dürrenmatt

şüphe

çeviren:
zeyyat selimoglu

ŞÜPHE

roman

YAZKO

Arif Paşa Sokak, Kurt iş Hanı, Cağaloğlu-lstanbul 27 73 37

Yazarın öteki kitapları:

KAVGANIN SONU VE BAŞI öyküler DÎREĞÎN TEPESİNDE BİR ADAM öyküler •Sait Faik Armağanu 1 3. boskı KlÇÜSTÜNDE TOPLANTI öyküler

KOCA DENİZDE İKİ NOKTA öyküler nTürk Dil Kurumu Ödülüt KARAYA VURDU DENİZ öyküler DEPREM öyküler

MARTILAR ADASI öyküler -

YAVRU KAYlK öyküler

Yazarın bazı çeviri kitapları:

ADEMOĞLU NEREDEYDİN ıH. Böl')

TRENİN TAM SAATİYOİ (H. Böl/)

İLK YILLARlN EKMEĞİ (H. beli)

SAYIN BAŞKAN (Asturlas)

NİŞAN (Hans E. Nassack)

ACI YUDUM IJ. M. Simmel)

VATAN SAĞOLSUN (J. M. Simmel)

TANRI SEVENLERİ KORUR (J. M. Simmel)

BOSNA HİKAYELERİ (Ivo Andriç)

DRESDEN GECESİ (Ladislav Mnacko)

Bu kitap Ağaoğlu Yayınevi Tesislerinde dlz/ldl, basıldı, c/lt/endi.

Kaoak: Erkal Yavl İstanbul 1980

ŞÜPHE

F. DÜRRENMATT

Türkçesi: Zeyyat Selimoğlu

YAZKO

Yazarlar ve Çevirmenlar Yayın Üretim Kooperatifi

Baerlach, 1948 Kasımının başında, pencerelerinden adalet sarayı ile eski Bern'in göründüğü Salem hastanesine yerleştirilmişti. Bir kalp krizi. hemen yapılması gereken müdahaleyi iki hafta geciktirmişti; yapılan ağır ameliyat başarıyla sonuçlanmıştı ama. umutsuz hastalık da böylece meydana çıkmıştı. Komiserin durumu kötüydü. Şefi, soruşturma yargıcı Lutz, iki defa ölüm haberi bekleyip, iki defa yeniden umutlanmış. nihayet Noel'den önce iyileşme görüntüleri belirmişti. Tatil günlerini uykuda geçiren babalık, ayın yirmi yedisine raslayan bir pazartesi günü artık kendini dinç hissedip Amerikan dergisi L/fe'in kırk beş yılına ait sayılarını gözden geçiriyordu.

Akşam vizitesi Için odasına giren Dr. Hungerto-bel'e dergiyi uzatıp: «Hayvandı bunlar, Samuel» dedi. düpedüz hayvandı. Doktorsun sen, daha iyi anlarsın. Stutthof toplama kampına ait şu resme bir bak hele. Kamp doktoru Nehle bir tutukluya narkozsuz karın ameliyatı yaparken çekilmiş...

«Naziler bazen yapardı bunu» diyen doktor resme bakıp, dergiyi tekrar yerine koyarken sarardı.

Hasta şaşırarak. Nen var. ne oluyorsun? diye sordu.

Hungortobel hemen cevap vermedi. Açık duran dergiyi Baerlach'ın yatağına koyup beyaz önlüğünün sağ üst cebine el attı ve cebinden çıkardığı bir bağa

gözlüğü, komiserin de gördüğü gibi. biraz elleri titreyerek taktı. Sonra resmi ikinci defa gözden geçirdi.

«Bu kadar sinirlenecek de ne var?» diye düşündü Baerlach.

«Saçma» dedi Hungertobel öfkeyle. Sonra der-

giyi masanın üzerine, öbür dergilerin yanına bıraktı.

«Hadi ver elini bakalım. Nabzını bir sayalım hele.»

Bir dakika süren bir sessizlik oldu. Sonra doktor. dostunun folunu bırakıp yatağın başucundaki tabelâya baktı.

«Artık iyisin Hans.»

«Bir yıllığına mı?» diye sordu Baerlach.

Hungertobel şaşırdı biraz. «Şimdi bunu konuşmanın sırası değil» dedi. Kendine dikat edip yine muayeneye gelmelisin.»

«Kendime hep dikkat ederim» diye hornurdan-dı babalık.

«Öyleyse mesele yok.» Hungertobel hoşça kal deyip ayrıldı.

Hasta sözüm ona umursamaz bir tavırla, *«Şu Life'i versene bana»* dedi. Hungertobel, gece masasının üzerindeki yığınla derginin arasından birini alıp uzattı.

Komiser, doktorun yüzüne alay eder gibi bakarak, «Onu deği.l» dedi. «Elimden aldığın dergiyi istiyorum. Öyle kolay kolay kurtulamam toplama kampından.»

Hungertobel bir an bocaladı. Baerlach'ın delip geçen bakışlarını üzerine çevirdiğini görünce kızardı, dergiyi uzattı. Sonra sanki bir şeyden rahatsız olmuş gibi hızla çıkıp gitti.

Hemşire gelince komiser bütün öteki dergileri dışarı taşıttı.

«Şunu götürmeyeyim mi?» diye sordu hemşire, Baerlach'ın yatağı üzerindeki dergiyi gösterdi.

«Hayır. o kalsın» dedi babalık.

Hemşire çıkınca resmi yeniden gözden geçirdi. Resimdeki hayvansal deneyi yürütmekte olan doktor, görkemli bir sükûnet içindeydi. Suratının büyük kısmı burun ve ağız maskesiyle örtülmüştü.

Dergiyi gece masasının çekmesine koyan komiser. ellerini başının arkasında kavuşturdu. Gözleri açıktı ve şu anda yavaş yavaş odaya dolmakta olan geceyi seyrediyordu. Işığı yakmadı.

Bir süre sonra hemşire yemeğini getirdi. Henüz perhiz yapıyor, az yiyordu: Ezme yulaf çorbası. Hoşuna gitmeyen ıhlamuru olduğu gibi bıraktı. Çorbayı kaşıklayıp bitirdikten sonra ışığı söndürdü, gittikçe yoğunlaşan gölgeli karanlığa dikti gözlerini.

Pencereden içeri dolan kent ışıklarını seyretmek çok hoşuna gidiyordu.

Hemşire, komiseri gece uykusuna hazırlamak için odaya girdiği sırada.babalık uyumuştu bile.

Sabah saat ona doğru Hungertobel geldi.

Baerlach, elleri başının arkasında yatıyordu; açılmış olan dergi de yorganın üzerindeydi. Gözleri dikkatle doktora çevrilmişti babalığın... Hungertobel, komiserin önündeki resmin toplama kampına ait resim olduğunu gördü.

«L/fe'daki şu resmi sana gösterince neden öyle ölü gibi sarardın, söylemeyecek misin?» diye sordu hasta.

Hungertobel, yatağa doğru yürüyüp tabelâyı indirdi, her zamankinden 'daha dikkatle inceleyip yine yerine astı. «Budalaca bir hataydı, Hans» dedi, «Sözünü etmeğe değmez.»

«Bu doktor Nehle'yi tanır mısın?»

Baerlach'ın sesi sinirli çıkmıştı.

«Hayır» diye cevap verdi Hungertobel. «Tanımıyorum. Ne var ki bana birini hatırlattı.»

«Benzerlik herhalde çok büyük olmalı?» dedi komiser.

«Öyle, büyük bir benzerlik» diye cevap veren doktor resmi yeniden gözden geçirdi. Baerlach'ın da gözünden kaçmadığı gibi, yeniden heyecanlandı. Ne var ki, doktor «Resim suratın sadece yarısını gösteriyor. Ameliyat sırasında bütün doktorlar zâten birbirine benzer» dedi.

Babalık acımaksızın: «Kimi hatırlattı sana bu hayvan?» diye sordu.

«Saçma bütün bunlar. .» diye cevap verdi Hun-gertobel. «Söyledim ya sana. bunda bir yanlışlık olacak.»

«Ama yine de ondan başkası olmadığına yemin edersin değil mi, Samuel?»

«Öyle olmasına öyle?» diye cevap verdi doktor. Ondan şüphe edilemeyeceğini bilmemiş olsaydı yemin ederdi. Daha iyisi bu tatsız konuyu şimdi bırakmalıydılar. Hayatla ölüm arasında gidip geldiği bir ameliyattan sonra eski bir *Life* dergisini karıştırmak hiç de iyi değildi.

Bir süre sonra, doktor ipnotize edilmiş gibi yeniden resme baktı, bu doktorun tanıdığı doktor ola-mıyacağını. çünkü tanıdığı doktorun savaş sırasında Şili'de bulunduğunu söyledi. «Şu halde bütün bunlar saçma, kim olsa anlar bunu» diye bitirdi sözünü. '

«Şili'de, Şili'de» dedi Baerlach yeniden. «Demek şu resmin sana kimi hatırlattığını bana söylemeyeceksin, öyle mi?»

Hungertobel cevap vermekte bocaladı. Durum doktoru sıkıntılı bir hâle düşürmüştü.

«Sana adını söyleyecek olursam» diye konuştu sonunda, «Adamı zan altına alırsın Hans.»

«Zâten aldım bile...» diye cevap verdi komiser.

Hungertobel içini çekti. «Gördün mü işte» dedi. Korktuğum da buydu. Bunu istemem Hans, anlayış göster. Yaşını başını almış bir doktorum. kimseye fenalık etmek istemem. Senin şüphelenmen delilik. Resmine bakıp da insan zan altına alınır mı, üstelik resimde yüzü de doğru dürüst görünmüyor. Ayrıca Şili'de bulunduğu bir gerçek.»

«Orada ne yapıyor?» diye sordu komiser.

Hungertobel, «Santiago'da bir klinik yönetiyor» diye cevap verdi.

•Şili'deymiş, Şili'deymiş» dedi Baerlach yeniden. İncelenmesi güç bir nakarattı bu. Samuel'i haklı bulduğunu, birini zan altına almanın korkurıç, şeytanca bir davranış olduğunu söyledi.

«Birinden şüphe etmek kadar kötü bir şey olamaz>> diye devam etti babalık. «Çok iyi bilirim bunu. bu yüzden sık sık lânetledim mesleğimi. İnsan böyle bir işe girişmemeli. Ne var ki şu' anda şüphe ediyoruz işte. bana bunu veren de sensin. Bu şüpheyi yürütmek istersen onu seve seve geri verebilirim dostum. Aslında şüphe etmekten kurtulamayan da sensin.»

Hungertobel babalığın yatağına ilişti. Çaresiz bir anlam içindeydi yüzü komisere bakarken. Güneşin yatay ışınlan perdelerin arasından odaya doluyordu. Yumuşak geçen kışın güzel bir günüydü.

Doktor. «Yapamıyorum» dedi hasta odasının sessizliği içinde, «Yapamıyorum. Tanrı yardımcım olsun. kurtulamıyorum şüpheden. Çok iyi tanırım onu. Tıp eğitimini beraber yaptık, iki defa da yardımcım olarak çalıştı. Resmin üzerindeki adam o. Şakağındaki ameliyat yarası bile görülüyor. Bilirim bu yarayı, Emmenberger'i ben kendim ameliyat etmiştim.»

Komiser bir süre sonra sükûnetle, «Emmenberger mi?» diye sordu. «Demek adı bu?»

Hungertobel heyecanla. «Artık söyledim işte» diye cevap verdi. «Fritz Emmenberger.»

«Doktor mu?»

«Doktor.»

• $imdi isviçre'de mi?»

«Zürich'deki Sonnenstein kliniğinin sahibi» diye cevap verdi doktor. «Otuz ikide Almanya'ya, oradan da Şili'ye gitmiş. Kırk beşte dönüp kliniği üzerine aldı, isviçre'nin en pahalı hastahanelerinden biri» diye de yavaşça ekledi.

«Yalnız zenginler için demek.»

«Hem de kalantor zenginler için.»

«Kendisi iyi bir bilim adamı mıdır. Samuel?» diye sordu komiser.

Hungertobel duraladı. Bu soruya cevap vermenin biraz güç olduğunu söyledi: «Eskiden iyi bir bilim adamıydı ama. öyle kaldı mı onu pek bilemiyoruz. Bize biraz şüpheli görünen metodlarla çalışır. Onun

Uzmanlık yaptığı hormonlar üzerine bildiğimiz fazla şey yok. Bilimin ele geçirmek için didindiği bütün alanlarda olduğu gibi bunda da her tür karışıklık görülür. Bilim adamlarıyla şarlatanlar. Çoğu zaman da ikisi bir kişinin benliğinde.. Ama kime ne Hans? Emmenberger hastaları tarafından sevilir, Tanrıya inanırcasına inanırlar ona. Bana kalırsa hastlıkiarı aslında bir lüksten başka bir şey olmayan varlıklılar için önemli olan da bu... hanç yoksa o zaman yürümez iş, özellikle hormonlar konusunda. Başarılı olmasına başarılı doğrusu. hem söygı görüyoF, hem para yapıyor. Aramızda mirasyediye çıkmıştır adı.»

Hungertobel, Emmenberger'e takılan adı söylemekten pişmanlık duymuş gibi, birden konuşmasını kesti:

•Mirasyedi mi? Bu takılan ad da neden?.. diye sordu Baerlach.

Hungertobel, göze çarpan bir sıkıntıyla, klinlğin bir çok varlıklının mirasına konduğunu söyledi. Orada biraz modaymış bu.

«Demek bu, siz doktorların gözüne çarptı...» dedi komiser.

İki adam sustu. Sessizlikte, Hungertobel'i ürküten açıklanmamış bir şeyin havası vardı.

Doktor birden öfkeyle, «Düşündüğün şeyi düşünmemelisin şimdi» dedi.

«Ben sadece senin düşündüğün şeyleri düşünüyorum» diye cevap verdi komiser sükûnetle. «hce eleyip sık dokuyalım. Düşündüğümüz şey cürümle de ilgili olsa bunu düşünmekten korkmamalıyız. Düşüncelerimizi ancak vicdanımız karşısında da kabullenmekle durumu inceleyebiliriz ve haksız çıkarsak o zaman vazgeçmek de kolay olur. Şu anda düşündüğümüz nedir Samuel? Şunu düşünüyoruı.: Emmenberger, Stutthof toplama kampında öğrendiği metodlara başvurarak hastalarını servetlerini kendine bırakmağa zorluyor, sonra da onları öldyrü-yor...

«Hayır», diye bağırdı Hungertobel ateşli gözleriyle.

«Olamaz. ..»

Caresiz bir bakışla baktı Baerlach'a, cıBunu düşünmemeliyiz. Hayvan değiliz biz. ..» diye bağırdı yeniden... Sonra ayağa kalkıp duvarla pencere, pencere ile yatak arasında sinirli sinirli dolaşmağa başladı.

«Hey Tanrım», diye inliyordu doktor. «Daha dehşetli bir an olamaz.»

«Şüphe» diye söylendi babalık yattığı yataktan. sonra yine acı bir sesle tekrarladı: «Şüphe...»

Hungertobel, Baerlach'ın yatağı dibinde durdu: «Hans, bu konuşmayı unutalım» dedi. «Bırakalım bu işin peşini. Bazen gerçek sayılabilecek şeylerle oynamayı sever insan, doğru. Bunun sonu iyi gelmez. Emmenberger'le uğraşmayalım artık. Resme baktıkça daha az benzetiyorum onu, lâf olsun diye söylemiyorum. O Şili'deydi, Stutthof'da değil. Böy-lece şüphemizin de saçma olduğu anlaşılıyor.»

«Şilideymiş. Şili'deymiş» dedi Baerlach. Gözleri yeni bir serüvenin heyecanıyla kıvılcımlandı. Vücudunun genişler gibi olduğunu duydu. Yattığı yerde hareketsiz durup vücudunu gevşetti. elleri başının arkasındaydı.

«Artık hastalarına gitsen Samuel» dedi bir süre sonra. «Beklerler. Seni daha fazla oyalamak istemem. En iyisi unutalım konuşmamızı, haklısın.»

Hungertobel kapının dibinden dönüp şüpheyle hastaya baktığı sırada komiser uyuklamağa başlamıştı.

D EFİ

Hungertobel ertesi sabah babalığı kahvaltıdan sonra saat yedibuçukta kent rehberini incelerken bu!du ve biraz hayret etti. Çünkü doktor her zamankinden erken gelmişti, Baerlach bu satlerde ya yeniden uyumağa çalışır, ya da hiç değilse elleri başının arkasında pineklerdi. Üstelik komiser doktora her zamankinden daha canlı göründü; göz kapaklarının arasından gözlerinin yine eski canlılığıyla parladığı görülüyordu.

Hungertobel hastaya nasıl olduğunu sordu. Babalık, esrarlı bir tavırla, sabah havasını içine sindirdiği cevabını verdi...

«Bugün sana her zamankinden erken geldim, üstelik muayene için de değil», diyen Hungertobel yatağa yaklaştı. «Sana bir yığın tıp gazetesi getirdim: İsviçre tıp haftalığı, bir Fransız dergisi, tagi-lizce anladığın Için de hepsinden önce ünlü İngi-liz tıp dergisi Loncet'in birkaç sayısı. ..»

Baerlach rehberden başını kaldırmaksızın «Çok iyi etmişsin, böyle şeylerle ilgifenirim öteden beri» diye cevap verdi. «Ama bilmem ki benim okuyabileceğim şeyler mi? Tıp dostu olmadığımı bilirsin.»

Hungertobel güldü: «0 kadar yardımımız dokunan birinden işitecektik bunu demek.»

Rehberde ne okuduğunu da sordu Hungertobel merakla.

«Posta pulu öneri ilânlarını» diye cevap verdi babalık.

Doktor başını salladı: «Biz doktorlara yan çizsen de yine okuyacaksın bu dergileri. Dünkü konuşmamızın deli saçması olduğunu sana kanıtlamak niyetindeyim. Sen cinayet masasındansın, bizim zan altındaki modalık doktoru bütün hormonları ile tu-tuklayabileceğine inanırım. Nasıl oldu da

unuttum bilemiyorum. Emmenberger'in Santiago'da bulunduğunu kanıtlamak o kadar kolay ki. Oradan çeşitli tıp dergilerinde yayınlanan makaleler göndermiş. hgiliz, Amerikan dergilerinde de yayınlanmış makaleleri, özellikle cerrahi üzerine makaleler, bir isim de yapmış üstelik... Daha tıp öğrencisiyken edebiyat alanında yetenekli olduğunu ve kuvvetli, nükteli bir kaleme sahip olduğunu göstermişti. Görüyorsun ya, yetenekli, esaslı bir bilim adamıydı. Şimdi tutup modaya uyması üzüntü duyulacak bir şey elbette. Çünkü şu sıralarda ele aldığı şey öyle ucuz ki, tıp bakımından. okul tababeti denebilir. Son makalesi kırk beşte, İsviçre'ye dönmesinden birkaç ay önce ocak ayında Lancet'de yayınlanmış. Şüphemizin eşeklikten başka bir şey olmadığını kanıtlıyor bu. Beni cinayet uzmanı yapmağa kalkma rica ederim. Resimdeki adam Emmenberger olamaz, ya da fotoğraf sahte.»

«Bu bir defi olabilir» dedi Baerlach rehberi katlarken. «Dergileri bana bırakıver.»

Hungertobel saat onda her zamanki viziteden döndüğünde babalık yatağında merakla dergilere gömülmüştü.

Doktor hayretler içinde, tıp.la ilgilenmeğe başlamış gibi göründüğünü söyleyip Baerlach'ın nabzını saymağa koyuldu.

Hungertobel'in haklı olduğunu söyledi komiser. makaleler Şili'den geliyordu.

Hungertobel sevinip hafiflemişti: «Gördün mü? Bir de Emmenberger'i kitleleri öldüren bir katil sanıyorduk.»

«Bu sanat alanında dikkate değer ilerlemeler yapıldı» diye cevap verdi Baerlach. «Zaman. dostum, zaman. İngiliz dergileri gerekli değil ama. isviçre'de çıkanları bıraksan iyi olur.»

“Ama Emmenberger'in Lancef'de yayınlanmış makaleleri çok daha önemli Hans.^ diye cevap verdi Hungertobel. çünkü dostunun tıpla ilgilendiğine inanmıştı. «Onları okumalısın asıj.»

Baerlach alaycı bir tavırla. Emmenberger'in tıp dergisine Almanca yazdığını söyledi.

Doktor bir şey anlamaksızın, «Eee ne olacak?» diye sordu. ’

Babalık, «Beni ilgilendiren daha çok yazısındaki stil Samuel, eskiden kuvvetli bir kaleme sahip olmuş doktorun şimdi böyle acınacak bir stilde yazmasına ne demeli?» diye söylendi.

Yatağın başucundaki tabelâ ile uğraşan Hungertobel, hâlâ hiçbir şeyin farkına varmaksızın, «ne

varmış bunda» diye sordu.

• Bir defi bu kadar kolay ileri sürülemez» dedi komiser.

«Ne demek istiyorsun?» diye bağırdı doktor. «Yoksa hâlâ kurtularnadın mı şüpheden?»

Baerlach, nerdeyse kendini kaybeden dostunun yüzüne düşünceli bir tavırla baktı. Hayatı boyunca hastalarını hiç hafife almamış. insanları da hiç tanımamış olan doktorun, yaşlı, soylu. çizgilerle dolu yüzüne baktı. sonra konuştu: «Şu senin, *Little Rose of Sumatra* purosunu hâlâ içiyor musun Sa- muel? Bir tane de bana ikram etsen çok iyi olurdu. Canımı sıkan şu ezme yulaf çorbasından sonra bir tane de ben tüttürsem.»

EMEKLİLİK

Durmadan tekrar tekrar Emmenberger'in pankreas üstüne yazmış olduğu makaleyi okuyan hasta. öğle yemeğinden önce, ameliyattan beri ilk ziyareti kabul etti. Saat on birde hasta odasına girip kışlık paltosunu çıkarmaksızın. şapkası elinde, çekingen bir tavırla babalığın yatağı yanına oturan şef'ti bu. Baerlach bu ziyaretin ne demek olduğunu pekalâ biliyordu;şef de komiserin durumunun ne olduğunun farkındaydı.

«Eh komisenı diye başladı Lutz, «Nasılsınız bakalım? Çok korkuttunuz bizi bu son günlerde.»

«Yavaş yavaş iyiye gidiyorum» diye cevap verdi Baerlach ve ellerini başının arkasında birleştirdi.

«Okuduğunuz da ne?» diye sordu Lutz. Ziyaretinin asıl konusuna giremiyor, bir kaçamak arıyordu: «Bakın hele, Baerlach tıp dergileri okuyor.»

Babalık şaşırmamıştı. «Bir cinayet romanı okur gibi okunuyor» dedi. dnsan hastalanınca ufkunu genişletmek, yeni alanlara atlamak istiyor.»

Lutz, doktorlara göre Baerlach'ın daha ne kadar

yatakta kalacağını öğrenmek istiyordu.

«İki ay daha> diye cevap verdi komiser, «Daha iki ay yataktayım.»

Artık şef ister istemez, ağzındaki baklayı çıkarmak zorundaydı. «Eeh yaşlılık» dedi Lutz güçlükle, ..Yaşlılık, artık öyle vur patlasın çal oynasın gidemeyiz bence, yaşlılıktan doğan yasalar peşimizde.»

«Farkındayım» diye cevap verdi komiser umur-samıyormuş gibi.

«Başa gelen gelecek» dedi Lutz, «Kendini sakınmak gerek komiser, işin esası bu. Röthlisberger. görevinizi devraldı, sizin işe o bakıyor...

Baerlach başını salladı. «Röthlisberger mi? Beş çocuğuyla yeni aylığından memnun kalır herhalde..» dedi. «Yeni yılda mı başlıyor?»

«Yeni yılda» diye doğruladı Lutz.

«Demek cuma gününden sonra komiser değil de eski komiseriz» dedi Baerlach. Hem Türkiye hem de Bern ile ilgili devlet görevini artık geride bıraktığı için memnun olduğunu söyledi. Bu hoşnutlulu-ğun asıl nedeni, güzel bir şey olmakla beraber, yalnız Moliere ile Balzac'ı okumaya daha çok vakit ayırabilmesi değildi, artık uygar dünya düzeninin eskisi gibi gerçeğe dayanan bir düzen olmamasıydı. Bunu şimdiye kadar başından geçen işlerden anlamıştı. Pazarları Ayasofya'ya da gitseler, yahut Bern katedraline de gitseler insanlar hep aynıydı. Büyük çaptaki düzenbazlar

serbest bırakılıyor, küçükleri deliğe tıkılıyordu. ilenmekte olup önem verilmeyen sürüyle suç vardı; bunlar hemen göze batıp gazetelere geçen cinayet suçlarından estetik bakımdan ayrıldıkları için önemli görünmüyordu. Oysa yakından ele alınsa ve düş gücü de çalıştırlsa hepsinin aynı kapıya çıkacağı görülürdü. Düş gücü, evet işte. düş gücündeydi iş. . Salt düş gücünden yoksun olduğu için, kendi halinde iş adamının biri aperatif ile öğle yemeği arasında işiyle ilgili bir suç işliyor. hiç kimse bu suçun farkına varamıyordu, iş adamı da dahil olmak üzere. Çünkü hiç kimsede bu suçu görebilecek düş gücü yoktu. Dünya ihmale uğradığı için kötüydü, ihmalcilik yüzünden de batmaya gidiyordu. Bu tehlike bütün Stalin ve bütün öbür Joseph'ler bir araya getirilse, onlardan bile büyüktü. Devlet görevi kendisi gibi yaşlı bir zağar için iyi değildi artık. Haddinden fazla ufaktan işler, haddinden fazla mızmızlık; ama aslında ardına düşülecek av hayvanları, yâni gerçekten büyük hayvanlar. hayvanat bahçesindekiler gibi devletin koruyuculuğu altındaydı.

Bu sözleri dinleyen Lutz'un suratı asıldı, insanın canını sıkan sözlerdi bunlar; bu kötü fikirlere karşı çıkmamış olmayı yediremedi kendine aslında, ama ne de olsa babalık hastaydı ve şükürler olsun ki emekliye ayrılmıştı. Öfkesini yutarak ne yazık ki gitmek zorunda olduğunu. saat on ikide Yoksullara Yardım Derneğinin oturumuna katılacağını söyledi.

Komiser, Yoksullar Derneğinin mâliyeden çok polisle ilişkisi olduğuna, bunda da bir uygunsuzluk bulunduğuna dikkatini çekince Lutz yeniden kötü şeyler bekler gibi oldu; fakat Baerlach. Lutz'u yatıştırmak için başka bir konuya girdi: «Şimdi hasta olduğum ve hiçbir şeye yaramıyacağım için bana bir iyilik edebilirsiniz.»

«Memnuniyetle» dedi Lutz.

«Bakınız, öğrenmek istediğim birşey var. Özel olarak merak edip hasta yatağımda bir takım cinayet sorunları ile ilgileniyorum. Kedi ne kadar yaşlanırsa yaşlansın fare peşine düşmekten vazgeçmez. *Life* dergisinde Stutthof toplama kampından bir SS kamp doktorunun resmini gördüm; adı Nehle... Bir araştırın da bakalım bu doktor hâlâ bir cezaevinde mi. yoksa ne olmuş ... SS mensupları suçlular örgütünden sayılalı beri bu gibi haller için uluslararası hizmet görevini üzerimize almış durumdayız...

Lutz herşeyi not etti.

Babalığın bu sivri akıllığına hayret etmişti ama, bir araştırma yapacağına söz verdi. Sonra hoşça-kal deyip ayrıldı.

«Hoşça kalın ve çabuk iyileşin» diyerek komiserin elini sıktı. «Hemen bu akşam size bilgi veririm, sonra gönlünüzün dilediği gibi hareket edersiniz. Blatter de burada, sizi selâmlamak istiyor. Ben dı-şarda arabada bekliyorum.»

Uzun boylu, şişko Blatter içeri girince Lutz yok oldu.

«Merhaba Blatter» dedi Baerlach sık sık şoförlüğünü yapan polise, «Seni gördüğüme memnun oldum.»

Blatter de bundan memnun kaldığını söyledi. «SI-zi çok arıyoruz komiser. Her yerde eksikliğinizi duyuyoruz.»

«Eh Blatter, artık yerime Röthlisberger geçiyor, o da kendi havasını çalsın bakalım» diye cevap verdi babalık.

«Yazık» dedi polis, «Benden çıkmış olmasın, hem Röthlisberger de şüphesiz iyidir ama, siz tekrar iyi-leşseniz ya.»

Şu Feitelbach adındaki beyaz bıyıklı Yahudinin sahip olduğu antikacı dükkanını Blatter'in bilip bilmediğini sordu Baerlach.

Blatter başını salladı: «Hani vitrininde hep aynı posta pullarının durduğu dükkan değil mi?»

«Hemen bugün öğleden sonra bir uğrayıp Feitel-bach'a 'Gulliver'in Seyahatleri'ni bana Salem’e yollamasını söyle. Senden beklediğim son hizmettir bu.»

«Hani cüceler ve devler olan kitap mı?» diye hayretle sordu polis.

Baerlach güldü. «Gördün mü ya Blatter, masalları severim ben işte ...»

Bu gülüşte esrarlı bir hava olduğunu sezmişti polis ama, bir şey sormağa cesaret edemedi.

ta

KULÜBE

Hemen o çarşamba akşamı Lutz telefon etti. Tam bu sırada Hungertobel dostunun yatağı dibinde oturuyordu. Biraz sonra bir hastayı ameliyat edeceği için kendine bir fincan kahve getirtmişti; Baerlach' ın hastanede yanında olmasını' fırsat biliyor, bundan yararlanmak istiyordu. İşte tam bu sırada telefon çalınca iki dostun konuşması yarıda kaldı.

Baerlach kim olduğunu söyleyip heyecanla kulak verdi. Bir süre sonra da konuştu: «Çok iyi Favre. eldeki belgeleri yollayın bana.» Alıcıyı yerine astı : «Nehle ölmüş». dedi.

«Şükürler olsun» diye bağırdı Hungertobel, «Bunu kutlamalıyız.» Sonra bir *Little Rose of Sumatra* purosu yaktı. «Hemşire hemen gelmez ya.»

«Daha öğle üzeri pek iyi olmadığını söylemişti» dedi Baerlach.

«Nehle ne zaman ölmüş?» diye sordu doktor.

On ağustos bin dokuz yüz kırk beşte saptandığına göre, Hamburg'ta bir otelde zehirle intihar etmiş, cevabını verdi komiser.

«Gördün mü?» diye başını salladı Hungertobel. «Böylece şüphenin geri kalanı da suya düşmüş oluyor.»

Baerlach, Hungertobel'in ağzından zevkle çıkardığı halkalar ve sis dalgaları halindeki duman bulutlarını seyrediyordu. Hiçbir şey tekrar tekrar ve kolaylıkla ortaya çıkan şüphe kadar zor yok edilemez dedi, sonunda.

Bütün bunları zararsız bir şaka diye kabul eden Hungertobel güldü, komiserin yola gelmez bir adam olduğunu söyledi.

«Cinayet uzmanının ilk erdemi» diye cevap veren babalık sordu: «Samuel. senin Emmenberger'le dostluğun oldu mu?:t

Hungertobel, «Hayır» diye cevap verdi. «Benim olmadığı gibi bildiğim kadarı aynı sınıfta okuyan hiç kimsenin dostluğu olmamıştır onunla, hiç biri-mizln... Şu *Life* dergisindeki resimle ilgili olayı düşünüp durdum Hans. Şu canavar SS doktorunu neden Emmenberger diye kabul ettiğimi sana söyliye-yim.Bunun üstüne kesinlikle sen de kafa yormuş-sundur. Resimde fazla bir şey görünmüyor. Resimdeki doktoru onun yerine koymam başka bir benzerlikten ileri geldiği icin değil, daha çok korkunçluğu yüzünden. İnsan tiksinti duyduğu olayları unutmak ister. Emmenberger'in narkozsuz bir müdahalesine tanık olmuştum eskiden Hans. Cehennem diye bir şey varsa ancak orada meydana gelebilecek bir sahneydi bu.»

«Vardır cehennem» diye cevap verdi Baerlach sükûnetle. «Demek Emmenberger eskiden böyle bir şey yaptı ...»

« Yaptı ya» dedi doktor, «Başka çare yoktu o sırada, müdahale edilen zavallı adam bugün de hayatta. Onu görecek olsan Emmenberger'in şeytanın ta kendisi olduğuna yemin eder, bütün kutsal adlar üzerine; ama haksızlık etmiş olur, çünkü Emmenberger olmasaydı şimdi ölmüş olurdu. Ama yine de ona anlayış gösterirdim;itiraf etmeliyim bunu ... Müthiş bir şeydi.» ,

Baerlach heyecanla,' «Nasıl oldu bu?» diye sordu.

Hungertobel fincandan son yudumu alıp *Little* Ro-se'unu bir defa daha yakmak zorunda kaldı. «Doğrusunu söylemek gerekirse büyücülük değildi yaptığı. Bütün meslekler gibi bizimkinde de büyücülük yoktur. Bir çakı ile cesaretten, tabiî bir de anatomi bilgisinden başka birşey gerekli değildi o sırada. Ama biz genç fakülte öğrencilerinden hangisi yeteri kadar soğukkanlıydı ki?»

«Aşağı yukarı beş tıp' öğrencisi Kiental'den Blümli Alplerine tırmanmıştık; nereye gitmek istediğimizi pek anımsıyamıyorum şimdi, iyi bir dağcı olamadım hiç bir zaman,' coğrafyacı olarak daha da kötüydüm. Sanırım 1908 yılının temmuz ayıydı; sıcak bir yaz olduğunu iyice anımsıyorum. Alplerdeki bir kulübede gecelemiştik. Her şeyden çok belleğimde bu kulübenin kalması garip... Evet. bazı bazı bu kulübeyi düşümde görür, korkudan ter içinde uyanırım. Ne var ki bu kulübede geçen şeyleri düşünerek de değil aslında... Bütün kış boş kalan şu Alp kulübelerinden

değişik olmadığı kesindi, ne var ki o dehşet dakikaları hâlâ düşümde yaşıyor. O kulübeyi hep ıslak yosunlarla çevrilmiş, karşımda gördükçe anlıyorum bunu. Ama bana öyle geliyor ki Alplerdeki kulübeler böyle yosun tutmuş değildir. Hani ne olduğunu doğru dürüst bilmeksizin işkence kulübeleri üstüne yazılar okuruz. İşte işkence kulübesi diye ben karşımda o Alp kulübesini canlandırıyorum. Çevresi çam ormanları ile kaplıydı o kulübenin, kapısının çok yakınında da bir çeşme vardı. Kulübenin tahta kısmı kara değildi, akçıl ve çürümüştü, bütün çatlaklarında süngerler görünüyordu, ne var ki bunlar bugüne aktarılmış eski görünüler tabii. Günümüzle o olay arasında o kadar çok yı.l var ki, düşle gerçek birbirine kenetlenmiş. Dile gelmesi olanaksız bir korkuyu olduğu gibi anımsıyorum. O yaz hiç kimsenin geçmediği Alp kayalıklarının arasından geçip kulübeye vardığımız sırada bu korku içimi kaplamıştı. Emmerberger'den başka herkesin içine bu korku düşmüştü bence... Konuşmalar kesilmişti, herkes susuyordu. Daha biz kulübeye yaklaşmadan inen akşam da az korkunç değildi. Sanki bu buz ve taşlardan oluşmuş insansız dünyanın üzerine dayanılmaz bir zaman boyunca garip kırmızı bir ışık inmişti. Bizimkine göre güneşten daha uzakta dolaşan bir gezegene hükmeden ve bu dünyadan olmayan bir ölüm ışığı yüzlerimizle ellerimizi renklendiriyordu sanki... Arkamızdan kovalayanlar varmış gibi kulübenin içine atmıştık kendimizi. Kolay olmuştu bu, çünkü kapalı değildi. Daha Kien-tal'deyken bu kulübede geceyi geçirebileceğimizi söylemişlerdi. Kulübenin içi acınacak hâldeydi ve birkaç kerevetten başka bir şey yoktu. Ne var ki zayıf ışık altında yukarı çatının samanla dolu olduğunu görmüştük. Ötesinde berisinde geçen yıldan kalma kir ve pislik görünen kara, eğrilmiş bir taşınabilir merdivenle yukarı çıkılıyordu. Emmenberger sanki biraz sonra başa gelecek şeyden haberi varmış gibi, garip bir aceleyle dışarıdaki çeşmeden su getirmişti. Bunu bilmesi olacak şey değildi tabii. Sonra ilkel ocakta bir ateş yaktık. Bir kazan vardı orada. Bizi paçamızdan yakalamış olan bu dikkate değer dehşet ve yorgunluk havasında içimizden bi" ri çok ağır yaralandı. Bizim gibi tıp eğitimi yapan, bir lokantacının oğlu, şişko bir Luzern'liydi bu. Olaydan bir yıl sonra babasının işine devam etmek için eğitimini yarıda bıraktı. Çatıdan saman çekmek için üzerine çıktığı iskele kırılmış, biraz sakar olan oğlan duvardan çıkan bir kazığa boynunu çarparak düşmüş, yattığı yerde inleyip kalmıştı. Düşüp çarpma çok kuvvetli olmuştu. Önce bir yerini kırdığını sanmıştık ama, bir az sonra soluk almak için çırpındığını gördük. Derhal dışardaki bir sıranın üzerine taşıdık. Biraz önce batmış olan ve üstüste

sıralanmış bulut yığınlarının arasından kırmızımsı ışınlarını yollayan güneşin dehşet uyandıran ışığı altında uzanmış yatıyordu çocuk. Yaralının görünüşü içimize korku salıyordu. Kana bulanmış boynu şişmişti, boynundaki Adem elması şiddetle titriyordu, kafasını arkaya atmıştı. Suratının gittikçe koyu bir renge büründüğünü, ufkun cehennemsi parıltısı içinde hemen hemen karardığını dehşetle görüyorduk. İri iri açılmış olan gözleri suratında iki akçıl, ıslak çakıl gibi parıldamaktaydı. Islak sargılarla iyileştirmeğe uğraşıyorduk kendisini, umutsuzcasına... Gırtlağı durmadan içeri doğru şişiyor, boğulma tehlikesi başgösteriyordu. Önceleri bir huzursuzluk nöbeti içinde kıvranmış olan yaralı şimdi yavaş yavaş duygusuz kalıyordu. Soluğu ıslık gibiydi artık. Hiç konuşmuyordu. Aşırı bir ölüm tehlikesi içinde olduğu kesindi, ama ne yapacağımızı bilemiyorduk. Ne yeteri kadar deneyimiz vardı, ne de bilgimiz. Ona yararlı olabilecek zorlu bir ameliyatı biliyorduk ama, kimse bunu aklına bile getirmek istemiyordu. Yalnız Emmenberger durumu kavrayıp işe girişmekten çekinmedi. Luzern'liyi iyice muayene edip çakısını ocakta kaynayan suyla mikroptan temizledi, yaralının boynunda güç durumlarda uygulanması gereken ve koniyotomi diye adlandırdığımız bir yarık açtı. Bu yarık, hastanın hava alabilmesi için tam Adem elması ile boyun kıkırdağı arasında çapraz bir bıçak darbesiyle açılıyordu. Aslında dehşetli olan bu müdahale değildi Hans; nasıl olsa çakıyla görülecekti bu iş. Dehşetli olan başka bir şeydi; aynı anda ve karşılıklı olarak iki kişinin suratında okunuyordu bu dehşet. Yaralı soluk tıkanıklığından ötürü çoktan körkütüktü ama, gözleri henüz açıktı, hem de çok açılmıştı gözleri; böyle bir durumda olan biten herşeyi, bir düş içindeymiş gibi de olsa, görmek, seyretmek zorundaydı. Tanrım, bu yarığı açtığı sırada Emmenberger de öylesine açmıştı ki gözlerini Hans... Gözleri öylesine açılmış, suratı öylesine kasılmıştı ki, birdenbire, işkence etmekten aşırı bir zevk duyuyormuş gibi şeytanca bir parıltıyla dolmuştu gözleri sanki... Nasıl anlatmalı bilmem. bir saniye için de olsa insancıl bir korku duymuştum; çünkü artık herşey olup bitmişti. Öyle sanıyorum ki bunu benden başka kimse duymamıştır o sırada; çünkü ötekiler bakmağa cesaret edememişlerdi. Başımdan geçen bu olayın büyük kısmıyla düş ürünü olduğuna, karanlık kulübe ile akşamki esrarlı ışığın bu yanılmayı doğurduğuna inanıyorum. Olayın dikkati çeken bir yönü de Emmenberger'in koniyotomi ile hayatını kurtarmış olduğu yaralının bir daha hayatını kurtarmış olan adamla hiç konuşmaması, birçoklarının ayıpladığı üzere ona doğru dürüst teşekkür bile etmemesi... O zamandan

beri Emmenberger'e büyük bir yetenek olduğu kanısıyla bakılmıştır. Yaşam öyküsü oldukça garip. Kariyer yapacağını ummuştuk ama pek yanaşmadı buna. Aşırı ve yabansı. üstelik de karmakarışık öğrenimlere girişti. Fizik, matematik, hiçbiri doyurn-samadı kendisini. Felsefe, ilâhiyat derslerinde bile görülüyordu. Sınavlarını parlak derecelerle başar-dıysa da muayenehane açmadı. Yardımcı olarak ça-lrşıyordu, benim yanımda da çalıştı böyle. Ondan hoşlanmayan birkaç kişi dışında bütün hastaların kendisine hayran olduğunu itiraf etmeliyim. Çekip dışarılara gidinceye kadar... İşte böyle huzursuz ve yalnız başına bir hayat yaşadı. Garip incelemeler yayınlıyordu. Müneccimliğin aslı ve esası üzerine bir yazısını bile okudum. Bildiğim kadar kimse yak-laşamıyordu kendisine; zekâsı ile hiç kimse başede-mediği için küstah güvenilmez bir patron olduğu zaman daha da çekilmez oldu. Şili'de birdenbire başkalaşınca hepimiz hayret ettik. Orada ortaya koyduğu bilimsel ve aklı başında çalışma herhalde ora iklimi ile ya da çevresiyle ilgiliydi. bviçre'de ise eskiden neyse yine o hâle girdi.))

Hungertobel sözlerini bitirince, «Umalım ki müneccimlik üstüne yaptığı incelemeyi saklamışsındır» diye söylendi Baerlach.

Doktor, bu incelemeyi ertesi sabah ona getirebileceğini söyledi.

«Demek olayın öyküsü buymuş.. dedi komiser düşünceli bir tavırla.

«Görüyorsun ya» dedi Hungertobel, «Hayatım boyunca belki de aşırı düş kurup durmuşum.»

«Düşler yalan söylemez» diye karşılık verdi Baerlach.

«Her şeyden önce düşler yalan söyler» dedi Hungertobel. «Yalnız şimdilik senden özür dileyeceğim. ameliyatım var.)) Bunu söyleyip oturduğu sandalyeden kalktı.

Baerlach elini doktora uzattı, «Koniyotomi olmayacağını umarım yapacağın ameliyatın, yahut ne diyordun adına?..

Hungertobel güldü. «Bir fıtık ameliyatı, Hans. Daha zor olmakla beraber bana daha sevimli geliyor doğrusu. Ama artık dinlenmen gerek. Kesinlikle din-lenmelisln. On iki saatlik bir uyku kadar gerekli bir şey yok senin için...

GULLİVER

Gece yarısına doğru pencereden hafif bir gürültü gelip gecenin soğuk havası odasına dolunca babq-lık uyandı.

Komiser hemen ışığı açmağa yeltenmeyip ne olabilir bu diye bir düşündü. Neden sonra makaralı kepengin yavaş yavaş yukarı çekildiğini anladı. Çevresi aydınlanmıştı, perdeler belli belirsiz ışık içinde gölge yaparak şişiyordu. Bir süre sonra makaralı kepengin nasıl aşağı indiğini duydu. Gece yarısının deşilmez karanlığı yeniden doldu çevresine. Pencereden bu yana bir karaltının odaya atladığını duydu.

«Nihayet» dedi Baerlach, «Nihayet gelebildin Gul-liver» ve masa lâmbasını yaktı.

Odanın ortasında sırtında eski, partal, yırtık kaftanı ile dev gibi bir Yahudi duruyordu; lâmbanın ışığıyla kıpkırmızı görünüyordu Yahudi.

Babalık yeniden yastıklara yaslandı, elleri başının arkasındaydı. «Bu akşam beni yoklayacağını düşünmedim değil. Bina cephelerine tırmanabileceğini de gözönüne getirebilirim doğrusu» dedi.

«Sen benim dostumsun» diye cevap verdi içeri giren, «Ben de geldim işte.» Kafası dazlak ve kocamandı, elleri soyluydu, ama insanlık dışı davranışlar karşısında kaldığını gösteren korkunç yara izleriyle kaplıydı. Ne var ki hiçbir şey bu yüzle, bu insanın görkemini bozamamıştı. Dev, odanın ortasında kımıldamaksızın duruyordu, hafif öne doğru eğilmişti, elleri de kalçalarındaydı. Gölgesi duvarda ve perdelerin üzerinde bir hayalet gibiydi, kirpiksiz, elmas gibi parlayan gözleri sâkin bir pürüzsüzlükle babalığa bakıyordu.

Yamrı yumru olmuş, hemen hemen dudaksız ağzından «Bern'de bulunmam gerektiğini nasıl bilebildin?» diye bir ses geldi. Sanki bir sürü dil konuşuyor da Almanca'yı hemen bulup çıkaramıyormuş gibi beceriksiz, korkak bir ifadeyle konuşmuştu. Ama şivesi düzgündü. Kısa bir süre sustuktan sonra: «Gulliver arkasında iz bırakmaz» dedi. «Göze görünmeksizin çalışıyorum.»

«Herkes bir iz bırakır arkasında» diye cevap verdi komiser. «Seninkinin ne olduğunu söyleyebilirim sana: Sen Bern'e gelince seni saklayan Feitelbach, eski kitaplarla pullar sattığını belirten bir iş ilanı veriyor. O zaman Feitelbach herhalde biraz para kazanmıştır diye düşünüyorum.»

Yahudi güldü, «Komiser Baerlach'ın büyük sanatı işi kolaylaştırmaktır.»

«Artık, izinin ne olduğunu biliyorsun» dedi babalık. «Bir cinayet uzmanı için sırlarını boşboğazlık edip açığa vurmak kadar kötü bir şey olamaz.»

«Komiser Baerlach için izimi olduğu yerde bırakacağım. Feitelbach zavallı bir Yahudidir. Iş nasıl becerilir hiçbir zaman bilemiyecek.»

Koca hayâlet babalığın yatağına ilişti. Elini kaftanının içine atıp tozlu bir şişeyle iki de kadeh çıkardı. «Votka» diye tanımladı dev. «Şöyle beraber biraz içelim komiser, hep birlikte içerdik.»

Baerlach kadehteki içkiyi kokladı, içkiyi severdi aslında ama. vicdanı şu anda pek rahat değildi. Dr. Hungertobel bu sahneyi görecek olsa gözleri nasıl dört açılır kimbilir: teki, Yahudi ve çoktan uykuda olmasının gerektiği gece yarısı... Hungertobel, -Bu nasıl hasta?» diye kıyameti koparıp iyi bir tiyatro oynardı herhalde; komiser iyi tanırdı doktoru.

«Bu votka nerden geliyor?» diye sordu ilk yudumu alır almaz. iyi votka doğrusu.»

•Rusya'dan» dedi Gulliver gülüp. «Sovyetlerden aldım.»

•Sen yine Rusya'da mıydın?»

«İşim bu, komiser.»

«Komisar değil, komiser», diye düzeltti Baerlach. «Bern şivesinde yalnız komiserler vardır. Şu berbat kaftanını Sovyet cennetinde de sırtından çıkarmadın mı?»

«Ben Yahudiylm, kaftanımı da hep sırtımda taşırım. yemin ettim buna. Zavallı ulusumun giyimini severim» diye cevap verdi Gulliver.

•Bana bir votka daha versene» dedi Baerlach.

Yahudi iki kadehi doldurdu.

Baerlach alnını kırıştırarak. «Pencereye tırmanmak sana zor gelmemiştir sanırıni» dedi. «Bu gece giriştiğin şey yine yasaya aykırıydı.»

Yahudi kısaca, «Gulliver göze görünmemeli» diye cevap verdi.

« Saat sekizde ortalık çoktan kararmış oluyor, seni kesinlikle yanıma bırakırlardı. Polis yok burada üstelik.»

«Benim Için pencereye tırmanmak da kolay» diye cevap veren dev güldü. «Doğrusu çocuk oyuncağı gibi birşeydi, komisar. Oluktan yukarı tırmanıp duvardan atlamak.»

«Beni yakında emekliye ayırmaları iyi olacak.» Baerlach başını salladı. «O zaman senin gibiler vicdanımı rahatsız etmez artık. Seni çoktan deliğe tık-malıydım aslında. Bütün Avrupa'ya parmak ısırttıracak bir av yapmış olurdum.»

«Bunu yapamazsın, çünkü ne yolda savaştığımı biliyorsun» diye cevap verdi Yahudi hiç kımılda-maksızın.

•Sen şöyle nüfus kâğıdı falan gibi bir şeyler edin-sen gerçekten iyi olu^ diye önerdi babalık. «Benim bu konuda yapabileceğim birşey yok cima, Allah biliyor ya, senin hayatına bir düzen gelmesi gerekli.»

«Ben öldüm» dedi Yahudi. «Naziler öldürdü beni.»

Baerlach sustu. Devin ne demek istediğini anlamıştı. Lambanın ışığı, iki adamın çevresinde sâkin bir daire gibiydi. Herhangi bir yerde gece yarısını çaldı saat. Yahudi votka ikram etti. Gözlerinde aşırı ve garip bir neşe okunuyordu.

«SS Kuvvetlerine mensup dostlarım bin dokuz yüz kırk beş yılının güzel bir mayıs günü, —hava da çok güzeldi ha, küçük, beyaz bir bulutu hâlâ anımsıyorum— Zavallı ulusumdan kurşuna diziimiş elli kişiyle beraber beni de yanlışlıkla köpek leşi atar gibi bir kireç çukuruna atmışlardı. Erler

kireç çukurunu kü-rekledikleri toprakla kapatırken ben gözlerinden sıyrılmış. sürüne sürüne, bütün vücudumdan kanlar aka aka biraz ötedeki leylâk tarlasına sığınmıştım. Aşağılanmış, hırpalanmış bir hayvanın zavallı varlığını yaşatıp sürdürmeğe o zaman yemin ettim işte... Tanrının gücüne gitmesin ama. yüzyılımızda çoğu zaman hayvanlar gibl yaşamak zorunda bırakıldık biz. O günden beri mezarlıkların karanlığında yaşayıp mahzenlere ya da benzeri yerlere sığındım; yalnız gece gördü yüzümü, şu zavallı, delik deşik kaftanı da yalnız ayla yıldızlar aydınlattı. Böyle iyi işte. Almanlar öldürdü beni; ari ırkından gelen eski karım da —o da ölmüş bulunuyor şimdi, hem öldüğü de iyi oldu bu kadının— kendisine posta ile gönderilmiş olan ölüm haberimi buldum. Ölüm haberim özenle yazılıp düzülmüştü doğrusu, bu ulusa uygarlık öğreten bütün okullara onur kazandırabilirdi. Ölmüş ölmüştür, Yahudi için de. Hıristiyan için de aynı şey. izlediğim sırayı boş gör, komisar... Bir ölü ne kâğıt ister, ne de sınıriarla ilgisi vardır; bunu kabul edersin herhalde. Kovalanmış, işkence edilmiş Yahudilerin bulunduğu her ülkeye gelebilir o ölü. Şerefe komisar.. esenliğimize içiyorum.»

İki adam kadehierini boşalttılar. Kaftanlı adam yeniden votka verdi, gözleri kıvılcımlanmış birer çizgi halinde, yine konuştu: «Komisar Baerlach, benden istediğin neymiş bakalım?»

«Komisar değil, komiser» diye düzeltti babalık.

«Komisar» diye dayattı Yahudi.

«Senden bir bilgi istiyorum» dedi Baerlach.

«Bilgi iyi şeydir» diye güldü dev. «Sağlam bilgi altın değerindedir. Gulliver polisten daha çok şey bilir.»

«Bakalım, anlayacağız. Sen bana bütün toplama kamplarında bulunduğunu söylemiştin bir aralık. Aslında kendine ait fazla şey anlatmazsın ya ■

Yahudi kadehleri doldurdu, Beni bir cehennemden öbürüne taşıyacak kadar aşırı önem verilmişti kişiliğime eskiden... Hani Dante'nin hiç birinde bulunmadığı halde üzerlerine şarkılar okuduğu cehennemler... Bütün o

cehennemlerden esaslı yaralar, izlerle çıktım ölüp ölüp» Sol elini uzattı. Sakattı eli.

«Acaba Nehle adında bir SS doktoru tanıyor musun?» diye sordu babalık heyecanla.

Yahudi bir süre düşünceli düşünceli komisere baktı: «Stutthof toplama kampındaki doktoru mu so-ruyorsun?^ dedi.

«Onu soruyorum» diye cevap verdi Baerlach.

Dev, alaylı bir bakışla Baerlach'a baktı: «Nehle on ağustos kırk beşte Hamburg'un fakir bir otelinde intihar ettU dedi bir süre sonra.

Baerlach biraz düş kırıklığına uğramış gibi düşündü: «Gulliver polisten biraz fazla biliyor» dedi. «Hayatında hiç Nehle ile karşılaştın mı?»

Hırpanî Yahudi, komisere yeniden inceleyerek baktı, yara izleriyle dolu yüzü buruşarak kasıldı. Sonra, «Artık yokolmuş bu hayvanı neden soruyorsun?» dedi.

Baerlach, Yahudiye ne kadar açılmak gerektiğini düşündü; sonra susmağa, Emmenberger'e karşı yürüttüğü şüpheyi kendine saklamağa karar verdi.

«Resmini gördüm de...» dedi. «Böyle biri ne olmuştur diye ilgi duydum. Ben hasta bir adamım Gulliver, daha uzun süre yatakta kalacağım, boyuna Moliere'i okumakla da olmuyor, insan kafasındaki düşüncelere saplanıp kalıyor. Kitle halinde insan öldüren bir katil nasıl bir adamdır diye merak ediyorum...

«Bütün insanlar aynıdır. Nehle bir insandı. Demek Ne!ıle de öbür insanlar gibi bir insandı. Hiç kimsenin karşı çıkamıyacağı bir karşılaştırma bu...» diye cevap verdi dev ve Baerlach'ı gözünden ayırmadı. Kocaman yüzünde ne düşündüğünü belli eden bir anlam yoktu.

«Nehle'nin *Life* dergisinde çıkan resmini gördün herhalde. komisar» diye devam etti Yahudi. ..Ondan arda kalmış tek resim bu. Bu güzel dünyada çok şey aranmıştır ama, ele geçenden başkası çıkmamıştır ortaya. Şu ünlü

resimdeki dillere destan işkence uşağının pek tanınamaması da caba üstelik. .. »

«Demek sadece bir tek resim var» dedi Baerlach düşünceli. «Nasıl olur bu?»

Yahudi alay ederek, «Şeytan, kendi cemaatinin seçkinlerini, Tanrının kendininkileri koruduğundan daha iyi korur, çeşitli zorluğu da bir araya yığar bu yüzden», diye cevap verdi. «Kriminoloji bilimine yararlı olur diye Nürnberg'de saklanan SS listesine Nehle katılmamış, adına başka bir katalogda da rastlanmıyor. Herhalde SS'lerden değildi. Stutthof toplama kampından SS karargâhına gönderilen resmî haberlerde adı hiç geçmiyor; personel kadrosunu gösteren tablolarda da yok. Rahat vicdanında sayısız kurbanlar barındıran bu tip, sanki Nazileri bile kendilerinden utandıran söylencemsi ve yasa dışı bir varlığa sahip. Ne var ki Nehle diye biri yaşadı yaşamasına. onun varlığından kimse şüphe etmedi, en azılı şüpheciler bile. Çünkü en şeytansı işkenceleri düzenleyen bir Tanrı en çabuk inanılandır. Stutthof'a taş çıkarmaktan geri kalmayan bütün o toplama kamplarında biz hep Nehle'den. yargıçlar ve cellâtlar cennetinin bu en gaddar, en kötü meleğinden söz açardık. Sis yavaş yavaş dağılıp ortalık ışımağa başladığı zaman bile bu iş daha iyiye gitmedi. Bilgi edinilecek kimse kalmamıştı toplama kampından. Stutthof Danzig'dedir. Ruslar geldiği sırada, SS'ler işkenceleri nasılsa atlatmış olan birkaç tutukluyu da öldürmüşler, sonra Ruslar bu muhafızları darağacına göndererek adaleti yerine getirmişlerdi: Ne var ki Nehle bu darağacı kuşlarının arasında değildi komisar. Herhalde daha önce toplama kampından çıkıp gitmiş olacaktı...

«Ama arandı aranmasına» dedi Baerlach.

Yahudi güldü: «O sırada kim aranmadı ki Baer-lach... Bütün Alman ulusu bir cinayet davasının konusu olmuştu. Nehle'yi hiç kimse anımsıyamıyordu. savaş sonuna doğru *Life* dergisinde yayınlanan ve senin de görmüş olduğun o resim çıkmasaydı Nehle-nin cinayetleri de saklı kalmış olacaktı. Hani şu sanat dolu, üstadça yapılan. sadece narkozsuz girişilmek gibi estetik bakımdan küçücük bir hâtası olan ameliyatı gösteren resim... Bütün insanlık görev duygusuyla incinerek araştırmaya başladı böylece. Yoksa Nehle hiç gün ışığına çıkmaksızın, zararsız bir köy doktoru ya da kapııca hekimi

kılığına bürünüp, herhangi pahalı bir sanatoryumu yönetmek üzere kabuğuna çekilebilirdi.»

Babalık safça, «Pekiy ama *Life* bu resmi nasıl ele geçirmiş?» diye sordu.

Dev umursamıyarak, «Dünyada bundan kolay ne var?» diye cevap verdi. «Resmi ben verdim dergiye.»

Baerlach birden yattığı yerden doğrulup şaşkın şaşkın Yahudinin yüzüne baktı. Gulliver'in polisten daha çok bildiği şeyler varmış, diye düşündü. Sürüyle Yahudinin hayatlarını borçlu oldukları bu hırpanî Yahudinin sürdüğü serüvenli hayat. cinayetlerle en korkunç fenalıkların birbirine bağlandığı yer-■ lerde geçiyordu, yeryüzündeki şanlı devletlerin medenî ve ceza kanunlarından bağımsız olarak aklandırıp mahkûm eden bir yargıç...

«Votka içelim» dedi Yahudi. «Böyle bir içki daima iyidir. Ona dayanmalı insan, yoksa Tanrının unuttuğu bu gezegende bütün tatlı düşlerimizi yitireceğiz hani...»

Kadehleri doldurup bağırdı: «Yaşasın insanoğlu.. » Sonra kadehi aşağı indirip: «Ama nasıl? İşte zor olan da bu.» dedi.

Komiser böyle bağırıp çağırmamasını, yoksa gece nöbetçisi hemşirenin geleceğini söyledi. Ciddî bit hastanedeydiler.

«Hıristiyanlık, Hıristiyanlık...» dedi Yahudi. «Hem iyi hastabakıcılar hem de esaslı katiller koymuştur ortaya.»

Babalık bir an düşündü, artık votka yetmişti herhalde, ama eninde sonunda yine içti.

Bir an oda döner gibi oldu, Gulliver'i dev gibi bir yarasaya benzetti, sonra oda, biraz eğri de olsa, yine olduğu gibi sâkin kalakaldı. Ne de olsa hesaba katmak gerekirdi bunu.

«Demek Nehle'nin kim olduğunu biliyorsun?.. dedi.

Rastlantı eseri onunla ilgilenmiş olduğunu söyleyen dev, votkasıyla uğraşmaya devam etti. Sonra anlatmaya başladı. Artık biraz önceki o soğuk, pürüzsüz sesiyle değil, alayla eğlence katıldıkça kuvvetlenen, garip, şarkı söyler gibi bir sesle anlatıyordu. Bazen de hafifleyip kısılıyordu bu ses. O zaman ■ Baerlach, herşeyin, Tanrının yarattığı eskiden güzel olan bu dünya ile ilgili akıl almaz bir günahın ölçüsüz bir yasla tanımlanmasından başka bir şey olmadığını anladı. İşte şimdi bu dev gibi Ahasver de eski bir komiserin, yanıbaşında oturmuş konuşuyordu. Şimdi babalık, çağımız tarihinin somurtkan, korku salan bir ölüm meleği haline koyduğu bu acı dolu adamın sözlerine kulak kabartıyordu.

ktiği votkanın denizinde, acıları karanlık, yöğ-lı bir cisim gibi yayılan Gulliver, votkanın etkisiyle hafiften şarkı söyler gibi anlatmağa başladı:

«Kırk dört yılı aralık ile umut güneşinin Stalin-grad ve Afrika ufuklarından yükseldiği bir yıl sonraki ocak aylarındaydı... Kahrolası aylardı bu aylar komisar; hayatımda ilk defa, bu ayları sağ salim atlatamıyacağım üstüne saygıdeğer Musa oğullarımızla, onların akçıl sakalları üstüne bahse girmiştim. Yine de yaşadırnsa bunun nedeni senin hayatını o kadar merak ettiğin Nehle'dir. Bu tıp ustasının beni cehennemin tâ dibine soktuğunu, sonra saçlarımdan yakalayıp tekrar yukarı çekerek hayatımı kurtardığını söyliyebilirim sana... Öyle sanıyorum ki, kullandığı metoda, ancak herşeye göğüs gerebilen ben dayanabilmişimdir. Ona öylesine büyük bir şükran borçlanmıştım ki, kendisini ele ver-rnek üzere resmini çekmekten geri kalmadım, hem de hiç bocalamadan. Bu tersine dönmüş dünyada yalnız rezilliklerle ödenecek iyilikler de vardır.»

Bu konuşmada votkanın da bir rolü olup olmadığını bilemeyen komiser: «Ne anlattığını anlıyamı-yorum» dedi.

Dev gülüp kaftanından ikinci bir şişe çıkardı. «Özür dilerim» dedi, «uzun cümleler yapıyorum ama, çektiğim acılar daha da uzundu. Söylemek istediğim şey kolay: Nehle beni ameliyat etti. Narkozsuz. Bu duyulmamış onur bana tanındı. İkinci defa özür dilerim komiser, votka içmem gerekli, hem de su gibi bu defa, çünkü şimdi aklıma geliyor da... Korkunç şeydi doğrusu ...

«Şeytan herif» diye bağırdı Baerlach. Sonra tekrar hastanenin. sessizliği İçinde yeniden bağırdı: «Şeytan herif.Yarıya kadar doğrulup, yatağının kenarına ilişmiş olan korkunç yaratığa uzatmıştı kadehini.

«Bu olayı dinlemek oldukça sinir sağlamlığı istiyor, ama onu yaşamış olmaktan daha az elbette.» Eski, partal kaftanın içindeki Yahudi şarkı söyler gibi bir sesle devam etti konuşmağa: «Bütün bunları artık unutmalı diyorlar. Almanya'da bile öyle söyleniyor. Rusya'da yapılan gaddarlıklar da çıkıyormuş ortaya, sadistlere her yerde raslanıyormuş. Ama benim hiçbir şeyi unutmağa niyetim yok, hem salt Yahudi olduğum için de değil, — Almanlar ulusumdan altı milyon insanı öldürdüler, tam altı milyon insanı— hayır, yapılan hiçbir şeyi unutmayacağım, çünkü mahzenlerde farelerle de yaşasam insanım yine. Uluslararasında fark gözetmekten. iyi ve kötü uluslar vardır demekten kaçınırım. Ama insanlar arasında bir fark gözetmek zorundayım, içime işlendi bu benim, etime saplanan ilk darbeden sonra işkence edenlerle işkence edilenleri ayırır oldum. Başka ülkelerdeki başka muhafızların yeni gaddarlıklarını hesaptan düşmüyorum. Bana yapılanları ödemeleri için onları da hesaba katıyor ve

Nazilere karşı tutuyorum. İşkence edenler arasında bir ayırım yapmamak özgürlüğünü tanıyorum kendime. Hepsi de aynı gözlere sahiptir. Bir Tanrı varsa komiser, artık kahrolmuş yüreğimin istediği sadece şu: Karşısında ulusları değil, sadece insanları görsün ve onları suçlarının ağırlığına göre yargılayıp, kendi adaletine göre serbest bıraksın. Hıristiyan! Hıristiyan! ulusu sizin İsa'yı çarmıha geren, şimdi de bütün ulusuyla birlikte Hıristiyanlar tarafından çarmıha gerilmiş bu Yahudinin sana anlattığını dinle... Etimin ve ruhumun sefaleti içinde uzanıp kalmıştım Stutthof toplama kampında. Bu kamp. bu cinayetlerle dolu savaşın açılmasında başrolü oynamış eski şerefli Danzig kentinin yakınındaydı. Adı da ölüm kampıydı. Yahudilerin Tanrısı uzakta başka dünyalarla uğraşıp o sırada yüksek ruhunu meşgul eden bir teoloji sorununu inceleyedursun. ulus SS’lerin keyfine, ya da rüzgara uyularak gazla boğuluyor, ya da kurşuna dizilerek ölüme yollanıyordu. Rüzgâr doğudan esti mi asılıyor, güneyden esti mi azgın köpeklere yem oluyordu Yahudi. Yazgısını o kadar merak ettiğin, kurallara uygun bir dünya düzeninin adamı olan şu doktor Nehle de oradaydı. Toplama kamplarında sürüler halinde görülen kamp doktorlarından biriydi; bilimsel bir tutkuyla kitleleri öldürmeyi üzerine

almış pislik sinekleri... Yüzlerce tutuklu, hava, fenol, karbonik gazla ya da gökle yer arasında bu cehennemlik eğlenceyi gerçekleştirmeye yarayacak herhangi bir şeyle öldürülüyordu. Yahut da gerektikçe deneylerini insanlar üzerinde ve narkoz kullanmaksızın yürütüyor, üstelik buna gerekçe de buluyorlardı. Çünkü <<Reich))'in şişko mareşali canlı hayvan üzerinde deney yapmayı yasaklamıştı. Nehle tek başına değildi bu işlerde. Şimdi ondan söz açmam gerekiyor. Sürüyle toplama kampı arasında yaptığım yolculuklarda cellâtları iyice inceledim. Nehle, mesleğinde birçok bakımlardan göze çarpıyordu. ötekilerin gaddarlığına katılmıyordu. Olanaklar elverdikçe tu-tuklulara yardım da ettiğini söylemeliyim; elbette herşeyin imha edilmesi kararına varmış bir kampta bunda bir yarar görülüyorsa ... Öbür doktorlardan çok başka bir anlamda korkunçtu Nehle, komisar... Deneylerinde önemli olan işkencenin yüksekliği değildi; çünkü öbür doktorların deneylerinde de ustaca bağlanmış olan Yahudiler bıçakların altında bağıra bağıra acıların yarattığı bir şokla ölüyorlardı, önemli olan hekim ustalığı da değildi. Neh-le'nin şeytanlığı, bütün bu deneyleri kurbanlarının rızası ile yürütmesiydi. Şu kesin ki Nehle başlarına ne geleceğini çok iyi bilen ve gönüllü olarak rıza gösteren Yahudileri ameliyat ediyordu yalnız... Hattâ bunlar, ileri sürdüğü koşula uyarak, aynı acıya katlanmak için rıza göstermeden önce, işkencenin bütün korkusunu duymak üzere ameliyatlarda hazır bulunuyorlardı.»

Baerlach soluğu tutularak, «Bu nasıl olur?» diye sordu.

«Umut» diyerek gülen devin göğsü şişip indi. «Umut, Hıristiyan, umut...»

Gözleri tanımlanamaz, hayvansı bir yabanlıkla kı-vılcımlanmıştı. Yüzündeki yara izleri daha da meydana çıkmıştı, Baerlach'ın yorganı üzerindeki elleri hayvan pençeleri gibiydi, bu aşağılanmış vücuda durmadan gelen bir yasla inliyordu: «hanç, umut. sevgi, işte bu üçü... Ne var ki içlerinde en sağiarnı umut, benim için de öyle, Yahudi Gulliver'in etine kıpkırmızı resmolunmuştur bu.. Sevgi ile inancın yüzünü yalnız şeytanlar görürdü Stutthof'da, ama umut. yalnız o kalmıştı işte... Umut, umut... Nehle'nin cebindeydi umut, isteyen herkese uzatıyordu onu. öyle çok da heveslisi vardı ki. .. banılır şey değil komisar, ama yüzlerce insan, tir tir titreyerek, yüzleri ölüm sarısı. bir öncekinin ameliyat masası üzerinde geberdiğini seyredip kendilerini Nehle'ye nar-kozsuz ameliyat ettiriyorlardı.

Hayır diyebilecekleri halde Nehle'nin kendilerine uzatığı umuda dayanarak
özgürlüğe kavuşmak için kabul ediyorlardı bunu... Özgürlük... Herşeye
boyun eğmeğe razı olan insan onu ne kadar sevmiş olmalı ki, kendisine
uzatıldığı anda ona kavuşmak için Stutthof'un alevler içindeki cehennemine
gönüllü olarak giriyordu. Herkese göre başkadır özgürlük, bir bakarsın bir
orosou, bir de bakarsın kutsal bir ad... Bir işçi için başka, bir din adamı için
yine başka, bir banker için yine başka bir şey. Auschwitz, Lublin, Mai-
danek, Natzweiller ve Stutthof gibi ölüm kamplarındaki zavallı bir Yahudi
icin ise çok daha başka bir şeydi özgürlük: Bu kampın dışında kalan herşey
özgürlüktü. Ama Tanrının güzelim dünyasını değil, hayır. bu kamptakiler
sınırsız bir alçak gönüllülükle tekrar Buchenwald, ya da Dachau gibi hoşa
gidecek bir kampa gönderilmeyi umut ediyorlardı. O kamplarda gazla
boğulmak tehlikesi yoktu, ancak ölesiye dövülmek söz konusydu, bunun
için altından bir özgürlüğe kavuşulmuş oluyor, ölüm kamplarındaki kesin
ölüm tehlikesine karşılık binde bir olasılıkla da olsa rastlantı eseri
kurtarılmak.umudu beliriyordu. Hey Tanrım, bırak savaşalım da komisar.
özgürlük herkes icin eşit olsun. kimse özgürlüğünden ötürü
karşısındakinden utanmasın. Gülünecek şey: Başka bir toplama kampına
gidebilmek umudu, kitleleri. hiç değilse büyük sayıda insanı Neh-le'nin
işkence tezgâhına sürüklüyordu. Gülünecek şey (bu sırada Yahudi gerçekten
bir umutsuzluk ve öfke gülüşüyle güldü nefretle). çünkü ben de, Hıristiyan,
ben de yattım o kanlı sehpanın üzerine. lşıldağın ışığı altında Nehle'nin
bıçağı ile kerpetenlerini gölge gibi üzerime uzanırken gördüm, sonra
acıların sonsuz derinliklerine, hep daha fazla işkence ederek bizi içine alan
ve baştan çıkaran o sancılarla dolu aynalı kabineye daldım. Tanrının lâneti-
ne uğramış bu kamptan kurtulmak, çıkıp gitmek umuduyla ben de girdim
Nehle'nin odasına... Çünkü bu üstün psikolog Nehle aslında hep
yardımsever ve güvenilir biri gibi göründüğünden tehlikenin aşırı büyüdüğü
sıra, bir mucizeye inanırmışçasına inanılıyordu kendisine. Yalan değil,
yalan değil, verdiği sözü tutmuştu Nehle. Saçma bir mide ameliyatına
dayanıp da sağ kalan biricik insan olarak beni iyileştirip Şubat ayının ilk
günlerinde Buchenwald kampına gönderdi. Bana kalsa sonu gelmez
taşınmalardan sonra bile varamazdım oraya. Sonra sıra Eisleben kentinin
yakınında, beyaz leylâkların altına sığındığım o güzel rtıayıs gününe geldi.
Şu anda yatağının dibinde oturan çok gezmiş, çok yürümüş adamın
başından geçenler işte bunlar komisar, onun çektikleri, yüzyılımız
saçmalığının kanlı denizlerinde yaptığı yolculuklar işte bunlar... Vücudumla

ruhumdan arda kalmış yıkıntı, suçlu suçsuz milyonlarla insanı aynı şekilde yok etmiş olan zamanımızın akıntısı içinde sürüklenip gitmeğe, yine de devam edecek. Ama artık ikinci şişe votka da boşaldı işte. Ahasver'in duvardan atlayıp oluktan aşağı inerek caddeyi boylaması ve Feitelbach'ın evindeki ıslak mahzene kapağı atması gerekiyor.»

Ne var ki babalık, ayağa kalkar kalkmaz gölgesi odayı yarı yarıya karanlığa boğan Gulliver'i bırakmadı:

«Ne biçim bir insn bu Nehle?:& diye sordu. Sesinin bir ıslıktan farkı yoktu.

«Hıristiyan» dedi Yahudi, şişelerle kadehleri kaftanının altına sakladı. «Senin bu soruna kim cevap verebilir ki? Nehle öldü, kendi hayatına kıymış oldu sadece, sırrı cennetle cehennemi yargılayan Tanrı' ya kaldı. Tanrı da sırrını hiç kimseye, din adamına bile açıklamaz. Ölmüş şeyleri keşfe çıkmak da öldürücüdür aslında. Ne kadar uğraştım bu dakto-run maskesinin arkasına sızmak için. Konuşulamı-yordu kendisiyle. SS'lerle, ya da öbür doktorlarla bile görüşmeyen bir adam, bir tutuklu ile mi konuşacaktı? Kıvılcımlanan gözlük camlarının arkasında neler olup bittiğini anlamak için az mı uğraştım? Kendi işkence cellâdını ancak yarı kapalı yüzü ve ameliyat önlüğüyle gören benim gibi zavallı bir Yahudi'nin elinden ne gelirdi? Hayatımı ortaya koyarak Nehle'nin resmini çektiğim zaman— bir toplama kampında resim çekmek kadar tehlikeli şey yoktu— bu durumdaydı işte: Tehlikenin dehşeti ve acısıyla dolu barakalarda sessiz, hafif eğilmiş, üzerine bir şey bulaşacakmış gibi korkuyla dolaşan beyazlara gömülmüş, sıska bir adam. Çok dikkatli olmağa çabalıyordu. Günün birinde toplama kampındaki bütün cehennemlik karışıklığın herhangi başka bir yerde başka işkence cellâtları ve başka politik sistemlerle insan içgüdüsünün derinliklerinden bir cüzzam gibi ortaya çıkmak üzere ortadan yok olacağını hesaplıyordu sanırım. Cehennemdeki işi geçici bir işmiş gibi, o zamandan beri kapağı özel hayata atmak için hazırlanıyordu herhalde. Ben hesabımı böyle tuttum komisar, ve iyi de nişan aldım: Resim *Life* dergisinde çıkınca Nehle intihar etti; dünyanın adını tanımış olması yeterliydi komisar. Çünkü akıllı olan saklar adını (babalığın Gulliver'-den duyduğu son söz bu oldu, hastanın kulağında korkunç bir uğultu yapan bozuk bir çan sesi gibiydi bu), saklar adını.»

Votka etkisini yapmıştı artık. Hasta. ancak penceredeki perdelerin ilerlemekte olan bir geminin yelkenleri gibi şiştiğini. görmüş, iner çıkar makaralı kepengin yukarı itilirken çıkardığı gürültüyü duymuştu. Sonra öncekilerden daha az belirli olarak dev gibi, iri bir vücudun karanlığa daldığını da duydu. Ama daha sonra. açık kalmış pencerenin aralığından bir yıldız kümesinin parıltısı ortaya çıkınca, babalığın içinde önüne geçilmez bir inat kök salıp canlandı. Bu dünyada kalıp, daha başka, daha iyi bir dünya için, kanserin için için kemirdiği şu acı dolu vücuduyla da'ha iyi bir dünya için hırsla, durmadan savaşmalıydı. Vücuduna ancak bir yıl yaşantısını sürdürmek hakkını tanımış olmalarına karşın. içtiği votka içini ateş gibi yakmağa başlayınca çirkin sesiyle hastanenin sessizliği içinde bütün hastaları tedirgin eden Bern kentinin marşını söylemeğe başladı. Bundan daha kuvvetli bir şey tadamazdı o sırada; neye uğradığını şaşıran nöbetçi hemşire hızla içeri daldığı sırada uyumuştu bile.

SPEKÜLASYON

Ertesi sabah —perşembe günü— önceden de anlaşılacağı üzere Baerlach saat on ikiye doğru, öğle yemeği getirilmeden biraz. önce uyandı. Kafası, ağırlaşmış gibiydi ama, yine de kendini uzun süredir duymadığı kadar iyi duydu, yatağa mıhlanıp içki içmemek zorunda da kalınsa yine esaslı birkaç yudum içkinin en iyi şey olduğunu düşündü. Gece masasının üzerinde yeni gelmiş mektuplar duruyordu; Lutz, Nehle'yle ilgili haber yollamıştı. Polisteki örgütlenmeye hiçbir şey söylenemezdi doğrusu bugün; üstelik yarın değil, öbür gün şükür Tan-rı'ya gerçekleşecek olan emeklilik de kapıya dayanmıştı. Babalık okumaya dalmadan önce hastabakıcı yemeği getirdi. Özellikle hoşlandığı hemşire Dina'ydı gelen, ama bugün eskisi gibi değil de biraz çekimser göründü gözüne. Komiser bundan biraz huzursuzluk duydu. Herhangi bir şekilde dün gece olan biteni sezmiş olacaklar diye düşündü. Anlaşılır gibi değildi. Gulliver gittikten sonra Bern marşını söylemişti galiba, ama bir yanılmaydı bu herhalde, hiç de milliyetçi değildi aslında. Hay kahrolası, diye düşündü, bir anımsayabilse ne iyi olurdu. Şüpheyle odanın ötesine berisine bakındı, bir taraftan da ezme yulaf çorbasını kaşıklıyordu. (Hep-ezme yulaf çorbası...) Komodinin üzerinde daha önce orada bulunmayan birkaç şişeyle ilâç duruyordu. Ne demek oluyordu bu yine? Güvenilecek şey değildi bütün bunlar. Üstelik her on dakikada bir, ya bir şey almak, ya da bir şey aramak, yahut getirmek üzere

başka başka hemşireler gelmeğe başlamıştı. ilerinden birinin dışarıda kıkırdadığını duydu çok belirli olarak. Hungertobel'i sormayı göze alamadı; bütün öğleden sonra kentteki muayenehanesinde kaldığı için doktor ancak akşama doğru gelebilirdi. Baerlach, somurtkan bir suratla, greypfrutla irmik lâpasını yiyordu (bu da değişik bir şey değildi), ne var ki yemeğin üzerine şekerli koyu bir kahve gelince şaşırdı; hemşirenin biraz da yakınarak ileri sürdüğüne göre doktor Hungertobel'in özel bildirisiydi bu. Çok lezzetli bulduğu kahve babalığı canlandırıp, neşelendirdi. Yapılacak en akla yakın iş olarak dosyaların içine gömüldü; Hungertobel, saat biri biraz geçtikten sonra düşünceli bir yüzle odaya girince babalık şaşırdı. Hâlâ kâğıtlara gömülmüş duran babalık şöyle gözünün ucuyla bakınca Hungertobel'in düşünceli olduğunu anlamıştı.

«Hans» diyen, Hungertobel kararlı bir şekilde yatağa yaklaştı, «Ne oldu Allah aşkına? Bütün hemşirelerle beraber ben de burada kıyametler koptuğuna yemin edebilirim hani.»

«Yaa» diyen babalık başını dosyalardan kaldırdı. Sonra da «vaay» dedi.

«Öyle ya» diyen Hungertobel, görünüşün bu etkiyi uyandırdığını söyledi, bütün sabah uyanmasını boşuna beklediğini de sözüne ekledi.

Komiser, bundan üzüntü duyduğunu söyledi.

Doktor, «Pratik bakımdan alkol almış olmanın olanağı yok, öyle olsa şişeyi de birlikte yutmuş olman gerekirdi.» diye bağırdı umutsuz bir tavırla.

«Ben de öyle- düşünürdüm» diyen babalık gizli gizli gülümsedi.

Bir bulmacayla karşı karşıya olduğunu söyleyen Hungertobel gözlüğünün camını sildi. Sinirlendiği zaman bu-hareketi yapardı.

«Sevgili Samuel» diye söze başlayan komiser, bir cinayet uzmanını barındırmanın her zaman kolay bir iş olmadığını kabul ettiğini ve gizli kapaklı İşlere girişmekten ötürü üzerine yönelen şüpheleri de yüklendiğini söyledi. Sonra doktordan Zürih'deki Sonnenstein kliniğini aramasını, Baerlach'ı, yeni ameliyat olmuş. yatakta yatan varlıklı bir müşteri olarak, Blaise Kramer adı altında tavsiye etmesini diledi.

Hungertobel sandalyeye otururken, «Emmenber» ger'e mi gitmek istiyorsun?» diye heyecanla sordu.

«Elbette» diye cevap verdi Baerlach.

«Hons» dedi Hungertobel, «Ne demek istediğini anlıyamıyorum. Nehle öldü ya.»

• Bir Nehle öldü» diye düzeltti babalık. ..Şimdi hangisinin öldüğünü saptamak bize düşüyor. ..

«Hay' Allah» dedi doktor soluğu tutularak, «İki Nehle mi var?»

Baerlach dosyaları eline aldı. «Olayı beraber inceleyelim» diyerek sükunetle devam etti : Bu arada gözümüze çarpan şeyleri de iyice gözden geçirelim. Göreceksin bak. bizim sanat biraz matematikle çok da düş gücünden meydana gelir.»

Hungertobel inleyip hiç bir şey anlamadığını, sabahtan beri hiç bir şey anlayamadığını söyledi.

Gönderilen bilgiyi okuduğunu söyleyen komiser devam etti : Uzun boylu zayıf bir adam, saçlar ağarmış, eskiden kızıl kestaneymiş saçlar, gözler yeşilimsi gri, kulaklar kalkık, surat dar ve soluk, göz altlarında keseler, dişler sağlam. Özelliği : Sağ kaş üzerinde bir yara izi.

Hungertobel, tıpkı böyle olduğunu söyledi.

«Kim?» diye sordu Baerlach.

«Emmenberger» diye cevap verdi doktor. Onu tanımlamasından tanıdığını da sözüne ekledi.

Ama bu, Hamburg'ta ölü bulunan Nehle'nin cinayet masası dosyalarındaki kimliğiymiş, diye cevap verdi Baerlach.

Hungertobel hoşnut bir tavırla, iki adamı birbirine karıştırmaktan daha doğal bir şey olamıyaca-ğını ileri sürdü: «Her birimizin bir katili andırması olanaklı eninde sonunda. Bilmen gerekir.»

«Bu bir sonuç olarak kabul edilebilir» dedi komiser, «Mk bakışta kesin oldukları kabul edilmemekle beraber «mümkün olabilir» diyerek yakından incelenmeleri gereken daha başka sonuçlar da olabilir. Bir başka sonuç da şu olabilirdi: Şili'de bulunan Emmenberger değil, onun adı altındaki Nehle idi; Emmenberger de ötekinin adı altında Stuthof'da bulunuyordu o sırada...

Hungertobel hayretle böyle bir şeyin olamıyaca-ğını ileri sürdü. «Şüphesiz» dedi komiser, «Olmayabilir, ama kabul edilebilir de.» Bütün olanakları göz-önünde tutmalıydılar.

Doktor «Böyle nasıl sonuca varılır Allah aşkına?» diye itiraz etti. «O zaman Hamburg'ta intihar eden Emmenberger oluyor, şimdi Sonnenstein kliniğini yöneten doktor da Nehle...»

Babalık, «Şili'den döneli beri Emmenberger'i gördün mü hiç?» diye bir soru attı ortaya.

Hungertobel duralayıp elini şaşkın bir tavırla başına götürdü: «Şöyle kaçamak bir şekilde» diye cevap verdi. Gözlüğünü nasılsa takmıştı artık.

«Gördün mü ya, böyle bir olanak söz konusu işte... » diye devam etti komiser. «Şöyle bir çözüm de düşünülebilirdi: Hamburg'taki ölü, Şili'den dönmüş olan Nehle'ydi, Emmenberger ise Nehle adını kullandığı Stutthof kampından İsviçre'ye döndü.»

Hungertobel başını salladı: «Böyle olağanın dışında bir tezi gerçeğe dayatabilmek için bir cinayeti kabul etmek gerekir.»

«Doğru Samuel» diyen komiser başını evet anlamında eğdi. «Nehle'nin Emmenberger tarafından öldürüldüğünü kabul etmemiz gerekir.»

•Aynı hakka dayanarak tersini de kabul edebiliriz: Nehle, Emmenberger'i öldürmüştür. Görünüşe bakılırsa senin düşlerine sınır çizilemiyor.»

«Bu tez de doğru bir tez» dedi Baerlach. «Hiç değilse spekülâsyonun bu derecesinde onu da kabul. etmemiz gerekiyor.»

Yaşlı doktor öfkelendi, bütün bunların saçma olduğunu ileri sürdü.

Baerlach etki altında kalmayarak, «Olabilir» diye cevap verdi.

Hungertobel kendini şiddetle savunuyordu. Doktora göre, komiser gerçeği böylesine ilkel bir tutuma, dayatacak olduktan sonra insanın her istediğini dilediği gibl kanıtlaması çocuk oyuncağıydı. Böyle bir metodla aslında herşeyden şüphe edilebilirdi.

«Bir cinayet uzmanının görevi gerçegı sorguya çekmektir» diye cevap verdi babalık. «Her şeyden önce bunu hatırdan çıkarmamak gerekir. Bu noktadan hareket ederken mesleklerini benimsemeden önce her şeyden şüphe etmekle işe girişen düşünürler gibi davranacağız. Beraber çeşitli tezler ortaya koyduk. Bunların hepsi mümkün. Atacağımız ilk adım bu. Bundan sonra sıra mümkün tezleri akla yakın olanlardan ayırmamıza geliyor. Mümkün ile akla yakın aynı şey değildir, mümkün daha uzun bir süre akla yakın olamayabilir. Bundan ötürüdür ki tezlerimizin akla yakınlık derecesini incelememiz gerekiyor. İki kişi, iki doktor var elimizde: Bir yanda bir suçlu olan Nehle, öbür yanda da Zürih'deki Sonnenstein kliniğinin yönetmeni ve senin gençlik arkadışın Emmenberger. Aslında biz ikisi de mümkün iki tez attık ortaya... Mk bakışta bunların akla yakınlık dereceleri farklı. Tezlerin biri Emmenberger ile Nehle arasında bir ilişki olmadığını ileri sürüyor ki bu akla yakın geliyor, ikinci tez ise iki kişi arasında bir ilişki kabul ediyor ve akla yakın gelmiyor....

«İyi ya işte!» diye babalığın sözünü kesen Hun-gertobel, kendisinin de deminden beri bunu ileri sürdüğünü söyledi.

Baerlach, «Sevgili Samuel», diye cevap verdi, «Ne çare ki cinayet uzmanı olmuşum bir kez, görevim de insan ilişkileri arasından suçu bulup çıkarmak. Nehle ile Emmenberger arasında bir ilişki görmeyen ilk tez beni ilgilendirmez. Nehle ölmüş, Emmenber-ger'e karşı da ileri sürülecek bir şey yok. Buna karşılık mesleğim beni ikinci; akla yakın olmayan tezi daha yakından incelemeğe zorluyor. Acaba bu tezde akla yakın olan ne var? Bu tez, Nehle ile Em-menberger'in rollerini değiştirmiş olduklarını ve Emmenberger'in Nehle'nin kliniğine girerek Stutthot'da kamp tutuklularına narkozsuz ameliyat yaptığını ileri sürüyor. Bu tez ayrıca Nehle'nin Emmenberger rolü altında Şili'de bulunup oradan tıp dergilerine haberler ve bildiriler gönderdiğini de gösteriyor. Bundan ötesi; Nehle'nin Hamburg'da

ölümü ve Em-menberg'in Zürich'de şimdiki durumu bakımından tezin söyleyebildiği bir şey yok. Bir defa şunu iç rahatlığıyla kabul etmemiz gerekir ki bu tezin hayret uyandıran bir havası var. Emmenberger ile Neh-le'nin yalnız doktor olarak değil, kişi olarak birbirlerine benzemeleri de ayrıca tezi mümkün hâle sokuyor. İşte burada üzerinde durmamız gereken noktaya ulaşmış oluyoruz. Bizim spekülâsyonumuz içinde, mümkünle akla yakının karışıklığı içinde, ortaya çıkan ilk gerçek bu. Bu gerçeği bir inceleyelim. iki kişi ne bakımdan Birbirine benziyor acaba? Benzerliklere sık sık, büyük benzerliklere ise daha az ras-larız. Ne var ki benzerliklerin en az raslananı rastlantısal şeylerde bir araya gelen benzerliklerdir, yaradılışta değil de belirli bir olay sonucu var olan işaretlerdir. Burada da öyle. İki kişi yalnız aynı saç ve göz rengiyle, aynı yüz çizgileri, aynı vücut ölçüsü ve diğer şeyleriyle değil, sağ kaş üzerindeki aynı özel yara iziyle de birbirlerine benziyorlar.»

«Eh, ne olacak, bir rastlantı bu» dedi doktor.

«Ya da sanat eseri» diye tamamladı babalık. Hungertobel, eskiden Emmenberger'i kaşından ameli-' yat ettiğine göre nesi vardı Emmenberger'in acaba?

Hungertobel, yara izinin, çok ilerlemiş bir alın irinlenmesi nedeniyle yapılan ameliyattan kalabileceğini söyledi. .

«Yara izi daha az görünsün diye yarık kaşın üzerinde açılıc. O sırada Emmenberger'de uyguladığım bu ameliyat pek başarılı olmadı. Sanatımızın uygulanması bakımından belirli bir şanssızlık rol oynamış olacak, yoksa' aslında çok becerikliyimdir bu ameliyatlarda... Bir operatöre yakıştırılmayacak kadar göze çarpıyordu yara izi, sonradan kaşın bir kısmı da yok olmuştu» dedl.

Komiser bu ameliyatın sık sık yapılıp yapılmadığını öğrenmek istiyordu.

«Eh» diye cevap verdi Hungertobel, «Pek sık denemez». Hiç kimsenin alnındaki irini bir ameliyatı gerektirecek kadar uzun süre tutmayacağını sözüne ekledi.

«Gördün mü?» dedi Baerlach, «Dikkati çeken şey bu işte: Pek sık rastlanmayan bir ameliyat Nehle'de de ele alındı, onun kaşında da beyaz bir boşluk var, hem elimizdeki dosyalara göre de aynı yerde: Ham-burg'taki ceset inceden inceye muayene edildi. Em-menberger'in sol kolunun altında el genişliğinde bir yanık izi var mıydı?»

Hungertobel hayretle bunu neden öğrenmek istediğini sordu. Emmenberger'in kimyasal bir deney sırasında kazaya uğramış olduğunu söyledi.

Baerlach hoşnut bir tavırla, Hamburg'taki cesette de böyle bir yara izine raslandığını söyledi doktora. Acaba Emmenberger'in vücudunda bu işaretler bugün de duruyor muydu? Bunu bilmek çok önemliydi —Hungertobel şöyle üstünkörü görmüştü kendisini.

•Geçen yaz Ascona'da» diye cevap verdi doktor. Her iki yara izini de taşıdığı, doktorun derhal gözüne çarpmıştı. Emmenberger tıpkı eskisi gibiydi, birkaç üstün körü söz edip kendisini pek tanıyamamıştı.

«Yaa, demek böyle» dedi komiser, «Seni tanıyamadı demek. Görüyor musun, benzerlik o kadar ileri gidiyor ki kimin kim olduğunu doğru dürüst anlıya-mıyor insan. Ya ender ve garip bir rastlantıya, ya da sanat eseri bir müdahaleye bel bağlamak zorundayız. Belki de ikisi arasındaki benzerlik aslırıQa şu anda sandığımız kadar büyük değil. Resmî kâğıtlarla bir pasaportta birbirine benzeyen şeyler, birini diğerinin yerine koyacak kadar yeterli değil. Aslında benzerlik böyle rastlantısal şeylere bağlıysa o zaman birinin diğerinin yerine geçmiş olması şansı daha büyük olur. Yakıştırma bir ameliyattaki ya da yapmacık bir kazadaki sanat eseri müdahale, benzerliği ancak kimliğin kanıtlanması için kulanmak bakımından bir anlama sahip olabilirdi. Araştırmaların bu hâlinde yalnız karineler söz konusu olabilir. Ne var ki bu türden bir benzerliğin ikinci tezi daha da akla yakın getirdiğini kabul etmelisin.»

Hungertobel, «Acaba Nehle'nin L/fe'daki resminden başka resmi yok mudur?» diye sordu.

«Hamburg cinayet masası polisinin çektiği üç resim var» diye cevap verdi komiser; resimleri dosyasından çıkarıp dostuna uzattı: «Bir ölüyü gösteriyor

resimjer.»

Bir süre sonra düş kırıklığına uğrayan Hungertobel: «Bunlardan fazla bir şey tanınmıyor» dedi. Sesi titriyordu. «Çok kuvvetli bir benzerlik olsa gerek, evet, öyle sanıyorum ki Emmenberger de ölüm hâlinde böyle görünürdü. Nehle nasıl intihar etmiş?»

Babalık. beyaz önlüğünün içinde çok çaresiz görünen ve yatağının dibinde oturmakta olan doktora onu gözetliyormuş gibi düşünceli bir tavırla baktı. Doktor, hastalarını. Baerlach'ın heyecanını, herşeyi unutmuş gibiydi. «Siyanürle» diye cevap verdi komiser neden sonra. «Çoğu Naziler gibi ...»

«Ne şekilde almış siyanürü?»

«Bir kapsülü ısırıp yutmuş.»

«Aç karnına mı?»

«Saptanan bu..»

«Bu resimlere bakılırsa Nehle ölmeden önce dehşetli birşey görmüş.» dedi Hungertobel. İki adam sustular.

Neden sonra komiser konuştu yine: «Nehle'nin ölümü bir bulmaca da olsa biz yine devam edelim. Öbür şüpheli noktaları da incelememiz gerekli.» '

«Nasıl oluyor da daha başka şüpheli noktalardan söz açabiliyorsun anlıyamıyorum?» dedi Hungertobel hayretle. «Aşırı gitmek denir buna.»

«0, hayın dedi Baerlach. «Bir defa fakülte öğrenciliğinden kalma anıların var. Kısaca dokunayım buna.. Senin anıların bir bakıma benim için psikolojik bir dayanak noktası oluyor. Emmenberger'in Stutt-hof'da yaptığını kabul ettiğimiz şeyleri neden yaptığını anlamış oluyoruz. Şimdi başka, önemli bir gerçeğe geliyorum: Nehle adı altında tanıdığımız kişinin hayat öyküsü burada, elimde.. Geçmişi .oldukça karanlık. ‘1890'da doğmuş. Demek ki Emmenberger’-den üç yaş daha küçük. Berlin'liymiş. Babasının kim olduğu bilinmiyor, hizmetçi olan anası evlilik dışı çocuğu büyük anası ile büyük babasının yanına bırakıp karışık bir hayat yaşamış, daha sonraları

bir ıslah evine de girip ortadan yok olmuş. Borsig firmasında çalışan büyük baba da evlilik dışı imiş ve gençliğinde Bavyera'dan Berlin'e gelmiş. Büyük ana Polonyalı. Nehle ilkokula devartı etmiş, ondört yaşında askere yazılmış. onbeş yaşına kadar piyade erliği yapmış, sonra bir doktor subayın önerisi ile sıhhiye kısmına girmiş. Burada bulunduğu sırada Nehle'nin içinde dayanılmaz bir tıp tutkunluğu uyanmış olsa gerek; tehlikeli ameliyatları başarıyla sonuçlandırdığı için demir haç nişanını kazanmış. Savaştan sonra her çeşit hastane ve tımarhanede doktor yardımcısı olarak çalışmış, tıp eğitimi yapabilmek için olgunluk sınavına hazırlanmış, iki kez dönmüş sınavda : Eski diller ile matematikten kalmış. Anlaşıldığına göre adamın yeteneği yalnız tıp alanında. Sonra bütün halk sınıflarının kendisine koşuştuğu diplomasız, şarlatan bir hekim durumuna gelmiş, yasalarla başı belâya girmiş, mahkemenin «dikkati çeken tıp bilgisi» gerekçesiyle hafif bir cezaya çarptırılmış. Verilen dilekçeler, gazetelerde yazılan yazılar boşa gitti. Bir süre sonra da olay sessizliğe gömüldü. Hep teKrar tekrar hekim olarak ortaya çıktığından sonunda kendisine göz yumuldu ve Nehle, 1930 yıllarında Slezya, Vestfalya, Bavyera ve Hess dolaylarında hekimliğe devam etti. Yirmi yıl sonra da hayatının dönüm noktasına geliyor sıra : Nehle otuz sekizde olgunluk sınavını veriyor. (Otuz yedide de Emmenberger Almanya'dan Şili'ye hareket ediyor). Nehle'nin eski dillerle matematikteki başarısı parlak oldu. Özel bir kararname ile üniversite eğitimine izin verilen Nehle, olgunluk sınavı gibi par-' lak bir devlet sınavından sonra diplomasını alıyor, herkesi hayretler içinde bırakarak ve doktor olarak toplama kamplarında ortadan yok oluyor.»

«Hay Allah» dedi Hungertobel, «Ne çıkaracaksın yine bundan?» .

«Çok basit» diye cevap verdi Baerlach alay ederek, «Şimdi Emmenberger'in teviçre'deki haftalık tıp dergisinde yayınlanan makaleleri ile Şili'den gönderilen yazıları ele alalım. Bunlar da incelememiz gereken yadsıyamıyacağımız gerçeklerdir. Bu makaleler bilim bakımından dikkate değer. Buna inanıyorum. Ne var ki bunları, Emmenberger gibi edebi bir üslûpla yazabildiğini söylediğin bir adamın yazmış olduğuna inanamıyorum. hsan anlatmak istediği şeyi bundan daha fazla zorlanarak anlatamazdı.»

«Bilimsel bir sorun edebi bir eser gibi kaleme alınmaz ki» diye itiraz etti doktor. «Kant bile çok zorlanarak ve karışık yazmıştır.»

«Kant'ı rahat bırak şimdi)) diye homurdandı babalık. «Zorlanmış, ama kötü yazmamıştır o. Şili'den gelen bu bilimsel açıklamaların yazarı ise sadece zorlanarak değil, aynı zamanda gramer bakımından da yanlış yazıyor. Sana yahut seni sözcüklerini birbirine karıştıran Berlin'lilerde görüldüğü gibi bu adam da «e» li meful ile «i» li meful'den haberi yok gibi görünüyor. Yunancayı sık sık Lâtince diye ileri sürmesi de dikkate değer; sanki bu dillerden hiç haberi yokmuş gibi.»

Odaya bir ölüm sessizliği sinmişti.

Dakikalar süresince kaldı bu sessizlik.

Sonra Hungertobel kendine bir *Little-Rose ot Su-matra* yaktı. «Demek bu bilimsel açıklamayı Nehle' nin yazdığına inanıyorsun?» diye sordu.

Komiser bunu okla yakın bulduğunu söyledi.

Doktor somurtarak, «Artık sana itiraz edemem» dedi.

«Artık pek aşırı gitmemeliyiz» diyen babalık yorganın üzerindeki dosya çantasını kapattı. «Ben sana ileri sürdüğüm tezlerin akla yakınlık derecesini göstermek istedim. Ama akla yakın olan. gerçek olan demek değildir. Yarın sabah yağmur yağacağı akla yakın geliyor dersem bu yarın sabah kesinlikle yağmur yağacak demek değildir. Bu dünyada düş ile gerçek birbirini tutmaz çoğu zaman.. Yoksa işimiz çok kolaylaşırdı Samuel. Düş ile gerçek arasında henüz var oluşun serüveni var, şimdi Tanrının yardımıyla onun üstesinden gelmeğe bakalım...

«Anlamı yok ki bunun» diye inleyen Hungertobel çaresiz bir bakışla elleri başının arasında hiç kımıl-damaksızın yatan dostuna baktı. «Korkunç bir tehlikeye atıyorsun kendini; senin spekülâsyon gerçeğe uyarsa Emmenberber şeytanın ta kendisi olarak çıkacak ortaya.»

«Biliyorum» diyen komiser başını eğdi.

«Saçma bu..» dedi doktor yine. sesi hemen de fı-sıldıyormuş gibi hafif çıktı.

Baerlach, «Adalet kadar anlamlı bir şey olamaz» diye dâvasında direndi. «Emmenberger'e söyle beni. Yarın oraya gitmek niyetindeyim...

«Yılbaşında mı?» diye irkildi Hungertobel.

«Evet» diye cevap verdi babalık, «Yılbaşında.» Sonra gözleri alay ediyormuş gibi kıvılcımlandı: «Em-menberger'in müneccimlik üstüne kaleme aldığı çalışmayı getirdin mi bana?»

«Elbette» dedi doktor duraklıyarak.

Baerlach güldü: «Öyleyse ver bakalım, içinde benim yıldız falımla ilgil bir şey var mı diye merak ediyorum. Ne de olsa bir şansım vardır belki.»

BiR ZiYARET DAHA

Müthiş ihtiyar, bütün öğleden sonrayı koca bir tabaka kâğıdı zar zor yazıp doldurmakla, daha sonra da bir kanton bankasıyla bir notere telefon etmekle geçirdi. Hemşirelerin daha da çekinerek yanına girdikleri bu mabutları andıran sır küpü hasta. tıpkı bir dev örümcek gibi korkunç bir sükûnetle ağlarını örmekle meşguldü. Hungertobel'in yılbaşında Sonnens-tein kliniğine yatabileceği haberini vermesinden hemen sonra. akşama doğru. kendiliğinden gönüllü olarak mı yoksa komiserin çağırması üzerine mı geldiğini anlayamadıkları bir adamın ziyaretini haber verdiler. Ziyaretçi ufak tefek, sıska. uzun boyunlu bir herifti. Vücudu. ceplerinden gazeteler çıkan önü açık bir yağmurlukla örtülmüştü. Yağmurluğun altında yine her tarafından gazeteler çıkan kahverengi çizgili, yırtık pırtık gri bir giysi görünüyordu. kirli boynuna limon sarısı lekeli bir ipek atkı sarılmıştı, dazlak kafasına da bir bere yapışmıştı. Kıllı kaşlarının altındaki gözleri kıvılcımlanıyor. büyük kemerli burnu bu adamcığa göre çok iri duruyor, ağzının da, dişleri dökülmüş olduğu için, acınacak kadar çökmüş olduğu görünüyordu. Kendi kendine mırıldandığı şiir dizeleri arasında ara sıra denizdeki adaları andıran tek tek sözcükler duyuluyordu: Troleybüs. trafik polisi gibi ... Herhangi bir nedenden ötürü son derece öfkelendiği belli olan sözcüklerdi bunlar. Şık olmakla beraber modası çoktan geçmiş gümüş saplı bastonu. üzerindeki zavallı giysi ile hiç bağdaşmıyordu; çevresinde sallayıp

durduğu bu bastonun bir başka yüzyıldan kalma olduğu beliydi. Daha girişte bir hastabakıcıya çarpan adam. eğilip özür diledi, kandilli bir selâm verdikten sonra şaşırıp, umutsuz bir tavırla doğum bölümüne yöneldi, içinde çalışılmakta olan doğum salonundan içeri dalacağı sırada bir doktor tarafından geri çevrildi. kapıların önünde duran karanfil vazolarından birine çarptı ve neden sonra yeni binaya götürüldü. (Ürkmüş bir hayvanı yakalar gibi yakalamışlardı). Bastonu elinde koridorun yarısına kadar yürüdükten sonra. daha babalığın odasına girmeden. bir ağır hastanın yatmakta olduğu odanın kapısına olanca hızıyla çarpmaktan da geri kalmadı.

Ziyaretçi, Baerlach'ın yatağı önüne vardığı sırada

«Ah şu trafik polisi» diye bağırıyordu/ (Kendisini getirmiş olan öğrenci hemşire. Allaha şükürler olsun demekten kendin i alamadı). «Her yerde trafik polisleri ... Bütün kent trafik polisleri ile dolu..))

Komiser sinirli ziyaretçiyi karşılayıp, «Elbette» diye cevap verdi. «Böyle bir trafik polisi gerekli de ondan Fortschig.. Trafiğe düzen gelmeli, yoksa şimdi' kinden çok daha fazla ölü görürdük karşımızda."

«Trafiğe düzen gelecekmiş» diye bağırdı Fortschig gıcırtılı sesiyle. «Güze.l. Kulak verilmeyecek birşey değil bu. Ama bunun için özel bir trafik polisi gerekli değil ki, bunun için her şeyden önce insanların terbiyesine, dürüstlüğüne güvenmek gerek. Bütün Bern baştan aşağı trafik polislerinin karargâhı oldu, caddeden her geçenin cinnet getirmesine şaşmamalı. Ama Bern hep böyle olmuş, böyle de kalmıştır. Önüne geçilmez bir polis yuvası, eski zamanlardan beri br.ı!;u çıkılmaz bir diktatörlük yerleşmiştir bu kente.. Losmlııg lıllo, zavallı Hcnıi'nin acıklı ölümü kendisine bildirildiği zarnuı Dom üstüne bir tragedya yazmak İstemişti. Ne acı onu yazamamış olması.. Elli yıldır yaşıyorum başkent denen bu yerde.. Bu uyuşmuş, körkütük kentte yaşayıp aç kalmak ne demektir bilir misin bir *sözcükdizer* için (sözcükleri dizerim ben, yazı yazmam), hadi anlatmıyayım bunu.. Korkunç son derece korkunç. Elli yıldır gözlerimi kapıyorum Bern'in içinden geçerken, bebek arabası içinde yatarken de aynı şeyi yaptım; babamın herhangi bir devlet memuru olarak ölüp gittiği bu uğursuz kenti görmek istemedim de ondan. Derken şimdi gözlerimi açtım işte, gördüğüm ne? Trafik polisleri. Her yerde trafik polisleri.»

«Fortschig.» dedi babalık kuvvetli bir sesle, «Şimdi trafik polisinden dem vuracak değiliz.» Ve sert bir yüzle, sandalyeye oturan bu düşmüş, küflü adama baktı.. Fortschig, çektiği yoksulluktan sarsılmış, büyük baykuş gözleriyle bir o yana bir bu yana sallanıyordu.

«Neniz var anlamıyorum» diye devam etti babalık.

"Olur iş değil, Fortschig, sizin bir zorunuz var muhakkak. Ne esaslı bir adamdınız siz canım, yayınladığınız Apfelsclwss küçük de olsa iyi bir gazeteydi. Ama şimdi trafik polisi, troleybüs, köpekler, pul koleksiyoncuları, tükenmez uçlu kalemler, radyo programları, tiyatro dedikoduları, tramvay biletleri, sinema reklâmları, federal hükümetler. cezalar gibi olur olmaz şeylerle dalduruyorsunuz gazeteyi. Böyleşey-lere karşı koyarken harcadığınız kuvvet ile heyecanlı ifade yönteminiz — bu sizde Schiller'in Wilhelm Tel'inkinden farklı değil aslında — Tanrı biliyor ya, başka şeylere lâyık.»

«Komiser» diye karga gibi bağırdı ziyaretçi, «Komiser.. İsviçre'de yaşamak, on kat daha da kötüsü İsviçre'de ekmeğini kazanarak yaşamak şanssızlığına uğramış bir edibe, yazan bir inşana fenalık edip de günaha girmeyin.»

«Pekiy pekiy» diye bağırıp sandalyeden fırladı, pencereye, sonra kapıya koştu, rakkas gibi pencereyle kapı arasında sallandı durdu. «Pekiy pekiy, bunu söylemek kolay. Neyi bağışlayabiliriz bu «pekiy pekiy» ile? Hiç bir şeyi. Tanrı biliyor ya, hiç bir şeyi. Kabul, hemen hemen bizim şu Habakuke, Theobal-de, Eustache ya da Mustache gibi gülünç bir tip oldum ben. Hani sevgili, sıkıcı günlük gazetelerimizin sütunlarını. yaka düğmeleri, evli kadınlar ve tıraş bıçakları ile üstesinden gelmek zorunda oldukları serüvenlerle dolduran tipler gibi. Çizginin altına düştük. evet doğru. Ama dört bir yanımızda yer yerinden aynarken hâlâ ruhun derinlikleri üstüne şiir dü- . zülen bu ülkede kim düşmedi ki çizginin altına? Komiser, komiser, yazı makinemle insan kişiliğine lâyık bir varlık olabilmek için nelere başvurmadım ben.. Ama henüz orta kırat bir köy fakirinin gelirini bile edinemedim, girişimler yok olup gitti ardı ardına, bir umudun ardından bir başkası yok oldu. en iyi sahne oyunları, en ateşli şiirler, en ulu öyküler. Her şey iskambil kâğıdından evler gibi, her şey.. İsviçre beni bir soytarı, murdar bir örümcek, değirmenlere, koyun sürülerine saldıran bir Don Kişot yaptı. Bir de özgürlük, adalet ve anavatan pazarında satışa çıkarılmış şu öbür

makalelerden yana olacağız, işler çevirmek yerine kendini ruha adamış insanı bir dilenci hayatı yaşamağa zorlayan bir toplumu yükselteceğiz öyle mi? Hayatın tadı çıkarılmak isteniyor ama bu tadın binde birinden bile fedâ edilmeksizin, beş paralığını bile gözden çıkarmaksızın. Kültür sözcüğü işltilir işitilmez bin yıllık geçmişi olan bir ülkede tabancalar nasıl güvenceye alındıysa burada da para cüzdanları güvenceye alınıyor.»

«Fortschig» dedi Baerlach sertçe, «Don Kişot’tan dem vurmanız iyi oldu, çünkü bu benim de en sevdiğim temadır. Eğer biraz kalbimiz, kafatasımızın içinde bir parçacık mantığımız varsa hepimiz benim-sevelim Don Kişot'luğu. Ama o eski, acınacak, teneke donanımlı şövalye gibi değirmenlere saldırmama-lıyız dostum, günümüzde devlere karşı savaş açmak gerekiyor, gaddarlık ve düzenbazlık canavarlarına karşı. ya da oldum olası kuş beyninden farksız beyinleriyle gerçek dinozorlara karşı: Bütün bu korkunç hayvanlar masal kitaplarında ya da düşlerimizde değil. gerçekte yaşıyorlar. Her şekli, her hâliyle insan düşmanlığını alt etmek bizim görevimizdir zâten. Ne var ki nasıl savaşacağımızı bilmek, bu arada biraz da zeki davranmak önemlidir. Kötüye karşı savaş ateşle oyun oynamak olmamalı. Hem de siz Fort-schig, tıpkı su yerine yağ sıkan bir itfaiye eri gibi aslında iyi bir savaşı kafasız yürüttüğünüz için bizzat ateşle oynamış oluyorsunuz. Sizin yayınladığınız dergiyi, şu zavallı kâğıt parçasını okuyan, bütün İsviçre'nin ortadan kaldırılması gerektiğine inanır. Bu ülkede şeyin — hem de çok şevm— düzenli olmadığı üstüne bir şarkı okuyabilirim size, eninde sonunda bundan ben de karamsarlığa kapıldım elbette; ama bu yüzden tutup her şeyi, Sodom ve Gomorra'da otu-ruyormuşuz gibi kaldırıp ateşin içine atmak çok yanlış, üstelik adamakıllı da yersiz olur. Bu ülkeyi sevmekten utanıyormuşsunuz gibi bir hâliniz var. Bu benim hoşuma gitmiyor, Fortschig. insan içinde yaşattığı sevgiden utanç duymamalı, üstelik vatan sevgisi de başlıbaşına iyi bir sevgidir, ama sert ve eleştirici olmalı bu sevgi, yoksa bir maymunun sevgisine döner. İnsan vatanında lekeler, kirli yerler görüyorsa onları süpürüp atmaya bakmalı, tıpkı Herkül'ün Au-gia'nın ahırındaki pisliği temizlemesi gibi —onun başardığı on işten en sevimlisi bu gelir bana—, ama tutup bütün evi alaşağı etmek hem saçma, hem de akılsızca bir şey olur. Çünkü bu zavallı yıkık dünya üzerinde yeni bir ev kurmak çok zor; bunun için en azından bir kuşağın değişmesi gerekli, sonunda ev kurulsa da eskisinden daha iyi olmayacağı kesin. Önemli olan gerçeğin söylenebilmesi ve gerçek uğruna

savaşılmasıdır. İsviçre'de mümkündür bunu yapmak, bunu rahat rahat itiraf etmeli ve bundan ötürü de şükran duymalıyız. ne bir hükümetten, ne de adları ne olursa olsun. federal hükümetlerden korkumuz vardır. Şüphesiz bazıları partal dolaşacak bu arada, rahat bir hayat yaşamamış olacak. Bunun kepazelik olduğunu da kabul ediyorum. Ne var ki gerçek bir Don Kişot, zavallı donanımından gurur duyar. İnsanoğlunun budalalığı ve bencilliğine karşı açılan savaş eskiden beri zorlu ve pahalıya patlamış bir savaş oldu, yoksulluk ve alçakgönüllülükle beraber yürüdü; ne var ki kutsal bir savaştır bu ve yakınmalarla değil. vakarla yürütülmelidir. Oysa siz, aralarında haksız bir yazgının acısını çekiyorsunuz diye, bizim iyi yürekli Bern halkımızın kulaklarını öfkeniz ve küfürlerinizle sağır ediyorsunuz. Bir taraftan da bu eski kentimizi harap etsin diye ilk kuyruklu yıldızın buraya çarpmasını diliyorsunuz. Fortschig, Fortschig, küçük hesaplarla yürütüyorsunuz açtığınız savaşı. Önce şüpheden kurtulmalı insan ve adaletten söz açmak istiyorsa kuru ekmeğe razı olmalı.. Taşımak zorunda olduğumuz eski pantolonunuz ile şanssızlığınızı hesaba katmayın artık, kurtulun bu değmez şeylerin küçücük savaşından. Bu dünyada trafik pa-lisinden daha önemli şeyler var...

Fortschig'in sıska zavallı vücudu tekrar koltuğa çöktü, uzun sarı boynu alçaldı, küçük bacakları yukarı kalktı. Beresi koltuğun altına düşmüştü; limon sarısı atkısı da adamcağızın içeri çökmüş göğsünden aşağı sarkıyordu.

«Komiser» dedi ağlar gibi, «Cok sert davrandınız bana, Musa'nın İsrail kavmine davrandığı gibi davrandınız. Cok haklı olduğunuzu biliyorum ama, dört gündür ağzıma sıcak birşey koymadım ben, sigara alacak param bile yok.»

Babalığın alnı karıştı, birdenbire biraz da utanarak, «Artık Leinbundgut'larda yemiyor musun?» diye sordu.

Yazar vızıldıyarak. «Sayan yönetmen Leinbundgut ile Goethe'nin Faust'u üstüne tartıştım. O ikinci bölümü tutuyor. ben ise birinci bölümü. Beni bir daha dâvet etmedi. Faust'un ikinci bölümü karısı için en kutsal şeymiş diye yazdı bana bay yönetmen, onun için hiç bir şey gelmezmiş elinden» diye cevap verdi.

Bu zavallı şeytana acımıştı Baerlach. Ona çok sert davrandığını düşünerek salt utanmaktan ötürü. «Bir çikalata fabrikası yönetmeninin karısına Goethe'den ne?» diye homurdandı. «Şimdi kimi dâvet ediyor Leibundgut'lar?» diye sordu. «Yine tenis öğretmenini mi dövet etmeğe başladılar?»

«Blötzinger'i» diye cevap verdi Fortschig hafif bir sesle.

«Eh. hiç olmazsa birkaç ay süreyle her üç günde bir iyi bir şey yer» dedi babalık biraz rahatlıyarak. «İyi müzikçidir. İstanbul'da bulunduğundan beri gürültü patırdıya alıştım ama, onun besteleri dinlenecek gibi değil. Ama bu başka konu şimdi. Yalnız, bana kalırsa yakında Blötzinger ile yönetmenin karısı Beethoven'in dokuzuncu senfonisi konusunda birbirlerine girerler. Sonra sıra yine tenis öğretmenine gelir. Zekö ile ilgili konularda en iyi onlara hükmedilir. Size gelince Fotschig, ben size Grollbach Kühne giysievinden Grollbach'ları salık vereceğim, biraz yağlı da olsa iyidir onların yemeği, hem Leibundgut'-lara göre onlarda daha da uzun sürer konukluğunuz.

Grollbach edebiyattan anlamaz, ne Faust'la ilgilenir, ne de Goethe ile..»

Fortschig korkuyla, «Ya karısı?» diye bilgi istedi.

Komiser, «Kütük gibi sağırdır» diye yatıştırdı Fort-schig'i.

«Şansınıza, Fortschig. Masanın üzerindeki şu küçük, kahverengi puroyu alabilirsiniz. Bir *Little-Rose*.. Dr. Hungertobel bile bile bıraktı orada, hem bu odada da içebilirsiniz isterseniz...

Fortschig, *Little-Rose'u* beceriksiz bir hareketle yaktı.

Babalık bu arada, «On günlüğüne Paris'e gitmek ister misiniz?» diye sordu.

«Paris'e mi?» diye bağıran adamcağız sandalyeden fırladı. «Fransız edebiyatına hiç kimsenin duyamayacağı saygıyı duyan ben, ha? Derhal, hem de ilk trenle.»

Fortschig, duyduğu şaşkınlık ve sevinçten ötürü derin bir soluk aldı.

Baerlach sükûnetle, «Beşyüz frankla adınıza ayrılmış bir bilet Birlik Yolundaki Noter Butz'da hazır» dedi. «Yolculuk iyi gelir size. Paris güzel bir kenttir, İstanbul'dan sonra dünyanın en güzel kentidir bence; ve Fransızlar, bilmem ama Fortschig, bence Fransızlar da en iyi, en kültürlü heriflerdir doğrusu. Gerçek bir Türk bile karşı tutulamaz buna..»

«Paris'e, Paris'e» diye bağırdı zavallı şeytan dili tutularak.

Baerlach, «Ama önce benim için çok önemli olan bir iş isteyeceğim sizden.. diyerek gözlerini adamın gözlerine dikti. «Çok önemli bir iş.»

«Bir cinayet mi yoksa?» diye titredi öteki.

Komiser, «Bir cinayeti ortaya çıkarmakla ilgili bir iş» cevabını verdi.

Fortschig, elindeki *Little - Rose'u* yavaşça yanındaki küllüğün yanına bıraktı. Hafiften büyümüş gözleriyle, «Yapacağım şey tehlikeli mi?» diye sordu.

«Hayır- dedi babalık. «Tehlikeli değil. Zâten sizi Paris'e tehlikeyi ortadan kaldırmak için gönderiyorum. Ama sözümden çıkmamalısınız. *Apfelschuss'un* bir dahaki sayısı ne zaman çıkıyor?-

«Bilmem. Ne zaman param olursa.»

Komiser. «Ne kadar zaman içinde basarsınız bir sayısını?» diye sordu.

«Derhal» diye cevap verdi Fortschig.

Apfelschuss'u tek başına çıkarıp çıkarmadığını öğrenmek istedi Baerlach:

«Tek başıma. Bir yazı makinesi ve bir de eski teksir makinesiyle», diye cevap verdi yazar.

«Kaç sayı basıyorsunuz?»

«Kırk beş.. Zâten çok küçük bir gazete» diye hafif bir ses geldi sandalyeden. «Hiç bir zaman on beş kişiden fazla abanesi olmadı.»

Komiser bir süre düşündü :

•*Apfelschuss'un* önümüzdeki sayısı büyük trajlı olacak. Üç yüz sayı. Bütün giderleri ben ödeyeceğim. Buna karşılık sizden istediğim sadece bu sayıda belirli bir makale kaleme almanız. Onun dışında istediğiniz yazıları koyun bu sayıya, o size kalmış bir şey. Bu makalede (elindeki kâğıdı uzattı) şu yazmış olduğum şey bulunacak; ama sizin üslubunuzla Fortschig, tıpkı eski günlerinizdeki gibi elinizden geleni yapmanızı istiyorum. Benim verdiğim bilgiden başkasını, ve yerginin yöneldiği daktorun kim olduğunu bilmenizin gereği yok. iddialarım sizi şaşırtmasın sakın, doğruluklarından emin olun, ben kefil oluyorum buna .. Çeşitli hastanelere yollayacağınız makalede gerçeğe uymayan tek bir şey var. Fortschig: İddianızın delillerinin elinizde bulunduğu, bir de daktorun adını bildiğiniz.. Tehlikeli nokta bu işte. Bundan ötürüdür ki, *Apfe/schuss'u* postaya verir vermez Paris'e hareket edeceksiniz. Hemen o gece.»

«Pekiy, yazacağım, sonra da gideceğim» diye güvence verdi yazar. Babalığın kendisine uzatmış olduğu kâğıdı elinde tutuyordu.

Bambaşka bir insan olmuştu artık. duyduğu sevinçten, bacaklarının üzerinde d'anseder gibiydi.

•Yolculuğunuzdan kimseye söz açmayın» diye emretti Baerlach.

Fortschig, «Hiç kimseye. Tek bir kimseye bile söylemem» diye güvence verdi.

«Bu sayının yayınlanması kaça çıkar?» diye sordu babalık.

«Dört yüz franka» dedi adamcağız parlayan gözleriyle. Artık durumu biraz düzeleceği için gurur duyuyordu.

Komiser başını evet anlamında salladı. «Parayı benim vefalı Butz'dan alabilirsiniz. Aceleniz varsa hemen bugün de verebilirim size parayı, kendisine telefon ettim. Son sayı çıkar çıkmaz hareket edeceksiniz, değil mi?» diye bir daha sordu Baerlach. Üzerinden atamadığı bir şüphe içindeydi..

«Derhal» diye yemin eden ufarak herif üç parmağını havaya kaldırdı: «Hemen o gece, Paris'e- ..»

Ne var ki Fortschig çıkıp gittikten sonra da babalığın içi rahat etmedi. Yazar kendisine her zamankinden daha fazla güvenilmez görünmüştü. Fortschig'i korusun diye acaba Lutz'a haber versem mi diye düşündü.

«Saçma» dedi sonra kendi kendine. «Onlar beni emekliye ayırdılar artık. Emmenberger olayını kendi başıma bitirmeliyim. Fortschig, Emmenberger aleyhindeki makaleyi yazacak; sonra da çekip gideceği için merak etmemin yeri yok. Hungertobel bile bilmemeli bunu. Şimdi gelse iyi olurdu. Bir *Litt/e-Rose* olsaydı ...

- iKiNCi BÖLÜM.

iKiNCi BÖLÜM.

UÇURUM

Böylece Cuma günü — yılın son günü — gece inerken bacakları yukarı dikilmiş komiser, arabayla Zürich kentine vardı. Arabayı Hungertobel sürüyordu. çünkü dostuna olağanın dışında bir dikkatle ihtimam göstermek istiyordu. Işık içindeki bentleriyle, kent pırıl pırıldı. Hungertobel, her taraftan bu ışık kümesinin içine kayan sık bir araba sürüsünün içine dalmıştı. Arabalar yan sokaklara ayrılıyor, kapıları açılıp içlerinden kadınlarla adamlar dökülüyor. hepsi de tutkulu ve yeni bir şeye başlamak, yaşamağa devam etmek üzere yılın bu son gecesine giriyordu. Babalık, arabanın küçük boşluğu ve karanlığı içinde kımıldamaksızın oturmaktaydı. Hun-gertobel'den en kısa yolu seçmemesi dileğinde bulunmuştu. Durup dinlenmek bilmeyen kalabalığı gözetlemekteydi. Zürih kenti ona pek de sevimli gelmiyordu; bir lekenin üzerinde dört yüz bin İsviçreli'nin yaşamasını biraz aşırı buluyordu; şu anda geçtikleri İstasyon caddesinden nefret ederdi. Ne var ki şimdi bilinmez ve tehdit eden hedefe doğru yaptığı bu esrarlı yolculuk sırasında — (Hungertobel'e göre gerçeğe doğru yapılan yolculuk sırasında) — kent büyü-lüyordu onu. Kara, ışıltısız gökten yağmur yağmağa başlamıştı. sonra kara çevirdi yağmur, sonra yeniden ışık altında gümüşten iplikler gibi yağmur başladı. İnsanlar, insanlar.. Karla. yağmurun perdesi arkasında ve caddenin iki yanında hep yeni insan kümeleri akıp durmaktaydı. Tramvaylar ağız ağız dolmuştu, pencerelerinin arkasında gölge gibi suratlar beliriyor, gazetelere sarılmış el.ler görünüyordu. Bu güneşten ışık içinde sanki her şey büyülü, geçip geçip batıyor, yokoluyordu. Hastalığından beri Baerlach kendi kendine ilk defa artık zamanı geçmiş, ölümle yaptığı savaşı, şu değişmez savaşı yitirmiş biri gibi geldi. Onu dayanılmaz bir şekilde Zürich'e sürüklemiş olan neden, sağlam bir azim üzerine kurulup sonra tekrar rastlantı eseri, hastalığın yorgun dalgalanmaları içinde düşlere gömülen şüphe, şimdi boşuna ve değersiz geliyordu. Neden yormalıydı kendini sanki. ne uğruna, niçin? Kendini kapıp koyuvermek, sonsuz, düşsüz bir uykuya dalmak özlemini duydu içinde. Hungertobel içinden sövüyor, arkasında babalığın kendisini nasıl geri çekmek istediğini yüreğinde duyuyor, bu serüvene çanak tuttu diye kendi kendisini suçluyordu. Gece içinde belli belirsiz görünen gölün yüzeyi

karşılarından akıp geliyor. araba yavaş yavaş köprünün üzerinden geçiyordu. Birden bir trafik polisi ortaya çıktı. Kolları ile bacaklarını mekanik bir şekilde sallayan bir otomat gibiydi polis. Baerlach bir an Fortschig'i, (şu anda Bern'in kirli bir çatı odasında ateşli parmaklarıyla yergiyi yazmakta olan meşum Fortschig'i) düşündü. sonra bu dayanak noktasını da yitirdi. Arkasına yaslanıp gözlerini kapadı. İçindeki yorgunluk daha fazla düşler içine batmış. daha da kuvvetlenmişti.

«İnsan ölüyor» diye düşündü, «günün birinde ölü-yar insan. bir yıl içinde, kentler, uluslar, kıtalar gibi günün birinde ölüyar insan. «Gebermek» diye düşündü «sözcük bu işte; gebermek — ama dünya yine de güneşin çevresinde dönüp duracak, hiç sır ve aman vermeksizin. kudurmuş gibi, ama yine de o sessiz yol alışıyla hep aynı farkına varılmaz çizgisini çizip duracak, hiç durmaksızın. hiç durmaksızın. Şu ke ıt burada yaşamış ya da gri. ıslak, yaşantısız bir tabaka bütün evleri, kuleleri, ışıkları, insanları örtüp kaplamış ne farkeder sanki — yağmurla karın karanlığı içinde gördüğüm bir ölü denizin kurşundan dalgaları mıydı köprüden geçtiğimiz sıra?»

Babalık üşür gibi oldu. Yeryüzünün soğukluğu, sadece uzaktan duyulan o büyük, taş gibi soğuk her yanını kapladı; bir saniye süren bu kaçamak duygunun bıraktığı iz sonsuzluk kadar uzundu sanki.

Gözlerini açıp yeniden dışarı baktı. Tiyatro binası bir görünüp yok oldu. Babalık önünde dostunu. doktorun sükûnetini gördü. Bu iyilik dolu rahatlık ona . da iyi geldi (doktorun ne kadar neşesiz olduğunu se-zememişti). Hiçliğin soluğu üzerinde dolaşınca yeniden uyanıp cesurlaştı. Üniversitenin yanından sağa saptılar. Yukarı doğru çıkan cadde daha bir karardı, her virajın arkasından bir yenisi çıkmağa başlamıştı. Babalık, kafasının içi aydınlık, dikkatli ve sarsılmaz bir azimle dolu. doktorun yönetimine bıraktı kendini.

CÜCE

Hungertobel'in arabası, Baerlach’ın umduğuna bakılırsa, çamları ötedeki ormana kadar dayanması gereken bir parkın içinde durdu, çünkü Baerlach, ufukla birleşen orman kenarını ancak sezebilmişti. Şimdi burada, yukarıda. kar büyük, kuşbaşı taneler halinde yağmaktaydı. Babalık yağan karın arasından, upuzun uzanmakta olan hastanenin cephesini şöyle böyle

farkedebildi. Yakınında arabanın durduğu bol ışıklı giriş kapısı. cepheden oldukça içeride ve iki yanından bir sanatçı titizliğiyle parmaklık örülmüş iki pencereyle çevrilmişti. Komiserin de düşündüğü gibi pencerelerden giriş kapısı gözlenebilirdi. Hungertobel hiç bir şey söylemeksizin bir *Little* - Ro-*se* yakıp arabadan çıktı. kapıda gözden kayboldu. Babalık yalnız başına kalmıştı. Öne doğru eğilip, karanlıkta görebildiği kadar. binayı gözden geçirdi. «Sonnenstein kliniği» diye düşündü, «gerçek.» Kar daha sık yağıyordu şimdi. Sürüyle pencereden hiç biri aydınlanmamıştı. Yalnız, yağmakta olan yoğun karın arasından bazan belli belirsiz bir ışık göze çarpıp yok oluyordu. Beyaz, bol camlı, çağdaş bir anlayışla yapılmış olan karışık bina ölü gibi önünde yatıyordu. Babalığın rohatı kaçmıştı, Hungertobel'in geri dönmeğe niyeti yoktu galiba, saatine bakınca on-cak bir dakika geçmiş olduğunu gördü. ((Sinirliyim» diye düşünüp gözlerini kapamak niyetiyle arkasına yaslandı.

O anda, dışından geniş izler hâlinde erimiş karın akıp gittiği araba penceresinden geçen Baerlach'ın bakışları, hastane girişinin solundaki pencere parmaklıklarından sarkan bir yaratığa takıldı. Önce bir maymun gördüğünü sandı komiser, sonra hayretler içinde kalıp bunun bir cüce olduğunu. sirklerde seyirciyi güldürüp eğlendirmek için kulanılan cüceler gibi bir cüce olduğunu gördü. Cücenin küçük elleriyle ayakları çıplaktı, koca kafası komiserden yana dönerken maymun eline benzeyen elleri parmak-Iıklara sarıldı. Hayvansı bir çirkinliğe ait derin çizgi ve kırışıklarlo dolu. doğanın kendiliğinden bozup mahvettiği eski zamanlardan kalma karmakarışık bir surattı bu... Harap olmuş yosun kaplı bir taş gibi kımıldamaksızın. büyük, koyu renkli gözleriyle babalığı süzüyordu. Komiser. daha iyi görebilmek için eğilip yüzünü ıslak cama yapıştırdı, ne var ki cüce bir kedi çevikliğiyle atlayıp odanın gerilerinde gözden kaybolmuştu, pencere boş ve karanlıktı şimdi. Biraz sonra Hungertobel, durmadan yağan karın altında iki kat daha beyaz görünen iki hemşireyle geldi. Doktor arabanın kapısını açıp da Boer-lach'ın sapsarı kesilmiş yüzünü görünce ürktü.

«Neyin var. ne oluyor?» diye fısıldadı komisere.

Birşey yok, diye cevap verdi babalık. Bu çağdaş binaya alışması gerektiğini. gerçeğin daima düşünüldüğünden biraz başka olduğunu

da'sözüne ekledi.

Babalığın bir şey sakladığını anlayan Hungertobel. şüpheyle yüzüne baktı. «Eh işte». diye biraz önceki gibi hafif bir sesle konuştu «tamam artık.»

Komiser fısıldayarak Emmenberger'i görüp görmediğini sordu.

Hungertobel, onunla görüştüğünü söyledi.

«Hiç şüphe yok ki ondan başkası olamaz, Hans. Ascona'da bulunduğum sıra yanılmamışım.»

iki adam sustu. Artık -sabırsızlanmağa başlayan hemşireler dışarıda beklemekteydi.

«Bir hayaletin peşine düştük». diye düşündü Hungertobel. «Emmenberger zararsız bir doktor. bu hastane de bütün ötekiler gibi bir hastane. yalnız biraz daha pahalı.»

Arabanın arkasında. hemen hemen gözün seçerne-diği bir karanlıkta oturan komiser, Hungertobel'in ne düşündüğünü pek âlâ biliyordu.

«Ne zaman muayene edecek beni?» diye sordu.

«Hemen şimdi» dedi Hungertobel.

Doktor, babalığın nasıl memnun kalıp canlandığını gördü. «Öyleyse burada hoşça kal deyip ayrılalım, Samuel» dedi Baerlach. «başka bir kimliğe bürünemezsin, üstelik dost olduğumuzu da bilmemeliler. Bu ilk soruşturmayla ilgili olan çok şey var.»

Hungertobel hayretle.

«Soruşturma mı?» diye sordu.

«Ne olacaktı ya?» diye cevap verdi komiser alay ederek. «Emmenberger beni muayene ederken ben de onu sorguya çekeceğim.»

Birbirlerine ellerini uzattılar.

Hemşireler geldi. Şimdi dört kişiydiler. Babalık, pırıl pırıl. madensi bir tekerlekli sedyeye alındı. Sonra babalık, kar tanelerinin yavaş yavaş, danseder gibi, akıl ermez girdaplar yaparak, kâh gözden yok olduğunu, kâh ışık içinde parıldayarak bir an ıslak ve. soğuk bir dokunuşla yüzünü okşadığını duydu, yu-kardaki kara. boş göğe baktı. «Karın yağması uzun sürmeyecek herhalde» diye düşündü. Tekerlekli sedye giriş kapısından içeri itilirken dışarda Hungertobel'in arabasını uzaklaştırdığını duydu. «Gidiyor. gidiyor». dedi içinden. Babalığın üzerinde, büyük aynalarla bölünüp kaplanmış ve üzerlerinde kendini upuzun. çaresiz yatıp kalmış gördüğü beyaz. parıltı- ' lı bir tavan belirdi. Hiç sarsıntı ve gürültü yapmadan kayıp giden tekerlekli sedye gizem dolu koridorlardan geçti; hemşirelerin adımları bile işitilmiyordu. Her iki taraftaki pırıl pırıl duvarlar kara rakamlar yapıştırılmıştı, görünmez kapılar beyazlara gömülmüştü; duvardaki bir oyuk içinde bir heykelin çıplak, sağlam vücudu görünüyordu. Arkasında da sedyeyi süren hastabakıcının- kırmızı, ablak suratı vardı.

Babalık ellerini yine ensesinde kavuşturmuştu.

«Burada bir cüce var mı?» diye sordu yüksek Almanca ile, çünkü kendisini dışarlıklı bir isviçreli olarak yazdırmıştı.

Hastabakıcı güldü. «Fakat bay Kramer» dedi, «bu da aklınıza nerden geldi?»

Hastabakıcı da yüksek Almanca konuşuyordu ama, İsviçre şivesiyle konuşuyordu. Buna bakılırsa Bern'li olmalı bu kadın, diye düşündü babalık. Cevabı çak şüpheyle karşılamıştı ama. hiç değilse bu bakımdan olumlu bir şeyle karşılaşmıştı. Hiç değilse Benliler arasındaydı burada..

«Adınız nedir hemşire?» diye sordu.

«Ben hemşire Klaeri'yim.»

«Bern'lisiniz değil mi?»

«Biglen'liyim bay Kramer.»

Komiser bu hemşireyi kendi tarafına çekebileceğini düşündü.

SORUŞTURMA

Hemşirenin, daha ilk bakışta camdan olduğu belli ve önünde apaydınlık açılan bir odaya soktuğu Baerlach iki kişiyi gördü: Önce. hafif eğilmiş, zayıf, beyaz meslek önlüğü içinde bile bir dünya adamı olduğu belli, sağ kaşındakl yara Izini saklayamamış kalın bağa gözlüğüyle doktor Frltz Emmenberger'i.. Babalığın bakışları şöyle üstünkörü geçti daktorun üzerinden. çünkü daha çak, şüphe altında tuttuğu daktorun yanında duran bir kadınla ilgilenmişti. Oldum olası kadınlar merak uyandırırdı içinde. Kadını şüpheyle gözden geçirdi. Bir Bern'li olarak «okumuş, kadınları gizemli bulurdu. Kadın güzeldi, bunu itiraf etmesi gerekiyordu, yaşını başını almış bir bekâr olarak üstelik iki misli zaaf duyuyordu. Tam bir «hanımefendiydi» kadın, daha ilk bakışta bunun farkına varmıştı. Emmenberger'in yanında, (kitleleri öldürmüş bir katil olabilirdi bu adam). sırtındaki beyaz doktor gömleğiyle öylesine kibar ve çekingen duruyordu ki. doktora göre çok soylu bir hâli vardı. Komiser acı acı, derhal bir heykel kaidesinin üzerine dikilebilir bu kadın, diye düşündü.

Biraz önce hemşire Klaeri ile konuşurken kulandı-ğı yüksek Almancayı bir tarafa bırakıp «selâm ola» dedi ve böyle ünlü bir daktarla tanışmış olmaktan sevinç duyduğunu da sözüne ekledi.

Doktor yine Bern şivesiyle, «Demek Bern Alman-cası konuşuyorsunuz» diye cevap verdi.

Babalık, dışarlıklı bir Bern'li olarak ana dilini henüz kullanabildiğini homurdanır gibi söyledi.

Emmenberger gülerek, bunun farkına vardığını belirtti. Ustaca konuşulan Bern şivesi Bem'lileri tanımlayan bir dildi.

«Hungertobel'in hakkı varmış» diye düşündü Baerlach. «Nehle değil bu adam. Bir Berlin'li imkânı yok Bern şivesiyle konuşamaz.»

Yeniden kadına çevirdi gözlerini.

Doktor «Asistanım bayan doktor Marlok» diye kadını tanıştırdı.

Babalık içi sıkılmış gibi «Yaa» dedi ve tanıştırılmaktan sevinç duyduğunu söyledi. Sonra başını doktordan yana döndürerek hemen sordu:

«Doktor Emmenberger, Almanya'da bulundunuz mu hiç?»

«Yıllar önce» diye cevap verdi doktor, «bir defalığına bulundum orada, dah çak Santiago ile Şili'de kaldım.» Bu arada ne düşündüğü, sorunun huzurunu kaçırıp kaçırmadığı hiç anlaşılmadı.

«Şili'de, Şili'de» diyen babalık sonra yine:

«Şili'de, Şili'de» dedi.

Emmenberger bir sigara yakıp elektrik düğmelerinin bulunduğu masaya gitti; şimdi salon yarı karanlık içindeydi, yalnız komiserin tepesindeki küçük, mavi bir ampul ortalığı hafiften aydınlatıyordu. Görünen sadece ameliyat masası ile önünde duran iki beyazlı insanın suratlarıydı. Babalık salonun bir yanında, uzaktaki birkaç ışığın görülebildiği bir pencereyi fark etti. Emmenberger'in içmekte olduğu sigaranın kırmızı ucu bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

Komiser içinden «Aslında böyle salonlarda hiç sigara içilmez» diye geçirdi. «Onu biraz sinirlendirdiğim muhakkak.»

Hungertobel'in nerede kaldığını sordu doktor.

Baerlach, onu geri gönderdiğini söyledi. «Beni yokken muayene etmenizi istiyorum.»

Doktor gözlüğünü yukarı kaldırdı. «Bana kalırsa doktor Hungertobel'e pek âlâ güven duyabiliriz.»

«Şüphesiz» diye devam etti Emmenberger. «geçirdiğiniz ameliyat tehlikeli bir ameliyattır, her zaman başarılı da olmaz. Hungertobel bana bundan haberiniz olduğunu söyledi. Bu iyi işte. Doktorlar. gerçeği söyliyecekleri cesur hastalar isterler. Muayene sırasında Hungertobel'in hazır bulunmasını çok isterdim. isteğinize uyduğu için üzülüyorum doğrusu. Hekim olarak beraber çalışmalıydık, bilim bunu bekler bizden.»

Komiser meslekdaş olarak bunu anlayışla karşıladığı cevabını verdi.

Emmenberger hayret etti. Bununla ne demek istediğini sordu komiserden. Bildiği kadarınca bay Kramer doktor değildi ki. . '

«Cok basit» diye güldü babalık. «Siz hastalıkları ben de savaş suçlularını arayıp bulmağa çalışıyo-ruz.ı-

Emmenberger yeni bir sigara yaktı.

«Özel bir kişi için pek de tehlikesiz bir iş olmasa gerek» dedi umursamaksızın.

«Şüphesiz» diye cevap verdi Baerlach, «araştır-marnın ortasında hastalanıp size geldim. Şanssızlık diye «Sonnenstein» kliniğinde yatıp kalmağa derim işte, yoksa şans mı, ne dersiniz?»

Emmenberger, hastalığın gidişatı bakımından henüz bir teşhis koyamıyacağı cevabını verdi. Hungertobel pek de güvenilecek gibi görünmüyordu.

«Beni henüz muayene de etmediniz» dedi babalık. «Bizim iyi kalpli Hungertobel'i muayenede istemeyişimin nedeni de bu. Herhangi bir olayda ilerlemek istiyorsak önceden verilmiş hükümlere kulak asmama-lıyız. İlerlemeyi de aklımıza koyduk bir defa, siz ve ben demek istiyorum. Şüpheliyi yanında bulundurup incelemeden ve alışkanlıklarını gözden geçirmeden bir suçlu ya da hastalık üstüne fikir yürütmek kadar kötü bir şey olamaz.»

Böyle düşünmekte haklı olduğunu söyledi doktor. Bir hekim olarak kriminolojiden hiç birşey anlamamakla beraber, buna aklı yatıyordu. Her neyse, bay Kramer'in «Sonnenstein»de mesleğinden uzak kalarak iyice dinlenebileceğini umuyordu.

Sonra üçüncü bir sigara yakıp devam etti: «Savaş suçlularının sizi burada rahat bırakacaklarını umarım.»

Emmenberger'in cevabı bir an babalığın içinde şüphe uyandırdı. «Kim kimi sorguya çekiyor?» diye düşünüp Emmenberger'in suratına baktı. Parlayan gözlükleriyle biricik ampulün ışığı altında bir maskeyi andıran bu suratın üzerindeki gözler aslından çok büyük ve alaycı görünüyordu.

«Azizim doktorı> dedi Baerlach, «herhangi belirli bir ülkede kanser hastalığına raslanmadığını da iddia edemezsiniz herhalde.»

Emmenberger neşelenerek «İsviçre'de savaş suçluları vardır demekle aynı şey olmuyor mu bu?» diye güldü.

. Babalık gözleriyle doktoru süzdü: «Gerekli koşullar bulunduktan sonra Almanya'da olup bitenler her ülkede olabilir. Bu koşullar çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir. Hiç bir insan, hiç bir ulus istisna değildir.

Doktor Em men berger, bir toplama kampında narkoz-suz ameliyat edilmiş bir Yahudiden, insanlar arasında sadece tek bir fark olduğunu duymuştum: işkence edenlerle işkence edilenler arasındaki fork.. Baştan çıkarılmışlarla korunmuş olanlar arasında da bir farkın varlığına inanıyorum. Biz isviçreliler, siz ve ben korunmuş olanlardanız; bir çoklarının dediği gibi hatâ değil, lûtuftur bu; onun için çiua etmemiz gerekli: «Baştan çıkarılmaya bırakma bizi Tanrım.» İsviçre'ye gelmemin nedeni bütün savaş suçlularını değil, tek bir savaş suçlusunu meydana çıkarmak. Ne var ki bu suçlunun silik bir resminden başka bir şey tanımıyorum. Gelgelelim şimdi hastayım işte doktor Emmenberger, izlediğim kişi izine ne kadar yaklaştığımı öğrenmeden bir gece içinde ardı kesildi avın. i çler acısı bir oyun.»

Doktor, öyleyse aradığı adamı ele geçirmek için pek de şansı kalmadığını umursamazlık içinde söyledi, sigarasının dumanını üfleyip babalığın başının üzerinde ince sütümsü parlaklıkta bir halka meydana getirdi. Baerlach. daktorun gözleriyle işaret ettiği asistanının ona bir enjeksiyon iğnesi uzattığını gördü. Emmenberger bir an için salonun karanlığında kayboldu; tekrar göründüğü zaman bir tüp sıvı vardı elinde...

iğneyi renksiz bir sıvı ile doldururken: «Pek şansınız kalmamış», dedi yeniden.

Ama komiser karşılık vermekten geri kalmadı.

«Bir silâhım daha var» dedi. «Sizin metodunuzu ele alalım, doktor. Yılın bu son gamlı günü, kar fırtınası ve yağmur altında Bern'den hastanenize geliyorum. siz de ilk muayene için beni ameliyat salonunuza alıyorsunuz. Neden yapıyorsunuz bunu? Hastanın hemen dehşete kapılacağı bir salona alınması a-lışılmomış bir şey. Bunu içime korku salmak için yapıyorsunuz; çünkü ancak bana hükmederseniz dak-torum olabilirsiniz, benim iradesi kuvvetli bir hasta olduğumu Hungertobel size söylemiş olacak. Böyle bir gösteriye karar vermiş olduğunuz muhakkak. Beni iyi etmek için bana'hükmetmek istiyorsunuz, bana dehşet vermek de kullanacağınız çarelerden biri. İşte benim şeytan işi mesleğimde de böyledir bu işler. Metodlarımız aynı. Ben de aradığım kişiye dehşet salmak durumundayım.»

Emmenberger'in elindeki iğne babalığa yönelmişti. «Esaslı bir psikologsunuz» diye güldü. «Bu salonla sizi biraz etkilemek istediğim doğru. Dehşet gerekli bir çaredir. Yalnız benim sanatıma el atmadan önce sizinkini sonuna kadar dinleyelim. Ee, daha sonra ne yaparsınız? Enikonu heyecanlandım. İzlenen kişi sizin kendisini izlediğinizi bilmiyor, yanılmıyorsam böyle söylemiştiniz.»

Baerlach «Kesin olarak bilmemekle beraber seziyor bunu. Tabii bu kendisi için daha tehlikeli» diye cevap verdi. «Benim bir savaş suçlusunu aramak üzere İsviçre'de bulunduğumu biliyor. Bundan ötürü duyduğu şüpheyi yatıştırmak, kendi kendisini onu aramadığıma inandırmak İsteyecek. Çünkü kimliğini beraberinde getirmeksizin ustaca bir çareye başvurarak kendini güvenceye almış ve su götürmez suçu işlediği dünyadan kaçıp kapağı İsviçre'ye atmış. Büyük bir sır. Ne var ki yüreğinin en karanlık köşesinde onu aradığımı, kendisini aradığımı, kendisinden başka birini aramadığımı sezecek. İşte doktor, ben şimdi burada, bu hastanedeki yatağımda hastalığım ve hâlsizliğimle başbaşa yatarken, onu aradığım gerçeği mantığına aykırı düştükçe dehşete, hep daha büyük bir dehşete kapılacak.» Baertach sustu.

Emmenberger elindeki iğneyi sâkin sâkin tutarak garip bir bakışla, hemen hemen acıyormuş gibi yüzüne baktı.

«Başarı kazanacağınızdan şüpheliyim» dedi umursamazlıkla. «Ama yine de şansınız açık olsun.»

. Babalık istifini bozmadan «Duyduğu dehşetten geberecek» diye cevap verdi.

Emmenberger elindeki iğneyi usulcacık tekerlekli sedyenin yanında duran cam ve madenden küçük masanın üzerine bıraktı. Orada yatıyordu işte, o küçük, kötü, sivri şey orada yatıyordu. Emmenberger.

. biraz öne doğru eğilip durdu. Neden sonra. «Öyle mi dersiniz?» dedi «Öyle mi sanıyorsunuz?» Kısık gözleri gözlüğün arkasında hemen hemen kapanır gibi oldu. «Günümüzde böylesine umutlu bir iyimser görmek hayret edilecek şey. Düşünceleriniz korkusuz birbirini izliyor. gerçeğin sizi aldatmıyacağını umalım. Cesaret kırıcı sonuçlarla karşılaşmanız acıklı olur doğrusu.» Bunu biraz da şaşıyormuş gibi, hafif bir sesle söylemişti. Sonra yavaş yavaş salonun karanlık tarafına doğru yürüdü, ortalık yeniden aydınlandı. Ameliyat salonu parlak bir ışık altındaydı. Emmenberger elektrik düğmelerinin olduğu yerde duruyordu.

«Sizi daha sonra muayene edeceğim bay Kramer» dedi gülümseyerek. «Hastalığınız ciddidir. Bunu biliyorsunuz. Hayatınızın tehlikede olduğu şüphesi altındayım. Açık konuşmamızdan sonra ne yazık ki bu etki altındayım. Açık konuşmanın karşılığı açık konuşmaktır. Belki bir müdahaleyi gerektiren muayeneniz pek de kolay olmayacak. Daha iyisi yeni yıldan sonra başvuralım buna. değil mi? Güzel bir eğlenceyi bozmamalıyız. Önemli olan sizi daha önce korumayı göze almış olmam.»

Baerlach cevap vermedi.

Emmenberger sigarasını bastırıp söndürdü. «Hay kahrolası şeytan, bayan doktor» dedi, «gördünüz mü ne yaptım. ameliyat odasında sigara içtim. insanı he-, yecanlandıran bir ziyaretçi bay Kramer.. Onu da, beni de cezalandırmalısınız.»

Bayan doktorun kendisine iki tane kırmızı hap uzattığını gören babalık:

«Nedir bu?» diye sordu. «Sadece bir yatıştırıcı» dedi kadın.

Uzattığı suyu daha da büyük bir hoşnutsuzlukla İçti.

Emmenberger elektrik düğmelerinin bulunduğu yerden «Hemşireyi çağırın..» diye buyurdu.

Kapıda hemşire Klaeri göründü. Komiserin gözüne rahatı yerinde bir cellat gibi göründü hemşire. -«Cel-lotlar hep rahat kişilerdır» diye düşündü.

Doktor «Bay Kramer'e hangi odayı hazırladınız?» diye sordu.

«Yetmiş iki numarayı, bay doktor» dedi hemşire Klaeri.

«On beş numarayr verelim. Orada daha iyi kontrol edebiliriz kendisini.»

Hungertobel'in arabasında duyduğu yorgunluk yeniden çöktü komiserin üzerine. ~

Hemşire babalığı koridora çıkarınca sedye keskin bir dönüş yaptı. Tam bu sırada, yorgunluğundan bir an için kurtulan Baerlach, Emmenberger'in suratını gördü.

Doktor kendisini neşe içinde ve gülümseyerek gözlemekteydi.

Komiser. bir nöbet titremesiyle sorsılarak arkaya doğru düştü.

ODA

Baerlach uyandığı zaman (hâlâ geceydi, saat on bire doğruydu; geçen üç saat içinde uyumuş olsam gerek diye düşündü) bir odada bulunuyordu. Hayretle ve endişesiz de olmamakla beraber yine belirli bir hoşnutlukla adayı gözden geçirdi: Solunda yanan gece lambasının mavi ışığı altında görebildiği kadar bir stüdyoya, teknik bir odaya benzettiği bu oda hoşuna gitti; çünkü hasta odalarından nefret ederdi öteden beri. Üzerini iyice örttükleri' yatak -artık gecelik içindeydi- kendisini taşıyıp' getirmiş oldukları aynı tekerlekli sedyeydi. Baerlach el yordamıyla, değiştirilmiş de olsa hemen tanıdı sedyeyi.

Yarı kuvvetli bir sesle «Burada çok pratik çalışılıyor» dedi karanlığın içine.. Her yöne dönebilen lam-bonın ışık konisini odanın içinde gezdirdi; arkasında herhalde bir pencere saklı olan bir perde ortaya çıktı; ışık içinde

aydınlanan garip bitkiler ve hayvanlar perdenin üzerine işlenmişti. «Ava çıktığım nasıl da belli» dedi kendi kendine.

Yastığa gömülüp şimdiye kadar nereye varmış olduğunu düşündü. Oldukça az şey elde etmişti henüz. Plânını yürütmüştü. Şimdi iş, ağın iplerini daha sık örebilmek üzere başlanmış olanı izlemeğe devam etmekteydi. Bir şeyler yapmak gerekiyordu. ama ne yapmalı. nerden başlamalı bilmiyordu bir türlü. Küçük masanın üzerindeki bir düğmeye bastı. Hemşire Klaeri çıkageldi.

«Bakındı hele, Burgdorf - Thun demiryolu üzerindeki Biglen'li hastabakıcımız.» diye selâm verdi babalık. «Eski ve dışarlıklı bir İsviçreli olarak İsviçre'yi nasıl tanıdığım belli işte..»

Yuvarlak kollarını kalçasına yaslayan kadın «0. bay Kramer, nasılsınız bakalım? Uyandınız mı artık?» dedi.

Babalık saatine baktı yeniden.

«Saat daha on buçuk.»

«Acıktınız mı?» diye sordu kadın.

Kendini halsiz hisseden komiser «Hayır» dedi.

Hemşire «Şu işe bakın. daha bayın karnı bile acıkmamış. Bayan doktoru çağırayım. kendisiyle tanıştınız herhalde. Size bir iğne daha yapsın» dedi.

«Saçma» diye homurdandı babalık. «Bana daha hiç iğne yapılmadı ki.. Şu tavan lâmbasını yaksanız iyi olacak. Odayı bir gözden geçirmek istiyorum. İnsan nerde yattığını bilmeli.»

Enikonu öfkelenmişti.

Nerden geldiği belli olmayan beyaz, ama göz kamaştırmayan bir ışık yandı. Yeni ışık altında oda daha belirli olarak ortaya çıkmıştı. Odadaki tek ayna babalığın üzerindeki tavandı, oldukça hoşnutsuzlukla farkına vardı bunun; çünkü insanın kendi kendisini hep böyle tepesinde görmesi pek de hoş bir şey olmasa gerekti. Her yerde bu aynalı tavanlar», diye düşündü, «deli olur

insan.» Yukarı bakıp da tepeden aynı şekilde kendisine bakan iskeleti görünce tüyleri diken diken oldu; kendisiydi bu iskelet. oıAyna yalan söylüyor» diye düşündü, «böyle herşeyi değiştiren aynalar vardır, bu kadar zayıflamış olamam ben.» Hiç kımıldamadan bekleyen hemşireyi unutup odayı gözden geçirmeye devam etti. Solunda gri bir malzeme üzerine yapıştırılmış cam bir duvar vardı, üzerine çıplak figürler, danseden kadınlarla erkekler oyulmuştu; sağdaki yeşil-gri duvardan aşağı, perde ile kapı arasında da Rembrandt'ın *anatomi dersi* adlı tablosu asılmıştı. Görünüşte saçma olmakla beraber, hemşirenin durduğu kapının üzerindeki kara, ham odundan haça f)öre odaya daha bir uçarılık veren hesaplı bir kompozisyondu bu.

<<Eeh, hemşire» dedi Baerlach. Yalnız aydınlanmak-la odanın böylesine değişmiş ofmasına hâlâ hayret ediyordu. Çünkü önce gözüne çarpan tek şey perde olmuştu; danseden kadınlarla erkekler. «Anatomi dersi» ve haç hiç görünmemişti gözüne. Şu anda bu ne olduğu bilinmez dünyanın içine saldığı kuşkuyla doluydu: «Doğrusu hastaları delirtmeyip iyileştirecek bir hastane için garip bir oda bu, hemşire..»

«Sonnenstein kliniğindeyiz» Hemşire Klaeri ellerini karnının üstünde kavuşturdu. Yüzü iffetle parlayarak «Bütün istekleri yerine getirmeğe hazırız», diye konuştu, «en dindar isteklerle beraber ötekileri de.. Bu size şeref sözümüz, *anatomi dersi* hoşunuza gitmiyorsa söyleyin lütfen. Botticelli'nin Venüs'ün *doğuşunu* yahut Picasso'nun bir tablosunu isteyebilirsiniz.»

«Öyleyse daha iyisi *Şövalye, Ölüm ve Şeytan* tablosu olsun» dedi komiser.

Hemşire Klaeri bir not defteri çıkardı. *Şövalye, Ölüm ve Şeytan* diye not etti. «Yarın sabah duvara asılır. Bir ölüm odası için güzel bir tablo doğrusu. Kutlarım. Sayın zevk sahibi oldukları kesin.»

Hemşire Klaeri'nin kabalığına hayret eden babalık, «Ölecek halde olduğumu sanmıyorum henüz» dedi.

«Ama öyle» dedi kadın kuvvetli bir sesle, «bu odada yalnız ölünür. Kesin olarak. Üç numaralı bölümden kimsenin sağ çıktığını görmedim ben ..

Herkes günün birinde nasıl olsa ölecek. Bunun üstüne neler yazdığımı bir okusanıza. Walkringen'de Liechti ya-yınevince yayımlandı.»

Hemşire göğsünden çıkardığı küçük bir inceleme kitabını babalığın yatağı üzerine koydu: *Klaeri Glau*-ber: *Yaşantımız/n hedef ve anlamı. Pragmatik rehber.»*

Bir zafer bakışıyla, «Bayan doktoru çağırayım mı?» diye sordu.

Komiser elinde, *«Yaşantımızın Hedef ve Anlamı»* nı tutarak «Hayır» diye cevap verdi. «Kendisi gerekli değil benim için. Ama şu perde kenara itilsin istiyorum. Pencere de açılsın.»

Perde kenara itildi, ışık söndü.

Babalık gece lambasının düğmesini de çevirdi.

Hemşire Klaeri'nin koca vücudu kapının aydınlanmış dörtgeni içinde kaybolup kapı kapanmadan önce babalık sordu:

«Bir şey daha, hemşire.. Bana her konuda gizli kapaklı olmaksızın yeteri kadar cevap verdiniz, şu gerçeği de söyleyin bana bakalım: Bu binada bir cüce var mıdır?»

«Elbette» diyen kaba bir ses geldi. «Onu siz de gördünüz ya. .»

Sonra kapı kapandı.

«Saçma» diye düşündü Baerlach. «Üç numaralı bölümden çıkacağım ben. Hüner isteyen bir şey değil ki bu. Hungertobel'e telefon ederim. Emmenber-ger'e karşı mantıklı bir işe kalkışamayacak kadar hastayım. Yarın sabah Salem'e dönerim.»

Korkuyor. bunu kendi kendine itiraf etmekten de utanmıyordu.

Dışarda geceydi, bütün çevresine de odanın karanlığı sinmişti. Babalık handiyse soluk almaksızın yatağında yatıyordu.

«Bir an gelip çanlar çalmağa başlayacak» diye düşündü, «Zürich'in yeni yılı haber veren çanları..»

Herhangi bir yerde saat on ikiyi çaldı.

Babalık bekliyordu.

Yeniden saat on ikiyi çaldı herhangi bir yerde, sonra bir daha, hep on iki acımasız darbe.. Demirden bir kapıyı döven çekiç darbeleri gibi, darbe ardından darbe..

Cıt yoktu, uzaktan da gelse, şöyle bir araya toplanmış. mutlu bir insan kalabalığından çıkacak sevinç haykırması işitilmedi, hiç bir şey işitilmedi.

Yeni yıl susarak, hiç ses etmeden gelmişti.

«Dünya ölmüş» diye düşündü komiser hep yeniden ve tekrar tekrar: «Dünya ölmüş. Dünya ölmüş.»

Alnındc soğuk bir ter. şakaklarından aşağı kayan damlalar duydu. Gözlerini alabildiğine açmıştı. Kımıldamadan yatıyordu. Çaresizdi.

Bomboş. ıssız bir kentin üzerinde yankılar yapı-yornıuşcasına on iki darbe duydu yine uzaktan. Sonra herhangi kıyısız bir denizde, herhangi bir karanlığın içine batıyormuş gibi bir duyguya kapıldı.

Sabah gün ağarırken. yeni günün alaca karanlığında uyandı.

«Yeni yılı çanlarla haber vermediler» diye düşündü yeniden.

Oda her zamankinden daha fazla tehdit ediyordu şimdi. .

Uzun bir süre. ışıklanmağa başlayan yeşil-gri gölgeye, başlamakta olan aydınlığa gözlerini dikti ve neden sonra farkına vardı:

Pencere parmaklıklarla örülmüştü.

DOKTOR MARLOK

Parmaklıklı pencereye gözlerini dikmiş olan komiser, kapıdan gelen bir ses işitti: «Artık uyanmış olsa gerek.Sisl i, gölgeli bir sabahın durmadan daha fazla dolduğu odaya beyaz doktor gömleği içinde ve görünüşe bakılırsa solgun, derin yüz çizgileri olan yaşlı bir kadın girdi. Baerlach zar zor ve korkuya kapılarak ameliyat salonunda Emmenberger'le beraber gördüğü bayan doktoru tanıdı. Yorgun ve duyduğu tiksintiyle sarsılarak gözlerini kadına dikti. Kadın. komisere hiç aldırmaksızın, etekliğini yukarı çekti, çorabının arasından bacağının yukarı kısmına bir iğne yaptı. iğneyi yaptıktan sonra, doğruldu. bir el aynası çıkararak yüzünü boyadı. Babalık olayı şaşkın şaşkın izliyordu. Sanki kadının gözünde hiç yokmuş gibiydi. Kadının yüz çizgilerindeki bayağılık kayboldu, daha önce görmüş olduğu tazelikle pürüzsüzlük yeniden belirdi. Şu anda odada kapıya yaslanarak durmakta olan kadın, babalığın ilk geldiğinde gözüne çarpmış olan güzelliğe sahipti yine.

Yavaş yavaş şaşkınlıktan kurtulan babalık, hâlâ yorgun olmakla beraber:, «Anlıyorum» dedi, «morfin..»

«Şüphesiz» dedi kadın. «Buna gereklilik duyuluyor dünyamızda - komiser Baerlach.»

Babalık gözlerini yavaş yavaş kararmağa başlamış olan dışardaki sabah havasına dikti. çünkü şimdi geceden kalmış olan karın içine yağmur boşalmaktaydı. Sonra söz açılmışken söylüyormuş gibi:

«Kim olduğumu biliyorsunuz.» dedi.

Sonra yine dışarı dikti gözlerini.

«Kim olduğunuzu biliyoruz» diye kesin hükmünü bildiren bayan doktor hâlâ kapıya yaslanmış duruyordu. E!leri meslek gömleğinin ceplerine gömülmüştü.

Nasıl olup da bunu öğrendiklerini sordu komiser. Bunu sorarken hiç de işkilli değildi.

Kadın babalığın önüne bir gazete fırlattı.

Birlik gazetesiydi bu.

Babalık ilk sayfaya basılmış olan resmini derhal gördü. Ormond - Brasil puralarını içtiği ilkbahara ait bir resimdi. Altında şöyle yazılıydı: Bern kent polisinden komiser Hans Baerlach dinlenmeye çekildi.

«Öyle ya» diye homurdandı babalık.

Sonra şaşkın ve öfkeli bir tavırla gazeteye ikinci bir bakış atınca o sayının tarihini gördü.

Hayatında ilk defa soğukkanlılığını yitirdi.

«Tarih:» diye bağırdı kısık sesiyle: «Tarih, bayan doktor, gazetenin tarihi..»

Kadın gözünü bile kırpmaksızın cEe. ne olacakmış?» diye sordu.

Artık yeni yıl çanlarının neden çalmadığını, a geçen korkunç gecenin nasıl bir gece olduğunu anlayan babalık soluğu tıkanır gibi: «Ocağın beşi..» dedi.

Kaşlarını biraz yukarı kaldıran kadın, hem alay ederek hem de göze görünür merakla, başka bir tarih mi beklediğini sordu.

Komiser «Ne yaptınız bana?» diye bağırdı. Doğrulmağa yeltendiyse de yine kuvvetten düşüp yatağa serildi.

Kolları havada birkaç defa kürek gibi sallandı. sonra yine hareketsiz kaldı.

Bayan doktor bir kutu çıkarıp içinden bir sigara çekti. •

Bütün olan bitene hiç aldırmamış gibiydi.

«Odamda sigara içilmesini istemem» dedi Baerlach hafif, ama buyurur gibi bir sesle.

«Pencere parmaklıkla örülmüştür» diye cevap veren kadın, başıyla arkasında yağmurun boşaldığı demir parmaklıkları gösterdi:

«Emir verebileceğinizi sanmıyorum.»

Sonra babalığa doğru ilerleyip, elleri gömleğinin ceplerinde. yatağın önünde durdu.

«Ensülin» dedi yukardan komisere bakarken. «Şef size bir ensülin kürü uyguladı. Onun uzmanlığıdır bu..» Güldü: «Onu tutuklamak mı istiyorsunuz?»

Baerlach soğukkanlılıkla «Emmenberger Nehle adında bir Alman doktoru öldürmüş ve narkozsuz ameliyatlar yapmıştır.» dedi. Bayan doktoru kazanması gerektiğini anlıyordu. Her şeyi göze almağa karar vermişti.

Bayan doktor «Cok daha fazlasını yapmıştır bizim doktor» diye cevap verdi.

«Demek biliyorsunuz.»

«Şüphesiz.,.

«Emmenberger'in Nehle adı altında Stutthof'da kamp doktorluğv yaptığını kabul ediyor musunuz?» diye sordu hararetle.

«Tabii.»

«Nehle'yi öldürdüğünü de mi kabul ediyorsunuz?»

«Neden olmasın?»

Hungertobel'in sararmış yüzüyle eski bir resimde okumuş olduğu şüphenin, bu korkunç, dehşet veren ve günlerce ağır bir yük gibi beraberinde sürüklediği şüphenin ani bir darbeyle onaylandığını duyan Baerlach, yorgun bir bakışla pencereden dışarı baktı. Demir parmaklıklar boyunca tek tek, gümüş gibi parlayan damlalar yuvarlanmaktaydı. Bu herşeyi öğreneceği ânı, bir rahatlama ânı gibi özlemişti.

«Sütun bunları bildiğinize göre» dedi, «siz de suçlusunuz demek.»

Sesi yorgun ve kederli çıkmıştı.

Bayan doktor yukardan aşağı öylesine sessiz ve garip bir bakışla baktı ki bu sessizlikten huzuru kaçtı Baerlach'ın. Kadın gömleğinin sağ kolunu yavaş yavaş yukarı sıvadı. Dirseğinin altında, etinin derinliğine tıpkı sığırlardaki gibi eti yakılarak bir rakam- yazılmıştı. «Sırtımı da göstereyim mi size?» diye sordu.

Komiser «Siz de toplama kampında mıydınız?» diye bağırdı şaşırarak. sağ kolunun üzerine zar zor abanıp gözlerini kadına dikti.

«Edith Markok, Danzig, Stutthof ölüm kampından 4466 numaralı tutuklu...»

Sesi soğuk ve ölü bir sesti.

Babalık yastığın üzerine düştü. Hastalığını, hâlsizliğini, çaresizliğini lânetledi.

«Komünisttim...» diyen kadın gömleğinin kolunu indirdi.

«Pekiy kamp hayatına nasıl dayandınız, nasıl kurtuldunuz ardan?»

• Kolay oldu bu» diyen cevap veren kadın öyle umursamaz bir bakışla baktı ki, artık kendisini hiç bir şey, hiç bir insancıl duygu, hiç bir korkulu kader yerinden kımıldatamazdı sanki...

«Emmenberger'in sevgilisi oldum.»

«Olamaz...» diye bağırdı komiser.

Kadın hayret ederek komisere baktı.

«Bir işkence uşağı çürüyüp gitmekte olan bir dişi köpeğe acıdı» dedi sonunda. «Bir SS doktorunun sevgilisi olmak şansı Stutthof . toplama kampındaki biz kadınların çok azına düşen bir piyangoydu. Kendini kurtarmanın her türlü yolu iyidir. Sonnenstein'den kurtulmak için siz de her çareye başvuruyorsunuz ya...»

Komiser ateşler içinde ve titreyerek üçüncü defa doğrulmaya çalıştı.

«Hâlâ onun sevgilisi misiniz?»

«Elbette. Neden olmasın?»

«Ama bunu yapamazsınız artık. Emmenberger canavarın biridir» diye bağırdı Baerlach. «Komünist olduğunuzu söylemiştiniz, bir inancınız olmalı.»

«Evet, bir inanca sahiptim.» dedi kadın sâkin bir sesle. «Güneşin çevresinde dönen taş ve çamurdan yapılmış bu dertli şeyi, dünyamızı sevmemiz gerektiğine. yoksulluk ve sömürülmekten kurtulması için mantık adına bu insanlığa yardım etmemizin ödevimiz olduğuna inanıyordum. inancım öyle boş lâflar değildi. Gülüne bıyığı, âdi kâkülü ile şu posta kartları ressamı iktidarı eline geçirip de suç diye adlandırılacak bütün işlemlere başlayınca bütün komünistler gibi ben de inandığım ülkeye, en er-deryıli bildiğimiz qnacığımıza, Sovyetler Birliği'ne sığındım. Oh. içimdeki inançla bütün dünyaya karşı koyabilirdim artık. Ben de tıpkı sizin gibi, hayatımın sonuna kadar kötüyle savaşmağa kararlıydım.»

Baerlach «Bu savaşı yarıda bırakmamalıyız» diye cevap verdi. Soğuktan titreyerek yastıkların içine gömülmüştü yine.

«O halde lütfen tepenizdeki aynaya bakın.» diye emretti kadın.

Korkudan bakışlarını yukarı çeviremeyen Baer-lach «Kendimi gördüm orada...» diye cevap verdi.

Kadın güldü : «Sırıtarak size Bern kentinin cinayet komiserini gösteren güzel bir iskelet değil mi? içinde bulunduğumuz durum ve koşullar ne olursa olsun vazgeçmeyeceğimiz şu bizim kötüyle savaşma tezimiz. yalnız boşlukta ya da yine aynı şey demek olan masa üzerinde kaldığı süre inandırıcı oluyor. ama süpürgeye binmiş cadılar gibi göklerinde dolaştığımız yeryüzünde değil... Kaba kuvveti değil de yalnız ruhun özgürlüğünü yüceltmek isteyen o kuvvetli ülkeye, Rus kitlelerinin yoksulluğu içine girdiğim zaman inancım öylesine büyük, o kadar büyüktü ki, hiç umutsuz değildim.

Ruslar, beni hapislere attıkları. sorgusuz. hükümsüz kamptan kampa sürdükleri zaman. bunu neden yaptıklarını bilemediğim hâlde. herhalde bunun tarih karşısında bir anlamı olacak deyip umutsuzluğa düşmemiştim. Bay Stalin ile bay Hitler'in imzaladıkları o ünlü anlaşma ortaya çıkınca bunun büyük Rus vatanını korumak bakımından önemi var herhalde diye düşünmüştüm. Neden sonra bir sabah. bir sığır vagonu içinde haftalarca süren bir yolculukla Sibirya'dan gelip. 1940 yılının kara kışı ortasında, üstü başı yırtık pırtık birtakım insanlarla beraber, buz ve odunları sürükleyerek akıp giden kirli bir ırmağın üzerindeki acınacak bir tahta köprüden geçirilip, Rus erieri tarafından karşı kıyıda sabah sislerinin arasından çıkan kara giysili SS'lere. teslim edildiğim zaman uygulanan ihanetin farkına vardım. Bu ihanet yalnız Stutthof'dan kaçmış, Tan-rı'nın unuttuğu biz zavallı şeytancıklara değil, ancak insanlık ve bir ötekini sevmek düşünüsü ile birleştiği zaman bir anlamı olabilecek komünizme de uygulanıyordu. Altından ırmağın akıp gittiği o kara, sallantılı köprünün üzerinden yürüyüp geetim artık. komiser. insanın nasıl yaratılmış olduğunu ben biliyorum artık. ister bir kudret sahibi, ister salt eğlenmek ya da teoreminin hatırı için hareket eden bir Emmenberger olsun, insanla her şey yapılabilir. insanların ağzından her türlü itiraf şantaj yoluyla elde edilebilir. çünkü insan iradesi sınırlıdır. Büyük adımlarla bana ulaştırmak istediğiniz bütün umutlar bırakın gitsin. Ben bütün umutların peşini bıraktım. Kendini savunmak, kendini daha iyi bir dünya için adamak saçmadır. insanoğlu kendi cehennemini kendi sarıyor başına, onu kafasında hazırlayıp işlemleriyle yönetiyor. Her yerde aynı şey; ister Stutthof'da, ister burada Sonnenstein’da olsun. insan ruhunun uçurumundan kederli akort sesleriyle yükselen aynı dehşet melodisi... Danzig'deki toplama kampı Yahudilerin, Hıristiyanların. Komünistlerin cehennemi olduysa, buradaki, iyi kalpli Zürich'in göbeğindeki bu hastane de zenginlerin cehennemi...»

Baerlach «Siz bir şey anlıyor musunuz bundan? Cok garip sözler bu söyledikleriniz... » diye sordu. Büyülenmiş gibi izlediği kadın doktor. komiseri hem etkilemiş, hem de korkutmuştu.

«Cok meraklısınız» dedi kadın, «üstelik bundan gurur da duyuyor gibisiniz. Çıkış yolu olmayan bir tilki kapanına girmeyi göze aldınız. Beni hesaba katmayın. insanlar nasıl olsa vız geliyor bana, hattâ âşığım olan Emmenberger bile.»

ZENGİNLER (CEHENNEMİ

Kadın «Neden» diye konuşmağa başladı yine, «şu batmış dünyanın aşkına komiser, neden günlük hırsızlık olaylarınızla yetinmediniz de hiç bir zorunuz olmayan Sonnenstein'a sızdınız? Bana kalırsa, hizmet süresini doldurmuş bir polis köpeği daha yükseklere çıkmak ister.»

Kadın doktor güldü.

«Haksızlık nerede meydana çıkacaksa orada aranır.» diye cevap verdi babalık. «Kanun kanundur.»

«Görüyorum ki matematiği seviyorsunuz.» Kadın bir sigara daha yaktı. Hâlâ Baerlach’ın yatağının dibinde duruyordu, hem de bir hastanın yatağına yaklaşır gibi çekingen ve sevecen değil de sanki ölümü haklı, istenen bir şey olan ve yattığı sehpaya bağlanmış bir caninin yanındaymış gibi... Üstelik bu ölüm, sanki yararsız bir varlığı söndürecek doğal bir yönetmeliğe uyularak uygulanıyordu. «Zaten sizin matematiğe kayıtsız şartsız bel bağlayan soytanlar türünden olduğunuzu hemen anlamıştım. Kanun kanundur X eşit X. Başımızın üstündeki kanlı, karanlık göğe yükselmiş en korkunç safsata.» Kadın güldü. «Bir insanın sahip olabileceği kudretin ölçüsü varmış, insanlar üzerinde bir tanımlama yapılabilirmiş gibi... Kanun kanun değil, kudrettir; bu özdeyiş. üzerlerinde ölüp gittiğimiz vâdilere yazılmıştır. Bu dünyada hiç bir şey göründüğü gibi değildir, yalandır bütün bunlar. Kanun derken kudret demek istiyoruz; kudret dediğimiz zaman da zenginliği düşünüyoruz. Zenginlik sözcüğü dudaklarımıza geldiği zaman da bu dünyanın sefahatini tatmayı, onun tadını çıkarmayı umuyoruz. Kanun sefahat. kanun zenginlik. kanun top tüfek, tröstler. partiler demektir. Kanun kanundur tümcesi başlı-başına yalandır. Matematik yalan söyler. mantık. hoşgörü. sanat. hepsi yalan söyler bunların. Nedir istediğiniz. komiser? Bize hiç bir şey sorulmaksı-zın bataklıklı bir toprak parçasına oturtuluyoruz. neden. bunu bildiğimiz yok; orada kalıp kısırlığı da korkunç, boliuğu da korkunç bir dünyaya dikiyoruz gözlerimizi, saçma bir kayıp, sonra da nasıl olsa bize gelecek olan uzak çağlayanlara doğru yol alıyoruz — bildiğimiz biricik şey bu. Böyle soluk alıp konuşuyor, böyle seviyor. sevip etimizden meydana getirdiğimiz ve hep beraber bir .leşten başka bir şey olmayacağımız çocuklara. torunlara sahip oluyoruz. işte böyle yaşıyoruz. ölmek ve bizi meydana getirmiş olan aynı umursamaz, ölü elemanlar hâline

girmek için... Kartlar karıştırılıyor. oynanıyor ve ortadan kaldırılıyor, c'est ça (1). Dört elle sarıldığı-

(1) C'est ca — *Bu budur.*

mız. gübre ve buz yığını şu dünyadan başka bir şeyimiz olmadığı için hayatımızın — uçurumun köpük ve buharları üzerine gerilen gökkuşağının karşısında ancak kocamak bir dakika — mutlu olduğunu sanıyoruz. Ama böyle değildir bu ve böyle de olmayacaktır. Komiser, suçun nedeni fakirlik ve sefaletin varlığı değil. hem fakirin, hem de zenginin var olmasıdır. Bizi de beraberinde sürükleyip hep beraber sulara gömüldüğümüz gemide kudretli ve zenginlere ayrılmış kamaraların yanında yoksullar için ambarlar bulunmasıdır. Nasıl olsa hepimiz öleceğiz, deniyor. Bunun ne rolü olabilir. Ölmek ölmekmiş nasıl olsa. Ah şu soytarı matematik... Biri fakirlerin ölümü, öteki zengin ve kudretlilerin ölümü, aralarında da zayıflarla kudretliler arasında kanlı bir tragikomedinin oynandığı bir dünya ... Yoksul nasıl yaşamışsa öyle de ölüyor, badrumdaki bir çuvalın, yahut biraz daha yükselmişse partal bir döşeğin üzerinde... Daha da yükseği. kanlı şeref meydanlarında ... Ama zengin başka türlü ölüyor. • O lüks içinde yaşadığı için lüks içinde ölmek istiyor. o kültürlüdür ve geberirken alkış tutuyor elleriyle : Alkış dostlarım, sahnedeki oyunun sonu geldi. Yaşantısı yapmacık, ölümü safsata, gömülmesi reklâm, bütünü ile bir iş. C'est ça. Komiser, sizi bu hastanede, beni bu duruma sokan, ne kadın ne er. kek, şu dünya üstüne nükteler savurabilmek Için durmadan daha fazla morfin alan bir et parçası hâline sakmuş olan şu Sonnenstein kliniğinde bir do-laştırsam, size, hizmet süresini doldurmuş, işi bitmiş bir polise zenginlerin nasıl öldüğünü gösterebilirdim. içlerinde zenginlerin çürümekte olduğu kimi bayağı, kimi zarif o inanılmaz hasta odalarını, o parlak zevk, işkence, hırs ve suç hücrelerini açar gösterirdim.»

Baerlach cevap vermedi. Yüzü yana dönük, hasta ve hareketsiz, öyle olduğu yerde yatıyordu.

Kadın doktor üzerine eğildi.

«Size onların kimler olduğunu» diye acımasız devam ettı «Burada ölen ve ölmekte olan politikacıların. bankerlerin, sanayicilerin, metreslerin ve dulların, şerefli kişilerle adları bilinmez vurguncuların. kendilerine hiç

zararı dokunmadığı hâlde bize çok pahalıya oturan bir el hareketiyle milyonları kazanan vurguncuların kimler olduğunu söyleyebilirdim. Onların hepsi bu hastanede ölüyor. Kimi zaman vücutlarının mahvolmasını hakaret dolu nüktelerle anlatmağa çalışır. kimi zaman yataklarından fırlayıp her şeye sahip oldukları halde ölmek zorunda oldukları için alınyazılarına korkunç küfürlerle söverler. Yahut buradaki mutluluğu cennetteki mutlulukla değişmek zorunda kalmamak için, sırma ve ipeklerle dolu odclarında en tiksindirici duaları böğürür.. dururlar. Emmenberger her isteklerini yerine getirir onların. Uzattığı her şeyi büyük bir doymazlıkla alırlar, ne var ki daha fazlası gereklidir onlara, umut gereklidir: Emmenberger bunu da verir. Emmen-berger'e gösterdikleri inanç, şeytana gösterilen inanç, Emmenberger'in onlara uzattığı umut da cehennemdir. Tanrı'yı unutup yeni bir Tanrı bulmuştur bütün bu insanlar. Bu doktorun büyülediği bütün o hastalar, birkaç gün, birkaç dakika daha fazla yaşamak umuduyla seve seve işkencelere katlanırlar, cennetle cehennemden, «uhrevi saadet» ile cehennem azabından daha çok sevdikleri şeyden ayrılmamak için hep : Kendilerine bu kudretin vermiş olduğu karanlık geceden ve dünyadan ayrılmamak için... Şef burada da narkozsuz yapıyor ameliyatları. Emmenberger Stutthof'da, Danzig ovasındaki o gri, pek göze çarpmayan barakalar kentinde ne yaptıysa burada, bu ülkenin yasaları ile polisi kendisine hiç dokunamadan, üstelik bilim ve insanlık adına, Zürich'in göbeğinde de aynı şeyi yapıyor. insanların kendisinden istediği şeyi yolundan şaşmaksızın veriyor onlara : işkence, sadece işkence...»

«Olamaz» diye bağırdı Baerlach, «Olamaz. Bu adamı mahvetmek gerek...»

«O zaman bütün insanlığı mahvetmeniz gerekil diye cevap verdi kadın.

Kısık, umutsuz sesiyle tekrar «hayır» diye bağırıp belinden yukarısını zor zor doğrulttu komiser.

«Hayır. hayır...» diye bir ses geliyordu ağzından ama. ancak fısıldayabiliyordu.

Bayan doktor sağ omuzuna şöyle bir dokununca çaresiz geriye düştü.

«Hayır. hayır. diye hırıldıyordu komiser yastığın içinde.

«Sizi gidi soytarı ... » diye güldü kadın. «Ne yapmak istiyorsunuz böyle hayır. hayır diye bağırarak? Kaçıp geldiğim o kapkara kömür havzasındayken bu yoksunluklar ve sömürülme dünyasına karşı ben de tıpkı böyle hayır hayır diye bağırıp çalışmağa koyulmuştum : Partide, akşam kurslarında, sonra üniversitede, en sonunda da hep daha kararlı ve inatçı olarak partide... O haykırdığım «hayır! hayır!» uğruna okuyup çalıştım hep, ama şimdi komiser. şimdi kar ve yağmurla dolu şu sisli sabah, doktor gömleğimle karşınızda dururken bu «hayır! hayır!»ın saçma bir şey olduğunu biliyorum artık. Cünkü dünyamız bir «evet! evet!» olamayacak kadar yaşlanmış artık, cennetle cehennemin bir araya geldiği ve Tan-rı'nın çekip gittiği o gerdek gecesi iyilikle kötülük içiçe girmiş. Şunu yapmak iyidir, şunu yapmak kötü, şu yol iyiye gider, şu yol kötüye : çok geç artık. Ne yapacağımızı bilemiyoruz artık. baş eğmemiz ya da baş kaldırmamız hangi hareketi ardından sürüklüyor. yediğimiz meyvalarda. çocuklarımıza verdiğimiz ekmek ve sütte hangi sömürme, hangi suc yapışıp kalmış, bilemiyoruz. Hiç görmeden. kimin nesi olduğunu bilmeden kurbanı öldürüyoruz. katil tarafından hiç farkına varılmaksızın öldürülüyoruz. Cok geç artık... Bu varoluşun baştan çıkarılması çok büyük oldu. oysa insan. bir hiç hâline girmeyi önleyip yaşamayı gerçekleştirecek acıma için fazla küçük. işlemlerimizin kanseriyle kemirilip ölüm derecesinde hastalanmışız şimdi... Dünya çürümüştür komiser. kötü serilmiş meyvalar gibi bozulmaktadır. Ne istiyoruz daha? Dünya artık cennet hâline getirilemez; zaferlerimizin şan ve şerefimizin. zenginliğimizin rezalet dolu günlerinde başımıza belâ ettiğimiz ve şimdi gecemizi aydınlatan cehennemlik lâv ırmağı, çıkıp yükseldiği kuyulara defedile-mez artık. Yitirdiğimiz şeyi artık yalnız düşlerimizde morfinle gerçekleştirdiğimiz özlemin parlak düşlerinde geri alabiliriz. Ben de öyle yapıyorum işte. otuz dört yaşında bir kadın olan ben, Edith Mar-lok... Derimin altına zerkettiğim, gündüzleri her şeyi hor görmem için cesaret veren, geceleri de bana düşlerimi bağışlayan o renksiz sıvıya karşı benden istenen suçları işliyorum. Bunu. artık var olmayan bir şeye, kaçamak bir cinnet hâlinde de olsa. Tanrı'nın yarattığı gibi bir dünyaya sahip olmak için yapıyorum. C'est ça. Vatandaşınız Emmenberger, bu Bern'li. insanları tanır. onların ne için kullanılacağını bilir. Elindeki acımasız manivelayı en zayıf olduğumuz yere yaslar: Sonsuz yitikliğimizin ölümlü bilincine.»

«Gidin artık» diye fısıldadı Baerlach. «gidin artık.

Kadın doktor güldü. Sonra güzel, gururlu ve yanına yaklaşılmaz bir tavırla doğruldu.

«Kötülükle savaşmak istiyorsunuz ama. benim 'c’est ça'dan korkuyorsunuz» dedi, yeniden yüzünü boyayıp pudraladı. Üzerinde eski tahta haçın saçma ve yapayalnız asılı olduğu kapıya yaslanmıştı yine. «Daha bu dünyanın önemsiz. bin defa aşağılanıp lekelenmiş bir hizmetkârı önünde bile korkuya kapılıyorsunuz. Ya onun kendisine. cehennemin prensine. Emmenberger'e nasıl karşı koyacaksınız?»

Sonra babalığın yatağına bir gazete ile bir de kahverengi zarf attı.

«Sayım, bir okuyun bakalım. O iyi niyetinizle ne haltlar karıştırdığınızı görünce şaşıracaksınız sanırım.,

ŞÖVALYE, ÖLÜM VE ŞEYTAN

Kadın doktor çıkıp gittikten sonra, babalık uzun bir süre hareketsiz yatıp kaldı. Mantığı, aslında içinde hoşnutluk uyandırocak şeyin içini karարttığını göstermişti. Hesabını doğru yapmıştı ama, şimdi anladığına göre, yanlış hareket etmişti. Vücudundaki halsizliği aşırı bir şekilde duyuyordu. Tam altı gün, bilincine yabancı altı dehşetli gün yitirmişti. Emmenberger, kimin tuzak kurduğunu anlamış. darbeyi indirmişti.

Neden sonra, hemşire Klaeri kahve ve franeala ile gelince Baerlach doğruldu. içinde şüpheye karşın, hâlsizliğini yenip işe girişmeğe kararlı olarak getirileni içip yedi.

«Hemşire Klaeri» dedi. «Ben polisten geliyorum. karşı karşıya geçip açıktan açığa konuşsak belki daha iyi olur.»

Hastabakıcı tehdit eder gibi «Polisten geldiğinizi biliyorum komiser Baerlach» dedi. Yatağının dibinde kuvvet simgesi gibiydi.

Birdenbire bocalayan Bcerlach : «Kim olduğumu biliyorsunuz demek?», dedi «öyleyse neden burada olduğumu da biliyorsunuzdur.»

Kadın babalığa şöyle yukardan bakıp : «Bizim şefi tutuklamak istiyorsunuz.» dedi.

«Şefinizi» diye başını salladı komiser, «Şefinizin Almanya'daki Stutthof toplama kampında sürüyle insanı öldürdüğünü de biliyorsunuz herhalde.»

«Şefim tövbe etti artık» diye cevap verdi Biglen’lı hemşire Klaeri gururla «günahları bağışlandı.»

Baerlach şaşkın şaşkın «Nasıl olur?» diye sordu. Ellerini karnında kavuşturup yatağının yanında ışıldayan yüzü ve inanmış hâliyle duran bu erdem heykeline bakıyordu.

«Çünkü benim kitabımı okudu» dedi hemşire.

«Yaşantımızın anlam ve hedefini mi?»

«Elbette.»

Hasta öfkelenerek «Çok saçma bu» diye bağırdı.

«Emmenberger öldürmeğe devam ediyor.»

Hemşire sevinçle «Eskiden nefretten ötürü öldürüyordu, şimdi sevgiden ötürü öldürüyor» diye cevap verdi. «Doktor olarak ve insanoğlu gizliden gizliye ölümü istediği için öldürüyor. Benim kitabı okuyun yeter. insanoğlu ölümün aracılığıyla daha yüksek olanaklara kavuşmalı.»

Bunca yobazlığın halsiz düşürdüğü komiser hırıldar gibi konuştu: «Emmenberger bir cânidir.»

«Yaşantımızın anlam ve hedefi cinayet olamaz» diyen hemşire Klaeri. küçümser bir tavırla başını salladı.

Komiser, bildiği en ucuz silâha başvurarak: «işlenen suçu bilmenizden ötürü sizi de polise vereceğim» diye tehdit etti.

Hastanın inatçılığına üzülen hemşire Klaeri Glauber: «Üç numaralı bölümde olduğunuzu unutmayın» deyip dışarı çıktı.

Babalık öfkeyle postadan gelen zarfa sarıldı. Bu zarfı tanırdı. Fortsching'in *Apfelschuss'u* gönderdiği zorftı bu.. Zarfı açınca. gazete düştü. Yirmi beş yıldır 1 ve r harfleri bozuk, paslı, takırtılı yazı makinesiyle yazılmakta olan gazeteydi. *Der Apfelschuss, İsviçre ve çevresi için protesto gazetesi, çıkaran U/rich Friedrich Fortschig.* Başlık buydu, altında da yazı makinesiyle şöyle yazılmıştı :

BİR SS İŞKENCE UŞAĞI BAŞHEKİM

Şayet kanıtlar, şu korkunç, açık ve çürütülmez kanıtlar elimde olmasaydı (böyle yazıyordu Fortschig), *ne bir cinayet uzmanı ne de edibin, ancak gerçeğin ileri sürebilecek durumda olduğu ve gerçek aşkının beni yazmak zorunda bıraktığı bu kanıtlar elimde olmasaydı o zaman doğuştan hasta bir düş gücüne sahip olmakla tanımlanabilirdim.*

Yüzümüzü kül gibi de karartsa, — hâiâ ve *her şeye karşın — insan/tk için beslediğimiz güveni sonsuza dek de sarssa gerçektir bu sözcüğün adt... Bir insantn hem de bir Bem'linin takma ad altında Danzig'teki bir ölüm kampında ellerini kana bula-mtş o/most — hem de nastl hayvanca, bunu yazmağa elim varmtyor — bizi çileden çtkarmaktadtr. Ama aynt kişinin İsviçre'de bir hastanenin başında bulunabilmesi, anlatmak için söz bulamtyacağtmtz bir utancttr. Bu sözler, ülkemiz baktmından dehşet verici ve üzücü olmakla beraber, ve saygınltğtmtzt, şu zamanın karan/tk ormanları içinden oldukça dürüst geçip gittiğimiz söylentisini sarsacak da olsa, göze altnmast gereken bir davaya önderlik edebi/melidir. (Hoş bazt bazt, pek de ipe sapa gelmez silâhlar sa-ytlan saat ve peynir gibi şeylerden, olduğundan fazla para kazanmtştzdtr ya...) Ben işte böyle harekete geçiyorum. Biz Pestalozzi'leri utandtracak da olsa, sonunda kendi parmaklanmtza da vuru/sa oyuna gelmeyen adaleti bir oyuna alet etmeme/iyiz, yoksa her şeyi yitiririz sonunda... Kendisi hiç bir zaman tantmadtğt için bizim de özür tantmadtğtmtz, kendisi şantaj yapmtş olduğu için bizim de şantaj yapttğtmtz bu caniyi, bu Zürich'li doktoru, saytstz insant öldürdüğü için şimdi de biz öldürüyoruz işte... Bu yazdtğtmtz yazının bir ölüm hükmü olduğunu biliyoruz.* (Bu cümleyi Baerlach iki defa okudu). *Daha actk söyleyelim, bir özel kliniğin şefi olan bu başhekimin Zürich cinayet masasına teslim ol-masınt istiyoruz. Sözün tam anlamtyla bir hayvandan başka bir şey olmayan, toplu halde insan öldürmüş bu katil, arttk anlamaltdtr ki, hor*

görülüp küçümsenen ruh, sonunda suspus olmuş ağızları kırıp acarak onları kendi mahvına zorlar.

Aslında bu dört nala giden metin, Baerlach'ın Emmenberger'i korkutmak için çok sade ve kaygusuz-ca tasarlamış olduğu plâna uyuyordu. Eski bir cinayet uzmanının kendisine duyduğu savsaklayıcı güvenle, ondan sonrası da nasıl olsa bir yoluna girer diye düşünmüştü. Ama yanılmış olduğunu çok iyi anlıyordu şimdi. Doktorun kolay kolay korkutu-lamayacak bir adam olduğu belliydi. Fortschig'in ölüm tehlikesi içinde yüzdüğünü sezen komiser, yazarın hiç olmazsa Paris'te ve güvenlik içinde olmasını diledi.

Artık Baerlach, dış dünya ile ilişkiye geçmekten başka bir olanak yaratılamıyacağını anlamıştı.

Tam bu sırada odaya, koltuğunun altında Dürer'in *Şövalye, Ölüm ve Şeytan* adlı tablosunun büyütülmüş kopyası olan bir işçi girmişti. Babalığın iyice gözden geçirdiği bu adam. yaklaşık elli yaşlarından fazla olmayan, kendi hâlinde, sırtındaki mavi işçi giyitiyle bakımsız bir insandı. İçeri girer girmez derhal «Anatomi Dersi»ni duvardan indirmeğe koyulmuştu.

Komiser «Hey...» diye bağırdı adama, «buraya gelin biraz.»

işçi işine devam etti. Bazan elinden yere düşürdüğü bir kerpeteni, tornavidayı ya da diğer öteberiyi almak için beceriksiz bir tavırla eğiliyordu.

İşçi kendisine hiç aldırmayınca, Baerlach sabırsızlanarak «size söylüyorum» diye bağırdı : «Ben polis komiseri Baerlach'ım. Anlayın ne dediğimi : Ölüm tehlikesindeyim. finizi bitirince hemen bu binadan çıkıp müfettiş Stutz'a gidin. Buradaki çocuklar bile tanır onu. Yahut herhangi bir nöbetçi polise gidip beni Stutz'la temasa geçirmesini söyleyin. Anlıyor musunuz? O adam çok gerekli bana. Bana gelmesi gerekiyor.,

İşçi, yatağının içinde zar zor bu sözleri söylemeğe çalışan babalığa hâlâ aldırmıyordu. Konuşmak Baer-lach'a çok güç geliyordu, gittikçe güçleşiyordu konuşması. «Anatomi Dersi» vidaları sökülüp indirilmişti. Şimdi işçi Dürer'i inceliyor. resme bir yakından, bir de iki eliyle kendinden uzaklaştırarak bakıyordu. Pencereden süt aklığında bir ışık içeri

dolmaktaydı. Bir an babalığa ak sis şeritlerinin arkasında parıltısız bir top sallanıyormuş gibi geldi. işçinin saçıyla bıyığı ışıldıyarak meydana çıktı. Dışar-da yağmur durmuştu. İşçi birkaç defa başını salladı, sanki resim gizemli görünmüştü gözüne. Baer-lach'a doğru dönüp garip, çok açık ve anlaşılır bir dille ve başını iki yana sallayarak yavaş yavaş konuştu :

<Şeytan yoktur ki ... »

Baerlach kısılmış sesiyle «Vardır» diye bağırdı «be adam, şeytan vardır... Hem de bu hastanede var. Hey dinlesenize beni... Size kesinlikle deli olduğumu. saçma sapan şeyler konuştuğumu söylemişlerdir. ama ben ölüm tehlikesi i(:indeyim; anlasanıza artık. ölüm tehlikesindeyim : Gerçek budur be adam. budur gerçek ofan, gerçek sadece bu işte... »

İşçi artık tabloyu yerine vidalayıp asmıştı. Sırıtıp. öyle kımıldamadan atının. üzerinde oturan şövalyeyi göstererek Baerlach'a doğru döndü, Baerlach ın hemen anlayamadığı, neden sonra bir anlam kazanmakla beraber pek de kolay hecelene meyen, gargara ediliyormuş duygusunu uyandıran sesler çıkardı.

«•Şövalye uçtu gitti» diye yavaş bir ses çıktı mavi gömlekli adamın kasılmış iğri ağzından : «Uçtu gitti şövalye, uçtu gitti.»

işçi kapıyı beceriksiz bir hareketle ve gürültüyla kapayıp odadan çıktıktan sonradır ki, babalık bir sağır dilsizle konuşmuş olduğunu anladı.

Hemen gazeteye sarıldı. Açtığı gazete «Bernisch Bundesblatt» gazetesiydi.

Nk gördüğü şey Fortschig'in yüzü oldu, resmin altında şu yazılıydı : Ulrich Friedrich Fortschig; ve yanında da : bir haç ...

ÖLÜ FORTSCHİG

«Tanınmış olmakton cok belki de kötü ün yapmış bir yazar olon Fortschig'in mutsuz yaşamı So-//'dan Çarşamba'ya geçilen gece antaştlmaz bir nedenle son bulmuştur» diye okuyan Baerlach'ın gırtlağını biri sıkıyordu sanki. *«Bernische Bundes-blatt»'ın* merhamet uyandıran muhabiri şöyle devam ediyordu : «*Doğanın o kadar güzel yetenekter bağışlamış olduğu bu adam,*

kendisine emanet edilen bu yeteneği kullanmasını bitememiştir. Önceleri (diye devam ediyordu yazı) *bulvar edebiyatçtlorının dikkatini çeken ekspresyonist oyuntar yazmağa başlayan Fortschig, edebiyat atomndaki gücünü hep Jaha aza/tacak biçimde eser vererek* (ama hiç değilse edebi bir kudretti bu, diye düşündü babalık acıyla) *sonunda bir baskıda, yazı makinesiyle yazılmış üstelik her sayısı düzensiz yayın/anan* Apfel-schuss *adında kendine ait bir gazete çıkarmak gibi mutsuz bir düşünceye kaptldı. Bu rezaletler gazetesinin içindekileri bir kez okumuş olan bilir: yalnız gözümüzde yüksek ve kutsal olan şeylere değil, genel olarak bütün tanınmış ve değer verilmiş kişilere yöne/tilmiş saldırılardan oluşmuş bir gazeteydi bu. Fortschig gittikçe daha çok düşmüş, aşağı kentte limon adı verilen ve kentçe tannan san at*-k/st *boynunda,* stk stk sarhoş görülmeğe başlan ntş-tt. *Peşine taktlon ve kendisini dâhi diye pohpohlayan birkaç fakülte öğrencisiyle, bir meyhaneden öbürüne sürükleniyordu. Edibin ölümü üstüne aşa-ğtdaki haber verilmiştir: Fortschig yeni ytldan beri hemen her gün sarhoştu. Para baktmtndan herhangi iyi kalp/i bir girişimcinin desteklediği kesin olan gazetesini yeniden yayınlamıştt. Şüphesiz özettikle kasvet/i bir saytydt bu. Çünkü Fortschig bu sayıda, herhalde kahramanlık tas/amak yahut kesinlikle bir rezalet çıkarmak amactyla, bütün hekimlerce saçma diye tanım/anan bilinmeyen, hattâ uydurma olduğu akla yakın gelen bir doktora karşt satdmya geçmişti. Bütün bu satdmnın ne kadar uydurma olduğu, yazarın makalesinde etkili bir dille kim olduğunu bildirmediği daktorun Zürlch polisine teslim otmastnt istemesinden, aynı zamanda ötede beride gevezelik edip on günlüğüne Paris'e gideceğini söylediği halde bunu yapmamasından da bellidir. Yolculuğunu bir gün geciktiren yazar çarşamba gününe geçilen gece Kess/ergasse'deki yoksul evinde müzikçi Bötzinger ile Friedling ve Stürler adındaki fakülte öğrencilerinin de katıldığı bir ayrılık yemeği vermiştir. Sabah saat dörde doğru, çok sarhoş olan Fortschig odasının tam karşısındCiki koridorun öbür ucundaki ayakyoluna gitmiştir. Genzi tıkayan tütün dumanı çıksın diye çalışma odasını açık bıraktığından, Fortschig'in masasında çimlenmeğe devam eden üç kişi, ayakyolunun kapısını gördükleri halde gözlerine olağan dışı hiç bir şey çarpmamıştır. Yarım saat geçtiği hâlde Fortschig'in hâlâ dönmemesi ve bağırıp kapıya vurdukları hâlde kendisinden bir cevap çıkmaması üzerine huzurları kaçan üç kişi ayakyolunun kilitli kapısını zorladıkları hâlde oça-mamışlardır. Bötzinger'in sokaktan alıp getirdiği polis Gerber ile bekçi Brenneisen zor kullanarak kapıyı kırmışlardır: iki büklüm olmuş bahtsız adam yerde ölü*

bulunmuştur. Kazanın nasıl olduğu belli değildir. Soruşturma yargıcı Lutz'un bugünkü bosı-na verdiği bilgiye göre cinayet söz konusu değildir. Yapılan muayene yukardan sert bir cismin Fort-schig'e çarptığını gösteriyarsa da olayın geçtiği yer bunun olanaksız olduğunu ortaya koymaktadır. Küçük ayakyolu penceresinin açıldığı aydınlık (ayakyolu dördüncü kattadır) dar olduğundan birinin yukarı tırmanmış ,ya da yukarıdan aşağı inmiş olması olanaksızdır: polisin yaptığı deneme bunu göstermiştir. Kapının içerden kilitlenmiş olduğu da kesindir, çünkü bu gibi hâllerde başvurulan aldatıcı müdahale/ere ait bir iz göze çarpmamıştır. Anahtar deliği bulunmayan kapı büyük bir sürgüyle kapatılmok-tadır. Profesör Dettlin'in de işaret ettiği gibi kendini bilmeyecek kadar sarhoş olan yazarın koza eseri düştüğünü kabul etmekten başka bir acık/ama yolu kalmamaktadır...»

Babalık bunu daha henüz okuyup bitirmişti ki ga-

zete elinden düştü. Elleri pence gibi yorgana yapıştı.

«Cüce, cüce...» diye bağırdı odanın içine doğru. Birdenbire Fortschig'in nasıl öldüğü kafasına dank etmişti.

«Evet. cüce.» Farkına varılmaksızın acılan kapıdan sâkin, hesaplı bir ses geldi.

«Kendime pek de kolay ele geçmeyecek bir cellât edindiğimi herhalde kabul edersiniz, komiserim.»

Kapının eşiğinde Emmenberger duruyordu.

SAAT

Doktor kapıyı kapadı.

Daha önce komiserin gördüğü gibi doktor gömleğiyle değildi; gümüş grisi bir gömlekle beyaz bir boyunbağının göründüğü koyu renk, çizgili bir giysi vardı üzerinde... Hemen hemen züppece denecek kadar özenli bir görünüş içindeydi, hattâ daha da fazla, çünkü kirlenmekten korkuyormuş gibi kalın. Sarı deri eldivenleri de vardı.

•Demek biz Bem'liler şöyle kendi aramızdayız» diyen Emmenberger, caresizlik içindeki, iskeleti andıran hastanın önünde alaycı olmaktan çok saygıyla eğildi. Sonra perdenin arkasından, kenara itilmiş olduğu için Baerlach'ın gözüne çarpmamış olan bir sandalye aldı. Sandalyenin arkalığını komisere döndürdü, arkalık göğsüne dayanacak ve kollarını da çaprazlanmasına arkalığın üzerine koyacak şekilde babalığın yatağının yanına oturdu. Babalık yeniden kendine gelmişti. Gazeteyi dikkatle alıp katladı. komodinin üzerine koydu, sonra eski alışkanlığıyla kollarını ensesinin arkasında kavuşturdu.

Baerlach «Zavallı Fortschig'i öldürttünüz» dedi.

Öteki «Bana kalırsa böylesine acıklı bir kalemle ölüm yazan, gereken dersi almalı diye doğal bir sesle cevap verdi. «Zamanımızda yazarlık bile teh-ilkeli bir şey oluyor artık, bir bakıma da iyi oluyor ya.ı>

«Senden istediğiniz nedir?» diye sordu komiser.

Emmenberger güldü. «Aslında her şeyden önce ben sormalıyım bunu : Benden istediğiniz nedir?»

«Bunu pekâlâ biliyorsunuz, diye cevap verdi komiser.

«Şüphesiz» dedi doktor. «Pekâlâ biliyorum bunu. Siz de benim sizden ne istediğimi pekâlâ bileceksiniz.»

Emmenberger ayağa kalkıp duvara yürüdü, komisere sırtını dönüp bir süre duvara baktı. Duvarın herhangi bir yerinde bir düğmeye basmış ya da bir manivelayı indirmiş olmalıydı; çünkü üzerinde danseden adamlarla kadınların göründüğü duvar, iki yana açılan kapılar gibi ikiye ayrılarak sessizce açıldı. Duvarın arkasından içerisinde ameliyat gereçleri, maden kutularda parıldayan bıçaklarla makaslar. pamuk paketleri, süt rengi sıvı içinde iğneler, şişeler, ince kırmızı deriden bir maske bulunan camlı dolaplarla bir salon ortaya çıktı. Her şey tertemiz ve düzen içindeydi. Geniş salonun ortasında bir ameliyat masası duruyordu. Aynı zamanda yukardan aşağı yavaş yavaş, tehdit edercesine inen bir maden levha pencereyi kapattı. Oda birden aydınlandı, çünkü tavandaki aynaların aralıklarına neon lambalar yerleştirilmişti. Babalık ancak şimdi farkına varmıştı bunun.

Dolapiarın yukarsında, mavi ışık altında büyük, yuvarlak, yeşilimsi ışıltılı yuvarlak bir levha, bir saat asılıydı.

«Beni narkozsuz ameliyat etmeğe niyetlisiniz» diye fısıldadı babalık.

Emmenberger cevap vermedi.

«Halsiz yaşlı bir adam olduğum için korkarım bağırıp duracağım.» diye devam etti komiser. «Cesur bir kurban bulamayacaksınız benim şahsımda sanırım.»

Doktor buna da cevap vermedi. Sadece «Saati görüyor musunuz?» diye sordu.

Q7

«Görüyorum» dedi Baerlach.

Doktor «Saat şimdi tam on buçuk» dedi, bileğindeki saati duvardakiyle ayarladı. «Saat yedide sizi ameliyat edeceğim.»

«Dokuz buçuk saat sonra.»

«Dokuz buçuk saat sonra» diye onayladı doktor. «Yalnız şimdi bir şey görüşsek iyi olur bayım. Bunun için tekrar gelmeyelim, çünkü artık sizi rahatsız etmek istemem. Öteden beri. insan son saatlerini en iyi kendi kendisiyle başbaşa kalarak geçirir denir. Pekâlâ. Doğrusu başıma büyük iş açtınız.»

Göğsünü arkalığına dayayarak tekrar sandalyeye oturdu.

«Buna alışmış olduğunuzu sanıyorum» diye karşılık verdi babalık.

Emmenberger bir an durakladı. Sonra başını salladı : «Neşenizi yitirmediğinize sevindim. Hani Fort-schig vardı ya, önce ondan başlayalım. O ölüme hüküm giyip idam olundu. Benim cüce iyi iş çıkardı doğrusu. Kedilerle çevrilmiş bir damda ıslak kiremitlerin üzerinde yapılan güç bir yürüyüşten sonra Kesslergasse'deki evin aydınlığına tırmanmak, küçük pencereden içeri eğilip, oturmakta olan edebiyat prensinin kafasına kriko ile

gerçekten de kuvvetli ve öldürücü bir darbe indirmek herhalde parmak çocuk için pek kolay bir şey değildi. Yahudi mezarlığının yanındaki arabamda maymunu beklerken acaba bu işi becerebildi mi diye az heyecan çekmedim. Ama seksen santimi bile geçmeyen boyuyla bu küçük şeytan öyle sessiz sedasız. hem öyle de göze görünmeksizin başarıyor ki işi... [i]ki saat sonra ağaçların gölgesi arasından zıplayarak gelmişti. Size gelince komiser, sizi ben üzerime alıyorum. Zor olmayacak bu; sizin için acılı olacak sözleri bırakalım. Fakat müşterek dostumuz, Ayılar Ala-nı'ndaki sevgili yaşlı doktorumuz Hungertobel'i ne yapacağız Allah aşkına?»

«Onunla ne zorunuz var?1> diye sordu babalık pusudaymış gibi.

«Sizi o getirdi ya.»

«Benim onunla görülecek bir işim yok» dedi komiser çabuk çabuk.

«Günde iki kez telefon edip eski dostu Kramer'in nasıl olduğunu sorup durdu, konuşmak da istedi sizinle». Kesin bir tavırla konuşan Emmenberger alnını düşünceli düşünceli kırıştırdı.

Baerlach elinde olmadan cam dolapların üzerindeki saate baktı.

Doktor düşünceli bir yüzle babalığa bakıp «Şüphesiz, on bire çeyrek var» dedi. Düşmanca bakmıyordu. «Yine Hungertobel'e dönelim.»

Komiser «Bana çok dikkat eder, hastalığımla uğraşırdı, ama ikimizle ilişkisi yok ki. ..» diye inatla karşılık verdi.

«Birlik gazetesinde çıkan resminizin altındaki haberi okudunuz mu?»

Baerlach bir süre susup, Emmenberger'in bu soruyla ne demek istediğini düşündü.

«Ben gazete okumam.»

«Sizin şahsınızda kentçe tanınmış bir kişinin emekliye ayrıldığı yazılıydı gazetede» dedi Emmenberger, «ne var ki Hungertobel sizi buraya Blaise Kramer adıyla yatırdı.»

Komiser açık vermedi. Bu adla yazdırmasını ona kendisinin söylemiş olduğu cevabını verdi.

Doktor güldü. «Beni Sonnenstein'da aramanızın nedeni hastalık mı demek istiyorsunuz?»

Baerlach cevap vermedi.

Emmenberger kederli kederli babalığa baktı «Sevgili komiser,» diye devam etti. Sesinde hafif bir suçlama vardı. «Soruşturmamızda pek de yan çizemiyorsunuz bana.»

«Siz beni değil, ben sizi sorguya çekiyorum.» diye cevap verdi komiser inatla.

«Zor soluk alıyorsunuz» dedi Emmenberger merak ediyormuş gibi.

Baerlach artık cevap vermedi. ^itilen sadece saatin tik taklarıydı. Babalık daha yeni duyuyordu bunu. Bundan böyle bunu hep tekrar tekrar duyacağım. diye düşündü.

Doktor «Yenildiğinizi kabul etmek zamanla mı ilgili?» diye arkadaşca sordu.

Baerlach yorgunluktan ölüyormuş gibi «Yapacağım başka bir şey yok ki» diye cevap verdi. Ellerini kafasının arkasından çıkarıp yorganın üzerine koymuştu. «Saat, şu saat olmasaydı.»

«Saat. şu saat olmasaydı» diye doktor babalığın sözlerini tekrarladı. «Bir kısır döngü içinde ne dönüp duruyoruz? Saat yedide sizi öldüreceğim. Bu sizin için öyle bir kolaylık ki, Emmenberger - Baerlach olayını benimle birlikte gözden geçirebilirsiniz. Birbirine zıt amaçları olan iki bilim adamıyız biz, satranç tahtasının başına oturmuş iki satranç oyuncusu gibi... Siz hamlenizi yaptınız şimdi sıra benimkinde... Ama bizim oyunumuzun bir özelliği var : Ya birimiz kaybedecek oyunu, ya da ikimiz birden... Siz oyununuzu kaybettiniz bile, şimdi ben de benimkini kaybedecek miyim diye merak içindeyim.»

«Siz de kaybedeceksiniz oyunu» dedi Baerlach hafif bir sesle.

Emmenberger güldü. «Olabilir. Bu olanağı hesap-lamasam kötü bir oyuncu sayılmam gerekirdi. Ama şöyle daha yakından inceleyelim hele ... Sizin şansınız yok artık, saat yedide neşterlerimls geleceğim. İş yolunda yürümezse (rastlantının öyle istediğini kabul edelim) o zaman bir yıl sonra hastalığınızdan ötürü öleceksiniz. Ya benim şansım, o ne oluyor? Durumun oldukça kötü olduğunu kabul ediyorum. Çoktandır izimin üstündesiniz.»

Doktor yeniden güldü.

Bundan keyif duyduğunu anlayan babalık hayret etti. Doktor gittikçe. daha garibine gitmeğe başlamıştı.

«Kendimi bir sinek gibi sizin ağınızda çabalarken görmek, aynı zamanda sizin de benim ağıma takılmış olduğunuzu bilmek beni çok eğlendiriyor. Bunu itiraf etmeliyim. Ama incelemeğe devam edelim bakalım : Sizi benim peşime takan kim?»

Babalık bu sonuca kendisinin vardığını öne sürdü.

Emmenberger başını salladı. «Daha inandırıcı olmağa çalışalım» dedi. «Benim işlediğim cinayetleri —halk arasında kullanılan bir deyimi kullanmış olayım— insan öyle gökten inmiş gibi tek başına ortaya çıkaramaz. Üstelik o insan, Bern polisinden bir komiser olursa, sanki bir bisiklet hırsızlığı, ya da kürtaj suçu işlemişim gibi hiç üstesinden gelemez bu işin ... Benim olaya bir göz atalım hele; siz, artık hiç şansı kalmamış olan siz, ölenlerin ayrıcalığına, gerçeği bilmek ayrıcalığına sahip olabilirsiniz. Ben dikkatli, esaslı ve kılı kırk yararak hareket ettim — bu açıdan temiz ve uzmanca bir iş başardım —. amçı çok dikkatli davranmakla beraber aleyhimde ipuçları vardır şüphesiz. Bu rastlantılar dünyasında ipucu olmayan bir suç bulunamaz. Sırayla sayalım : Komiser Baerlach nerden işe başlamış olabilir? Önce *Life* dergisindeki resim var. O günler içinde kim cüret etti bu resmi çekmeğe bilmiyorum; bu resmin salt var olması benim için yeterli. Yeteri kadar da korkulu üstelik. Ne var ki bu işi pek de gözümüzde büyütmeyelim. Bu ünlü resmi milyonlarca insan görmüştür. bunların arasında sürüyle de beni tanıyan vardır şüphesiz : Ne var ki şimdiye kadar beni tanıyan çıkmadı, resimde yüzüm çok az görünüyor.

Pekiy beni kim tanımış olabilir? Belki beni Stutthof'da görüp buradan da tanıyan biri... Ama bu çok ufak bir olasılık, çünkü Stutthof'-dan alıp getirdiğim kişilerin hepsi de avucumun içinde... Yalnız bütün rastlantılardaki gibi bunu da olamaz diye düşünmemek için söylüyorum : Ya da beni 1932'den önce teviçre'den ve aynı anı ile belleğinde tutmuş biri... O sıralarda genç bir öğrenci olarak bir dağ kulübesinde başımdan bir olay geçmişti — evet. çok iyi anımsıyorum — bir akşam üstü kıpkırmızı bir göğün altında geçmişti olay : Oradaki beş kişiden biri Hungertobel'di. Bu sebeple

Hungertobel'in beni tanımış olması kabul edilebilir.»

Babalık, «Saçma» diye cevap verdi kesin bir sesle. Bunun yersiz bir düşünce, boş bir şantajdan başka bir şey olmadığını söyledi. Tehlikenin ne olduğunu gözünde doğru dürüst canlandıramamakla beraber. Hungertobel'e yönelen şüpheyi ortadan kaldıramazsa dostunun tehlikeye düşeceğini sezmişti.

«Ölüm hükmünü zavallı yaşlı doktora hemen giydirmeyelim. Önce aleyhimdeki diğer ipuçlarını gözden geçirip doktoru temize çıkarmağa çalışalım», diye devam etti Emmenberger. Çenesini, sandalyenin arkalığı üzerinde kavuşturduğu kollarına dayamıştı. «Nehle ile ilgili durum. Marlok'un bana bildirdiğine göre onu da ortaya çıkarmışsınız bay komiser. Hayret edilecek şey, kutlarım. Şunu itiraf edeyim hele : Bizi birbirimize benzetmek, iki kişiden bir kişi yapmak için bendeki yara izlerini, sağ kaşındaki yara ile sol kolundaki yanık izlerini bir ameliyatla Nehle'ye ben uyguladım. Onu kendi adım altında Şili'ye yolladım. Lâtince ile Yunanca'yı hiç bir zaman öğrenememiş ve uçsuz bucaksız tıp alanının insanı hayrete düşüren yeteneklerinden olan bu doğa çocuğu sözleşmemize uyup Şili'den dönünce. kendisi Hamburg limanının bir otel odasında bir siyanür kapsülü yutmağa zorladım. Güzel sevgilim c'est ça derdi bu işe kesinlikle. Nehle namuslu bir adamdı. Yazgısına rıza gösterip — o sırada başvurduğum kuvvet denemesini susarak geçiyorum — akla gelebilecek en güzel İntihar süsünü yakıştırdı ölümüne... Sisli bir şafak vakti, yitik gemilerden yükselip hüzünlü bir biçimde havayı dolduran boğuk düdük seslerinin de karıştığı, kömürlü, kokuşmuş bir kentte orospular ve gemiciler arasında oynanan bu sahneyi fazla uzatmayalım. Bu öykü, başıma hâlâ acı ve kötü işler

açabilecek cüretli bir oyundu doğrusu. Çünkü o yetenekli aceminin Santiago'da neler yaptığını, kimlerle arkadaşlık kurduğunu, birdenbire Nehle'yi aramak üzere birinin Zürich'e gelip gelmeyeceğini nasıl bilebilirim. Neyse biz yine gerçeklere değinelim: Tutup biri bu izi bulacak olsa. acaba bunun aleyhimde ne sonucu olabilir? Her şeyden önce göze çarpan şey, Nehle'nin *Lancet* ile *İsviçre* T/p *Dergisi*’ne makaleler yazmak konusundaki tutkusu... Herhangi bir kimsenin yazı stili bakımından benim eski makalelerimle bir karşılaştır. ma yapması sonunda can sıkacak ipuçları na varması mümkün. Nehle pürüzsüz bir Berlin ağzıyla yazıyordu. Ne var ki bir doktora ait olması gereken bu makaleleri bir okumalı... O zaman dostumuzun pek de iyi durumda olmadığını görürsünüz. Hoş temiz yürekli bir adamdır, onun yararına olarak bunu kabul etmeliyiz. Ama anladığıma göre, bir cinayet uzmanı tutup da ona omuzdaşlık etmeğe kalkarsa. o ihtiyar için elimi ateşe sokamam artık.»

Komiser. «Ben burada polis görevlisi olarak bulunuyorum» diye sükûnetle cevap verdi. «Alman polisi sizden şüphelenip durumunuzu incelemek üzere Bern polisini görevlendirdi. Beni bugün ameliyat edemezsiniz. çünkü ölümüm sizi ele verebilir. Hun-gertobel'i de rahat bırakacaksınız.»

«Saat on Iiiri iki geçiyor» dedi doktor.

«Farkındayım» diye cevap verdi Baerlach.

«Polis. polis» diye devam eden Emmenberger düşünceli düşünceli hastaya baktı. «Polisin bile hayatımı inceleyip ardıma takılmış olabileceğini hesaplamak doğru olur şüphesiz, fakat bu sizin için en yararlı durum olacağından bana pek akla yakın gelmiyor. Bern polisini Zürih’deki bir câniyi aramak üzere görevlendiren Alman polisi ... Hayır. bu bana pek mantıklı görünmüyor. Hasta olmasaydınız, yaşamak ile ölüm arasında bocalayan bir insan olmasaydınız belki inanırdım buna. Ameliyatınızla hastalığınız uydurma değil, hekim olarak buna karar verebilirim. Gazetelerin söz açtığı emeklilik durumunuz da uydurma değil. Siz nasıl bir insansınız kuzum? Bir defa her şeyden önce yenik düşmeyi, isteyerek işten el etek çekmeyi kabul edemeyen hırslı, inatçı yaşlı bir adam. Hungertobel'le yaptığınız bir konuşma sonunda elinizde gerçek bir kanıt olmadan. salt şüphe üzerine. polisin yardımı olmaksızın, kendi başınıza, üstelik. de hasta yatağınızla birlikte bana karşı savaş açmış olabilirsiniz. Belki

Hungertobel'den başkasının haberi olmasını istemeyecek kadar da gururlusunuz; Hungertobel de kendi dâvası bakımından aşırı güvensizlik içinde olsa gerek. Sizin zorunuz, hasta bir adam olarak da, sizi emekliye ayıranlardan daha çok işten anladığınızı göstermek olabilir. Bütün bunları, polisin sizin gibi ağır hasta bir adamı böylesine güç bir işe sürüklemiş olması olasılığına göre çok daha akla yakın buluyorum. Üstelik polis benden şüphelenmiş olsaydı Fortschig'in ölümüyle ilgili olarak bu saate kadar doğru izleri ele geçirmiş olurdu. Siz yalnızsınız, yalnız başınıza çıktınız bana karşı bay komiser. Öbür dünyayı boylayan yazarı da bu işten habersiz sayıyorum.»

«Onu neden öldürdünüz?» diye bağırdı Baerlach.

«Önlemli olmak için» dedi hekim umursamazlıkla. «Saat on biri on geçiyor. Zaman acele ediyor bayım, zaman acele ediyor. Önlemli olmak için Hungertobel'i de öldürmek zorunda kalacağım.»

«Onu da mı öldüreceksiniz?» diye bağıran komiser doğrulmayı denedi.

«Kalın yattığınız yerde...» Emreden Emmenberger'in sesi öylesine kesindi ki hasta baş eğdi. «Bugün perşembe» dedi, hekim. «Bugün öğleden sonra biz hekimler işi bırakırız ya... İşte bu nedenle Hungertobel'in sizi ve beni sevindirmesini düşünüp kendisinden bizi yoklamasını diledim. Arabasıyla Bern'den gelecek.»

«Ne olacak o zaman?»

«Benim parmak çocuk da arabasının arkasında olacak» diye cevap verdi Emmenberger.

«Cüce» diye bağırdı komiser.

Doktor, «Evet. cüce» diye onayladı. «Hep, tekrar tekrar cüce. Stutthof'dan alıp getirdiğim yararlı bir gereç. Daha o sırada ameliyat ederken bacaklarımın arasına girmişti bu gülünç yaratık. Bay Hein-rich Himmler'in rayh kanunlarına göre. yaşaması gereksiz olan bücürü öldürmek gerekiyordu. Sanki âri ırkından bir devin yaşaması çak daha gerekliymiş gibi ... Hem neden? Tecessüs daima hoşuma gitmiştir; aşağılanmış bir insan

en güvenilecek gereçtir. Küçük maymun hayatını bana borçlu olduğunu anladığı için en yararlı biçimde yetiştirilmesi mümkün oldu.»

Saat on biri on dört geçiyordu.

Komiser o kadar yorgundu ki sık sık gözlerini kapıyordu; gözlerini her açtığında saati, hep o büyük, yuvarlak, havadaymış gibi duran saati görüyordu. Artık kendisi için bir kurtuluş yolu kalmadığını an-. lamıştı. Niyetinin ne olduğunu Emmenberger ortaya çıkarmıştı. işi bitikti artık, Hungertobel'in de işi bitikti.

Yalnız saatin tik taklarının duyulduğu sessiz odanın içine doğru fısıldadı : «Siz bir nihilistsiniz.»

«Bununla hiç bir şeye inanmadığımı mı söylemek istiyorsunuz?» diye sordu Emmenberger. Sesinde en ufak bir kırgınlık bile yoktu.

«Sözlerimin başka bir anlamı olabileceğini düşünemem» diye cevap verdi babalık. Elleri yorganın üzerinde çaresizdi.

Doktor yerini değiştirmeksizin «Bu kanıya nasıl . vardınız bay komiser?» diye sordu. Sonra merak ve heyecanla babalığa baktı.

Baerlach susuyordu.

Arka plânda saat, aralık vermeden, hep aynı şekilde tik tak ediyordu. Amansız yelkovanla akrep farkına varılmaksızın, ama gözle görülür şekilde hedefe doğru ilerliyordu.

«Susuyorsunuz» dedi Emmenberger. Sesi incelik ve oynaklığını yitirmişti artık; açık, duru bir sesti : «Susuyorsunuz. Günümüz insanı «Neye inanıyorsunuz?» sorusuna seve seve cevap veremez artık. Böyle sormak pek uygun düşmüyor. Alçak gönüllü- . lükle itiraf edildiği gibi büyük sözler etmek, lâf olsun' diye belirli cevap vermek, örneğin şöyle söylemek hoşa gitmiyordu artık: «Tanrı'ya, Tanrı'nın oğluna ve kutsal ruha inanıyorum.» Eskiden Hıristi-yanlar böyle cevap verir ve böyle cevap verdikleri icin de gurur duyarlardı. Bugün böyie bir soru sorulduğunda can sıkıcı bir soru karşısında kalmış bir genç kız gibi susmayı öngörüyor insanlar. Aslında

neye inandığını da bilmiyor ya kimse. Ama Tanrı biliyor ya, hiç bir şeye inanılmıyor da değil; oldukça bulanık, belirsiz bir sisle çevrilmiş gibi de olsa, insanlık, hıristiyanlık, hoşgörü, adalet, sosyalizm ve bir diğerini sevmek gibi şeylere inanılıyor. hiraf edildiği gibi oldukça kof ses veren şeyler. yine de akıl takılıyar bunlara : Asıl olan birtakım sözler, sözcükler değil elbette, en önemlisi dürüstçe ve vicdanın sesine uyularak yaşamak. Bu, bir yandan emek verilerek, bir yandan da başkası tarafından yönetilerek deneniyor denenmesine... Bütün yapılan şeyler, iyi ve kötü hareketler, mutluluğa göre ayarlanıyor. Kötü ile iyi sanki bir piyangodan çıkmış gibi kucağına düşüyor insanın; rastlantı eseri iyi, rastlantı eseri kötü oluyor insan. Ne var ki o büyük *nihi/ist* sözcüğü ile hemen yakayı kaptırmış oluyor insan. Kendisinden bir tehlike geleceği sezilir sezilmez. insanın kafasına büyük bir gösteriş ve inançla bu sözcüğü vuruyorlar... Tanırım bu tipleri ben ... Kendilerini bir artı bir'in üç. dört ya da doksan dokuz ettiğini ileri sürmeğe haklı görür bunlar. Ve kendilerinden bir artı bir'in iki ettiği cevabını beklemek haksızlıktır inançlarına göre... Açık sözlülük, dik kafalılıktır onlarca. çünkü her şeyden önce açık sözlülük karakteri gerektirir.»

«Bir cellâdın böyle kalabalık lâflar edebileceğini bilmezdim doğrusu» dedi Baerlach, «Sizin gibileri konuşmaktan âciz sanırdım.»

«Bravo» diye güldü Emmenberger. «Görünüşe bakılırsa cesaretiniz yerine geldi yine. Bravo... Lâbo-ratuvarımdaki deneylerimde cesur adamlar gerekli bana; ne yazık ki hayat bilgisi dersim öğrencinin ölümüyle son buluyor. Pekâlâ, şimdi benim nasıl bir inanca sahip olduğumu görüp terazinin bir kefesine onu, öbür kefesine de sizin inancınızı koyalım, sizin tanımladığınıza göre ben nihilist'in mi yoksa siz hı-ristiyanın mı inancının daha ağır bastığını anlayalım. Siz insanlık, ya da ne bileyim hangi fikirler adına beni mahvetmeğe geldiniz? Beni bu meraktan yoksun bırakmazsınız sanırım?»

Yelkovan ilerledikçe içinde hep daha kuvvetle, daha fazla tehdit ederek yükselmekte olan korkuyu altetmeğe çalışan komiser:«Anlıyorum...» diye cevap verdi. «hancınızı sayıp dökeceksiniz şimdi. Toplu halde insan öldürmüş katillerin bile böyle bir şeye sahip olması ne garip.»

«Saat on biri yirmi beş geçiyor» diye karşılık verdi Emmenberger.

Babalık öfke ve halsizlikten titreyerek, «Bana bunu anımsatmakla dostluk gösteriyorsunuz doğrusu» diye inledi.

«İnsan. insan nedir ki?» diye güldü Emmenberger. «Bir inancım olduğu için utanmıyorum ben, sizin sustuğunuz gibi susmuyorum. Hıristiyanların aslında bir tek şey olan üç şeye inanmaları gibi (1) ben de aslında tek bir varlık olan iki şeye inanıyorum; biri şey, yani madde. öteki de ben.. Aynı zamanda hem kudret. hem de kütle demek olan maddeye, gezip yürüyebildiğimiz, bir çocuğun topunu eller gibi elleyebildiğimiz. üzerinde yaşadığımız fezanın serüvenli boşluğu içinde akıp giden bir yerküre ile göz önünde canlandırılamaz bir evrene inanıyorum. Hayvan. bitki ve kömürden daha elle tutulur. atoma göre daha zor kavranıp, daha zor hesaba vurulabilen bir maddeye, (Tanrıya inanıyorum demek ne kadar zavallı ve boş kalır bunun yanında). Tanrı'ya ya da daima ortaya atılan herhangi bir şeye gerekliliği olmayan biricik akıl almaz sırrı kendi varoluşundan başka birşey olmayan maddeye inanıyorum.

Ben de tıpkı sizin gibi bu madde atom, kudret, kütle, molekülün bir parçası olduğuma, varoluşumun bana istediğimi yapmak hakkını verdiğine inanıyorum. Maddenin bir parçası olarak sadece bir an' dan, sadece rastlantıdan başka bir şey değilim. Bu koca dünyanın ölçüye vurulamaz biri olan hayat da tıpkı benim gibi bir rastlantıdır —dünya güneşe biraz yaklaşacak olsa hayat diye bir şey kalmazdı--, benim görüşüm sadece bir an üzerine kurulmuştur. Ah bunun farkına vardığım o kudretli gece. .. Maddeden daha kutsal bir şey olamaz: [1]nsan, hayvan, bitki, ay, samanyolu, bütün bu gördüklerim, sudaki dalga ve köpük gibi önemsiz şeyler, rastlantının ortaya attığı gruplaşmalardır. Şey'lerin var olup olmamalarının hiç önemi yok aslında, çünkü bunlar karşılıklı değiştirilebilir. Siz yok olursanız başka bir şey var olur, bu gezegende hayat sönerse evrenin herhangi bir yerindeki bir başka gezegende çıkar ortaya: Büyük piyangonun nasıl çekildiğine gelince bir rastlantıdan bu, büyük sayılar kanununa göre karşılaştığımız bir rastlantıdır. hsana süreklilik tanımak gülünçtür;çünkü bu bir süreklilik düşünden başka bir şey olamaz. Herhangi bir devletin ya da kilisenin başında birkaç yıl bitki hayatı sürmek için iktidar sistemleri yaratmağa çalışmak boşunadır. Ana yapısı bakımından bir piyangodan başka bir şey olmayan bir dünyada insanın iyiliğini gözetmek saçmadır; sanki her piyango biletinin bir kuruş kazanması, çoğunun hiçbir şey

kazanmaması doğru olabilirmiş gibi. .. Sanki piyangoyu kazanan biricik kimse, tek haksız insan olmaktan başka bir özlem varmış gibi ... Aynı zamanda hem maddeye, hem de hü-manizmaya inanmak saçmadır; yalnız maddeye ve ben'e inanılabilir. Adalet diye bir şey yoktur —madde nasıl haklı haksız olabilir ki—, var olan sadece hak edilmeyen özgürlüktür —verilemeyen (kim verebilirdi ki onu) bir adalet varsa da alınması gerekir bunun. Aslında kendisi de suçtan başka birşey olmayan özgürlük suç işlemek cüretidir.»

«Anlıyorum» diye bağırdı komiser; sonsuz, vurdumduymaz bir sokağın kenarında yatıyormuşçası-na yatak çarşafının üzerine uzanmıştı, sonu gelen bir hayvan gibi kıvrılıp kalmıştı sanki. .. «İnsanlara işkence etmek hakkından başka bir şeye inanmıyorsunuz.»

Doktor alkışlayarak, «Bravo:. diye cevap verdi. «Bravo... Ancak yaşamamın nedenini tanımlamayı göze alana. iyi bir öğrenci derim ben... Bravo, bravo.» (Alkışlamağa devam ediyordu durmadan.) «Kendim kendim olmayı, kendimden başka bir şey olmamayı göze alabildim, beni özgürlüğe kavuşturan şeye, cinayet ve işkenceye verdim kendimi. Çünkü başka bir insanı öldürüp —saat yedide yine yapacağım bunu— zaafımızı ortaya koyan insan düzeninin dışına çıkınca kendimi özgür duyuyorum, bir an'dan başka bir şey olmuyorum. hem de nasıl bir an... Tıpkı maddenin kendisini andıran o müthiş şiddette. tıpkı onun gibi kudretli ve haksız olan şiddette. üzerlerine eğilmiş olduğum o açık ağızlaria camlaşmış gözlerden dışarı vuran çığlık ve işkencede. neşterlerimin altındaki o titreşen. halsiz, beyaz ette benim zaferimle benim özgürlüğüm ışıldıyor. ondan başkası değil.»

Doktor sustu. Yavaşça kalkıp ameliyat masasının üzerine oturdu.

Tom başının üzerindeki saat on ikiye üç dakika kaldığını gösteriyordu, sonra on ikiye iki kaldığını gösterdi. sonra da on iki oldu.

Hastanın yatağından «Yedi saat kaldı» diye zar zor duyulan bir fısıltı geldi.

«Şimdi siz de bana kendi inancınızı anlatın bakalım» dedi Emmenberger. Artık sesi biraz önceki gibi tutkulu ve sert değil. sâkin ve doğaldı.

Baerlach hiç cevap vermedi.

«Susuyorsunuz» dedi doktor kederli bir yüzle. «Hep susuyorsunuz.»

Hasta cevap vermedi.

«Susuyor ve susuyorsunuz» diyen doktor iki eliy-

le ameliyat masasına yaslandı. «Ben herşeyi kayıtsız şartsız bir bahse sokuyorum. Hiç korkmadığım. beni bulup bulmamaları hiç umurumda olmadığı için kudretliyim. Şimdi de her şeyi bir bahse koymağa hazırım. Komiser, siz de benimki kadar büyük, benimki kadar kayıtsız şartsız bir inanca sahip olduğunuzu kanıtlarsanız kendimi yenilmiş sayacağım.» Babalık susuyordu. -

«Bir şey söylesenize...» diye devam etti Emmen-berger. Bir taraftan da heyecanlı, hırslı bir bakışla hastaya bakıyordu. «Bir cevap versenize. Bir hıris-tiyansınız. Vaftiz edildiniz. «Ben, kitleleri öldürmüş bir aşağılık katilin maddeye olan inancını. güneş ışınlarının zavallı bir kış ayının karşısındaki üstünlüğüyle alteden bir kudret ve gerçeklikle inanıyorum» desenize... Yahut da onunki kadar kuvvetle [i]sa'ya, Tanrının oğluna inanıyorum deyin.»

Arka plânda saatin tik tak'ları duyuluyordu. Emmenberger hâlâ susmakta olan Baerlach'ın yatağına yaklaşıp, «Belki de bu inanç fazla ağırdır» dedi. «Belki daha hafif, daha olağan bir inanca sahipsinizdir. Şöyle söyleyin: Adalete ve ona hizmet edecek olan insanlığa inanıyorum. Onun uğruna, salt onun uğruna Sonnenstein'a girmek serüvenini böyle yaşlı ve hasta halimle üzerime aldım... Şan. şeref ya da başkalarının üzerinde bir zafer kazanmış olmak ard düşüncesiyle değil. Bunu söyleseni-ze. günümüz insanından beklenen daha hafif, daha dürüst bir inançtır bu. Bunu söyleyin işte, bunu söyleyip özgürlüğe kavuşun... hancınız bana yetecektir, bunu söylerseniz benimkine eşit büyüklükte bir inanca sahip olduğunuzu anlayacağım.,

Babalık susuyordu.

Doktor, «Şansınız adına söyleyin bunu» diye konuşmağa dâvet etti komiseri. «Benim sözüme güvenemezseniz de inancınızı açıkça söyleyin." Belki de ancak bir inanca sahip olursanız kurtulacaksınız Belki de ancak bir inanca sahip olursanız kurtulacaksınız. Belki de bu sizin son şansınız, sizi ve Hun-gertobel'i kurtaracak son şanstır. Daha ona haber vermeğe vakit var.

Siz beni, ben de sizi bulduk. Günün birinde benim oyunumun sonu gelecek, günün birinde herhangi bir yerde hesabım yanlış çıkacak. Neden yitirmeyeyim oyunu? Sizi öldürebilirim; sizi serbest de bırakabilirim ki bu da benim ölümüm demektir. Öyle bir noktaya vardım ki, artık buradan kendi kendimle yabancı bir kişiyle işe giriyormuş gibiyim. Kendimi mahvedebilir, ya da koruyabilirim.»

Bir süre susup heyecanla komisere baktı. «Ne yapsam farketmez artık» dedi, «Ne yapsam daha kudretli bir duruma gelemem: Arşimed'in bu noktasına ulaşıp onu fethıetmek bir insanın varabileceği en yüksek nokta. bu dünyanın anlamsızlığı içinde, durmadan tekrar tekrar hayat ve ölüm yaratan bu ölü maddenin gizemi içinde anlamı olan biricik şeydir. Yine de sizin serbest kalmanızı —işte bu benim kötülüğümdür— murdar bir şakaya, çocuk oyuncağı bir koşula. benimki kadar büyük bir inancı bana gösterebilmeniz koşuluna bağlıyorum. Gösterin haydi. İyilik için duyulan inanç hiç değilse kötülük için duyulan inanç kadar kuvvetli olmalı insanın için de... Gösterin bakalım. Beni hiçbir şey cehenneme yapacağım yolculuk kadar sevindirmeyecektir.»

Yalnız saatin tik takları duyuluyordu.

«Öyleyse bu olay adına söyleyin bunu» diye devam etti Emmenberger bir süre bekledikten sonra. «Tanrının oğluna duyulan inanç adına. adalete duyulan inanç adına söyleyin.»

Saat. sadece saat...

«hancınızı» diye bağırdı doktor, «inancınızı gösterin bana...»

Babalık, ellerini yorgana pençe gibi geçirmiş, öyle yatıyordu.

«hancınızı. inancınızı...»

Emmenberger'in sesi demir cevherindendi sanki; sonsuz, gri bir gök boşluğunu yırtan boru sesleri gibiydi.

Babalık susuyordu.

Emmenberger'in, beklediği cevapla hırs bürümüş olan yüzü birden soğuklaşıp durgunlaştı. Yalnız sağ gözünün üstündeki yara izi kıpkırmızı kalmıştı. Duyduğu tiksinti ile sarsılıyormuş gibi yorgun ve kayıtsız bir tavırla hastanın yanından ayrılıp yavaşça kapanan kapının ardında kayboldu. Salonun ışıltılı mavisi komiserin bütün çevresini kaplamıştı; yuvarlak bir levhayı andıran saatin sürüp giden tik tak'la-rı babalığın kalbinden gelen seslerdi sanki.

BİR ÇOCUK ŞARKISI

Bearlach işte böyle yatmış ölümü bekliyordu. Zaman geçti, yelkovanla akrep döndü, birbirlerini örttü, ayrıldı, tekrar bir araya geldi, yeniden ayrıldı. Saat yarım, bir oldu, biri beş, biri kırk geçti, iki oldu, ikiyi on geçti, iki buçuk oldu. Oda öyle olduğu gibi, hareketsizlik içindeydi, gölgesiz mavi ışık altında ölü bir salon, camların arkasında garip gereçlerle dolaplar... Camlarda Baerlach'ın yüzüyle elleri belli belirsiz yankılanıyordu. Herşey buradaydı. beyaz ameliyat masası, kuvvetli, dimdik atıyla Dü-rer'in tablosu, pencereyi örtmüş olan maden levha, arkalığı babalıktan yana dönmüş olan boş sandalye... Saatin mekanik tik tak'ından başka canlı bir şey yoktu... Saat üç oldu, dört oldu. Ne gürültü ne inilti. ne konuşma, ne de bir haykırma... Madensi yatağın üzerinde kımıldamaksızın, vücudunu bile pek kaldırıp indirmeksizin yatan yaşlı adama yaklaşan adımlar falan yoktu. Bir dış dünya yoktu artık. ne dönmekte olan dünya, ne güneş, ne de kent. Heri doğru kayan, birbirleriyle olan durumlarını değiştiren, birbirlerine yetişip üstüste gelen, sonra yine ayrılan akrep ve yelkovanlı yeşilimsi yuvarlak levhadan başka bir şey yoktu. Saat dört buçuk oldu, beşe yirmi beş, beşe on üç kaldı, beş oldu.

beşi bir. beşi iki, beşi üç. beşi dört, beşi altı geçti. Baerlach yattığı yerde zar zor doğrulmuştu. Bir, iki, üç defa zile bastı. Bekledi. Belki de hemşire Klaeri ile görüşebilirdi. Belki de bir rastlantı kurtarabilirdi kendisini. Saat beş buçuk oldu. Vücudunu zar zor iki yanına döndürdü. Sonra yere yuvarlandı. Uzun bir süre yatağın önünde, kırmızı bir halının üzerinde kaldı. Başının üzerinde, camlı dolapların yukarısında herhangi bir yerde saatin tik tak'ları duyuluyor, akreple yelkovan ilerliyordu. Saat altıya on üç. altıya on iki, altıya bir kaldı. Sonra Baerlach yavaş yavaş kapıya doğru süründü, dirseklerine dayanarak ilerleyip kapıya vardı; ayağa kalkıp

tokmağı yakalamağa çalıştı, geriye yuvarlanıp yattığı yerde kaldı, aynı şeyi yeniden, üçüncü defa, beşinci defa denedi. Boşuna... Yumruklamak çok zoruna gittiği için kapıyı tırmaladı. Bir fareden farksız, diye düşündü. Sonra yine hareketsiz yatıp kalarak odanın gerilerine doğru süründü, başını kaldırıp saate baktı. Saat altıyı on geçiyordu. «Elli dakika kaldı) diye yüksek ve belirli bir sesle sessizliğin içine bağırdı. sesinden ürktü. «Elli dakika.) Yatağına dönmek istedi ama. o güce sahip olmadığını anladı. Ameliyat masasının önünde öyle yatıp bekledi. Çevresinde oda, dolaplar, neşterler, yatak, sandalye, saat... Hep tekrar tekrar saat. mavimsi yok olmağa yüz tutmuş bir dünya içinde yanık bir güneş, tik tak eden bir mabut, ağızsız. gözsüz. burunsuz yalnız birbirinden ayrılan iki büyük kırışığıyla tik tak eden bir surat... Saat yediye yirmi beş kaldı. Zaman ilerliyor. saatteki başa çıkılmaz temponun verdiği hafif sarsıntısıyla ilerlemeğe devam ediyordu. Saat yediye on vardı artık. Baer-lach yarı beline kadar doğrulup vücudunun yukarı kısmıyla ameliyat maşasına yaslandı; yaşlı, oturup kalmış. hastalıklı, tek başına ve çaresiz bir adamdı. Sakinleşti. Arkasında saat, önünde de kapı vardı; çaresizlik içinde ve kendini teslim ederek gözlerini diktiği kapı; biraz sonra o'nun içeri gireceği. beklediği adamın, bir saat kadar yavaş ve düzenli, parıldayan neşterleriyle onu parçalara ayıra ayıra öldürecek olan adamın içeri gireceği dörtgen ... Iş-te böyle oturuyordu şimdi Baerlach. Zaman kendi içindeydi artık, tik tak'lar içindeydi. artık saate fazla bakmasının gereği yoktu, ancak dört dakika daha bekleyeceğini, üç dakika, iki dakika daha bekleyeceğini biliyordu: Kalbinin vuruşlarına tıpatıp uyan saniyeleri saymağa başlamıştı, yüz saniye daha, altmış saniye daha, otuz saniye daha... Akçıl, kanı çekilmiş dudaklarıyla gevezelik edercesine saydı. canlı bir saat gibi; birazdan, saat tam yedide bir vuruşla açılacak olan kapıya gözlerini dikti: Karanlık bir mağara oyuğu, açılmış hayvan ağzı gibi önünde genişleyecek kapının ortasında gölge halinde, kim olduğu pek seçilemeyen dev gibi birinin belirmesini bekliyordu. Ama babalığın sandığı gibi Emmenberger olmadı gelen; açılan aralıktan içeri, komisere doğru, alaycı ve kısık bir sesle söylenen bir çocuk şarkısı duyuldu:

«Küçücük Hans'çık tek -başına,

daldı büyük ormana...•

lslık çalar gibi söyleniyordu şarkı; ve kapıda. bütün kapı çerçevesini dolduran, kocaman, geniş omuzlu, kara kaftanı sağlam eklemlerinden aşağı yırtık pırtık sarkmakta olan Yahudi Gulliver duruyordu.

«Selâmlarım komisar» diyen dev kapıyı kapadı... «Yine buldum seni işte. seni korkusuz şövalye seni. demek kötü ruhlarla savaşmağa çıktın ha... Önünde oturduğun tezgâh, eskiden Danzig'teki Stutthof köyünde üzerinde yatıp kaldığım tezgâhın aynı ... »

Bunu söyledikten sonra babalığı, yukarı kaldırdı, ve göğsüne bir çocuk gibi yaslanmış olan Baerlach'ı yatağına götürdü.

«Çıkaralım bakalım» dedi gülerek. Komiser söyleyecek söz bulamayıp yatakta ölü suratı gibi sapsarı bir suratla yatarken dev partal kaftanının içinden bir şişeyle iki kdeh çıkardı.

Yahudi kadehleri doldurup babalığın yatağı dibine otururken, «Artık votkam yok» dedi. «Ama Emmer-tal'deki yıkık bir köy evinden, bırakılmış bir evden şu esaslı patates rakısından birkaç tozlu şişe çaldım. Bu da iyi. Bir ölüye çok görülmez bu, değil mi komisar? Benim gibi bir ceset gecenin karanlığı, sislerin yoğunluğu içinde yaşayanlardan bir tazminat alırsa buna göz yummak gerekir, değil mi? Al komisar, iç bakalım.»

Baerlach, Yahudinin dudaklarına yaklaştırdığı kadehten içti. Aldığım bütün ilaçlara aykırı bir şey bu, diye düşündü ama, yine de İyi geldi içki.

«Gulliver», diye fısıldayıp Yahudinin elini tuttu. «Bu kahrolası fare kapanına tutulduğumu nasıl anladın?»

Dev güldü, «Hıristiyan» diye cevap verdi, —yara izleri ile dolu kaşsız, kirpiksiz kafasındaki sert bakışlı gözleri kıvılcımlanıyordu, birkaç kadeh içmiştl bu arada—. «Beni Salem'e neden çağırmış olabilirdin ki? Bir şeylerden şüphelendiğini hemen anlamıştım. Şu Nehle'yi yaşayanlar arasında bulmanın belki de bir olanağı vardı. Votkanın dolup taştığı o gece Nehle üstüne soru açmanın ruhbilimsel bir ilgiden ileri gelebileceğine bir an bile inanmadım. Seni tek başına mahvolmaya mı bırakmalıydım, Eskiden şövalyeler tek başlarına ejderhanın peşine düşüyorlardı ama, bugün artık kötülük öyle tek başına altedilemiyor. Bugün uğraşmak zorunda olduğumuz

cânileri yakalamak için eskiden biraz keskin zekâlı olmak yetiyordu, ama artık geçti o günler. Seni soytarı dedektif. zaman kendiliğinden saçma işler yapmağa sürükledi seni... O günden beri seni gözümden ayırmadım; dün gecede bizim iyi kalpli Dok-to Hungertobel'in karşısına çıktım. böyle olduğum gibi. Kendisini geçirdiği baygınlıktan.ayıltıncaya kadar az uğraşmadım; öyle korkmuştu ki... Ama öğrenmek istediğim şeyi de öğrenmiştim. eski düzeni yerine getirmek için kalktım sana geldim işte. Senin başına Bern'deki sıçanlar, benim başıma da Stutt-hof'taki fareler belâ kesildi. Dünya böyle bölünmüş ikiye... »

Baerlach hafif bir sesle «Buraya nasıl geldin?» diye sordu.

Devin suratı sırıtarak kasıldı.

«Sandığın gibi bir kamyonun altına saklanıp falan değil» diye cevap verdi, «Hungertobel'in arabasıyla geldim.»

«Yaşıyor mu o?» diye sordu babalık. Artık kuvvetlenmiş, soluğunu tutup gözlerini Yahudiye dikmişti.

«Birkaç dakika sonra seni eski, alışmış olduğun Salem'e götürecek.» diyen Yahudi patates rakısından birkaç büyük yudum çekti. «Şu sırada Sonnens-tein'in önündeki arabasının içinde bekliyor.»

Baerlach yüzü sapsarı kesilerek «Cüce» diye bağırdı. Birdenbire Yahudinin bu tehlikeden haberi olamayacağını düşünmüştü. «Cüce öldürecek onu. ..»

«Evet. cüce...» diye güldü dev içkisini içerek. Yabancı partallığı içinde gizemli bir görünüşü vardı. Sağ elinin parmaklarını ağzına götürüp bir köpeği çağırıyormuş gibi keskin, insanın içine işleyen bir ıslık öttürdü. Pencerenin üzerindeki maden levha birden yukarı sürüldü. Bir maymunun cüretli sıçrayışıyla küçük kara bir gölge odanın içine atladı, bir taraftan da gargara yapıyormuş gibi anlaşılmaz sesler çıkararak şimşek gibi bir hızla Gulliver'e doğru kayıp devin kucağına atladı. Yahudinin kocaman saçsız başını kısa. kavruk kalmış kollarıyla sardı, çirkin, ihtiyar cüce suratını devin partal göğsüne yasladı.

Yahudi. cüceyi «Geldin ha, benim küçük maymunum. hayvancığım, benim küçük cehennemlik canavarım.» diye candan bir şekilde karşıladı. Sesi şarkı söylüyormuş gibiydi. «Benim zavallı Minotor'um (1). aşağılanmış cücem benim... Stutthof'taki kan kırmızı geceler boyunca ağlayıp sızlayarak nasıl da uyur kalırdın kollarımın arasında sık sık... Zavallı

(1) Yarı insan, yarı boğa şeklindeki canavar.

Yahudi ruhumun biricik sırdaşı... Oğulcuğum. adam otu'm benim. .. Ağlayıp havla benim kavruk Argos' um. Odise sonsuz yolculuğundan dönüp sana geldi yine... Ah, zavallı sarhoş Fortschig'i öbür dünyaya senin gönderdiğini anlamıştım, aydınlığa tırmananın sen olduğunu biliyordum. Daha o işkence kentinde bulunduğumuz sıralar. o kötü başbüyücü Nehle, yahut Emmenberger, ya da Minos. nedir adı bilmem, seni böyle ince işlere alıştırmıştı. Hadi, ısır parmağımı, küçük köpeğim benim... Tam arabada Hungertobel'in yanında oturuyordum ki uyuz bir kedinin sızlanmasına benzer sevinçli bir ses duydum arkamda. Zavallı dostumdu bu komiser, tutup elimle arabanın arkasından çekip çıkardım kendisini... Şimdi aslında insan olan, ama bir hayvan gibi aşağılanmış bu insancığı, bu küçük katili, kederli, kahverengi gözlerinden bütün yaratıkların iç acısı ile bize bakan bu hayvancığı ne yapacağız?»

Babalık yatağında doğrulmuş, bu bir çift hayalete, bu işkence edilmiş Yahudi ile devin dizleri üzerinde bir çocuk gibi dans ettirdiği cüceye bakıyordu.

«Ya Emmenberger?» diye sordu. «Emmenberger ne oldu?»

Birden devin suratı. üzerindeki yara izleri çelik kalemle oyulmuş eski çağlara ait gri bir taşa benzedi. Biraz önce boşalttığı şişeyi kuvvetli bir kol hareketiyle dolaplara doğru fırlatıp attı. camlar öyle bir şangırtıyla kırılıp döküldü ki, korkudan fare gibi ıslık sesi çıkaran cüce büyük bir sıçrayışla ameliyat masasının altına gizlendi.

Yahudinin ağzından «Bunu neden soruyorsn komisar?» diye cızırtılı bir ses çıktı. Ne var ki hemen toparlanması da gecikmedi yalnız dehşet veren göz aralıkları tehlikeli bir kıvılcımlanma içindeydi—, kaftanının içinden gönül rahatlığıyla ikinci bir şişe çıkarıp yeniden yabansı yudumlarla içmeğe

başladı. «Cehennemde yaşamak susatıyor adamı.. Düşmanlarınızı kendiniz gibi sevin demişti biri, taşlı

Golgotha tepesinin üzerinde... Sonra, kendisini çivilettiği haçın sefil, yarı çürümüş tahtasından aşağı, kalçalarını örten bir bez parçasıyla sarkıp kalmıştı. Emmenberger'in zavallı ruhu için dua et Hıristiyan. yalnız yürekli dualar hoşuna gider Tanrının... Dua et... Sorduğun adam yok artık. Benim elimden çıkan iş kanlıdır komisar, ben çalışmak zorunda kalırsam teoloji derslerine kafa yoramam. Musa'nın yasalarına göre öcüm alındı benim, benim Tanrıma göre hakkım yerine getirildi, Hıristiyan... Nehle Hamburg'un herhangi bir nemli otel odasında nasıl öldürüldüyse ben de onu öyle öldürdüm. polis yine eskisi gibi intihara karar verecek. Ne anlatayım sana daha? Elim gördü işini. kollarımın arasına sıkışınca ölüm kapsülünü dişlerinin arasında ezmek zorunda kaldı. Ahasver'in ağzı sıkıdır, kanı çekilmiş dudakları da kapalı kalır hep. fimizin arasında, Yahudi ile işkence uzmanı arasında geçen şeyi, adalet yasalarına göre rollerin nasıl değişip de benim nasıl işkence uzmanı, onun nasıl kurban durumuna girdiğini ikimizden başka bir de bütün bunlara izin vermiş olan Tanrı biliyor. Artık birbirimizden ayrılmalıyız komisar.»

Dev ayağa kalktı.

«Şimdi ne olacak?» diye fısıldadı Baerlach.

«Hiç bir şey olmayacak» diye cevap veren Yahudi babalığı omuzlarından yakalayıp kendine doğru çekti yüzleri birbirine yaklaşınca göz göze geldiler. Dev «Hiç bir şey olmayacak, hiç bir şeyı> diye yeniden fısıldadı. «Burada olduğumu senden, bir de Hungertobel'den başka kimse bilmiyor. Hiç kimseye görünmeden bir gölge gibi kaydım koridorlardan, önce Emmenberger'e, sonra sana. Benim var olduğumu kurtardığım küçük şeytanlardan. bir avuç Yahudi ile bir avuç Hıristiyandan başka kimse bilmiyor. Bırakalım dünya gömsün Emmenberger'i, bırakalım bu ölüyü anacak saygı ağıtını gazeteler yazsın... Nazi'ler Stutthof'u istemiştir, milyonerler bu hastaneyi istediler, başkaları da başka bir şeyi isteyecekler. Tek başına kişiler olarak biz kurtarama-yız bu dünyayı, tıpkı zavallı Sisyphos'unki gibi umutsuz bir çaba olurdu bu... Bu bizim elimizden gelmediği gibi, bir kudretlinin, bir ulusun. en kudretli olan şeytanın elinden de gelmez. Yalnız kararlarını tek başına veren Tanrı'nın elindedir bu.. Bizim

ancak tek tek bir yardımımız olabilir bütünüyle değil, zavallı Yahudi Gulliver'in sınırlanması, insanlığın sınırlanması. Biz dünyayı kurtarmanın yolunu aramamalı, dünyada başımızdan geçen deneyi başarmasını bilmeliyiz. zamanımızda bize kalmış biricik gerçek serüven budur.:. Ve dev, bir babanın çocuğuna gösterdiği özenle babalığı yatağına yatırdı.

«Gel benim küçük maymunum» diye bağırıp bir ıslık çaldı. Tek bir kuvvetli sıçrayışla ve vızıltılı, peltek sesler çıkararak hız alan cüce Yahudinin sol omzuna atladı.

Dev «Aferin sana, benim küçük katilim» diye cüceyi övdü. «Biz hep beraber olacağız. tasan toplu-mundan kovulmuşuz ikimiz de, sen yaradılıştan ötürü. ben de artık ölülere karıştığım için ... Hoşça kal, komisar. gece yolculuğu başlıyor artık. bu dünyanın yeraltı mağaralarına doğru acı bir inişi göze almalıyız yine, kudretlilerin ardına düştüğü bir dünyanın yitik mağaralarına doğru... »

Yahudi tekrar babalığa bakıp başını sallayarak selâm verdi, iki eliyle parmaklıklara sarılıp demir çubukları birbirinden ayırdı, pencereden dışarı sallandı.

«Hoşça kal komisar» diye yeniden o garip, şarkı söyler gibi sesiyle güldü. Yalnız omuzları ve kuvvetli dazlak katası. sol yanağında da cücenin ihtiyar suratı görünüyordu. Hemen hemen yusyuvarlak olmuş aynı kocaman kafanın öbür tarafında, sanki Yahudi omuzlarında bütün dünyayı, yerküre ile insanlığı taşıyormuş gibi oldu.

«Hoşça kal korkusuz şövalyem, Baerlach'ım» dedi dev, «Gulliver devlerle cücelere doğru ilerlemeğe devam ediyor. başka ülkelere, başka dünyalara. hep ileri. hep ötelere... Hoşça kal, komisar. hoşça kal" ve son «hoşça kal»dan sonra gözden kayboldu.

Babalık gözlerini kapadı. Üzerine çöken barış havası iyi gelmişti, yavaşça acılan kapının eşiğinde onu Bern'e götürecek olan Hungertobel'in durduğunu anlayınca kendini daha da iyi hissetti.

1

Tanrı, Tonrının oğlu *ve* Kutsal Ruh.